

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

April 2007

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi

April 2007

ISSN 0809-4071

Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) legger med dette fram sin vårrapport for 2007. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2006.

Kapittel 2 i rapporten er en oppdatert beskrivelse av utviklingen i kommuneøkonomien basert på sist tilgjengelige tall, bl.a. KOSTRA-tall for 2006 (publisert 15. mars 2007), foreløpige nasjonalregnskapstall for 2006 publisert av Statistisk sentralbyrå 22. februar 2007 (Økonomisk utsyn over året 2006), og tall for offentlige finanser publisert av Statistisk sentralbyrå 6. mars 2007.

Til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og KS om statsbudsjettet for 2008 (avholdt 7. mars 2007) la TBU fram et notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren og et notat med foreløpige beregninger av hvordan den demografiske utviklingen anslås å påvirke kommunesektorens utgifter. Til 2. konsultasjonsmøte (avholdes 2. mai 2007) la TBU fram et notat med oppdaterte beregninger av hvordan den demografiske utviklingen anslås å påvirke kommunesektorens utgifter. Videre ble det lagt fram et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats. Disse fire notatene er gjengitt som vedlegg 10-13 i denne rapporten.

Kommuneforvaltningen er i rapporten brukt som et samlebegrep for kommunenes og fylkeskommunenes forvaltningsvirksomhet (dvs. eksklusive foretak). Tabellene etter nasjonalregnskapets gruppering (vedlegg 1) gir tall for perioden 2004-2007 for kommuneforvaltningen i alt, og perioden 2003-2005 for fylkeskommuner unntatt Oslo og for kommuner medregnet Oslo. Tallene etter nasjonalregnskapets gruppering er inklusive tilskudd til arbeidsmarkedstiltak og flyktninger.

De fleste av de faglige begrepene som er brukt i denne rapporten er forklart i vedlegg 8 Definisjonskatalog.

Den forrige rapporten fra TBU som ble sendt alle kommuner og fylkeskommuner, var rapporten av november 2006 (publikasjonsnummer H-2195).

Eventuelle kommentarer til rapporten sendes til:

Teknisk beregningsutvalg, sekretariatet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Internettadresse:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dep/443466/Teknisk-beregningsutvalg-for-kommunal-og.html?id=449207>

Innhold

1	Sammendrag	1
1.1	Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene	1
1.1.1	Utviklingen i kommuneøkonomien.....	1
1.1.2	Utviklingen i tjenestetilbud	1
1.2	Utvalgets situasjonsforståelse.....	2
Del I	Utviklingen i økonomi og tjenesteyting	
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenesteproduksjonen de siste årene.....	5
2.1	Kommunesektorens størrelse	5
2.2	Aktivitets- og inntektsutvikling	6
2.3	Overskudd før lånetransaksjoner	9
2.4	Netto driftsresultat.....	10
2.5	Kommunesektorens inntekter i 2006.....	11
2.6	Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2006.....	12
2.7	Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter.....	13
2.8	Utvikling i tjenesteproduksjon.....	16
3	Sosialtjenesten i kommunene.....	18
3.1	Om sosialtjenesten.....	18
3.1.1	Økonomisk sosialhjelp	18
3.1.2	NAV-reformen	19
3.2	Sosialhjelpsmottakere.....	19
3.2.1	Langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp	22
3.3	Ressursbruk i sosialhjelpstjenesten	22
3.3.1	Årsverk i sosialhjelpstjenesten	22
3.3.2	Variasjoner mellom kommuner	22
3.3.3	Årsaker til variasjoner mellom kommuner.....	24
Vedleggsdel		
Vedlegg 1	Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2003-2007. Nasjonalregnskapets gruppering.....	27
Vedlegg 2	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2005 Kommuner og fylkeskommuner.....	30
Vedlegg 3	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2006 og 2007	31
Vedlegg 4	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1990-2007	35
Vedlegg 5	Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering	37
Vedlegg 6	Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester.....	40
Vedlegg 7	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner	41
Vedlegg 8	Definisjonskatalogen.....	42
Vedlegg 9	Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2005.....	48

Vedlegg 10	Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren (Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte)	60
Vedlegg 11	Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen? (Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte)	66
Vedlegg 12	Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen? (Notat fra TBU til 2. konsultasjonsmøte)	76
Vedlegg 13	Notat fra utvalget til konsultasjonsordningen mellom staten og KS om tjenesteproduksjon og ressursinnsats (Notat fra TBU til 2. konsultasjonsmøte)	80
Vedlegg 14	Utvalgets mandat og sammensetning	89

1 Sammendrag

1.1 Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene

1.1.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

Foreløpige regnskapstall viser at kommunesektoren i 2006 fikk en realinntektsvekst på 11,5 mrd. kroner, tilsvarende 5,0 prosent. Dette er den høyeste inntektsveksten siden 1991. Den høye veksten i 2006 må ses i sammenheng med at høy skatteinngang har ført til at kommunesektorens skatteinntekter i 2006 har blitt kraftig oppjustert siden Revidert nasjonalbudsjett 2006.

Foreløpige tall viser at det i 2006 var en sterkere vekst i kommunal sysselsetting og investeringer enn året før. Den samlede aktivitetsveksten anslås til 2,2 prosent. Utførte timeverk i kommunesektoren vokste med 1,6 prosent, og antall sysselsatte og antall årsverk økte med hhv. 3,1 prosent og 2,6 prosent. Som følge av to færre virkedager i 2006 enn i 2005, var veksten i antall utførte timeverk lavere enn den underliggende, reelle veksten i sysselsettingen. Investeringene økte reelt med 5 prosent fra 2005 til 2006 etter to år med nedgang. Statistisk sentralbyrå anslår et overskudd før lånetransaksjoner på 3,1 mrd. kroner for sektoren i 2006, tilsvarende 1,2 prosent av inntektene, mens det i 2005 var et underskudd på 3,3 mrd. kroner.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. For sektoren som helhet anslås netto driftsresultatet i 2006 til om lag 5,5 prosent, tilsvarende i underkant av 15 mrd. kroner. Nivået var om lag det samme for både kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat for sektoren var 2,2 prosent i 2004 og 3,6 prosent i 2005. Det synes rimelig å anta at den betydelige økningen i driftsresultatet i 2006 i stor grad kan henføres til de ekstra skatteinntektene som kom mot slutten av fjoråret. Aktivitetsveksten og styrkingen av driftsresultatet indikerer at sektorens handlefrihet i 2006 ble vesentlig forbedret sammenlignet med noen år tilbake.

1.1.2 Utviklingen i tjenestetilbud

Demografisk utvikling og nasjonale satsinger har betydning for tjenesteproduksjonen i kommuner og fylkeskommuner. I 2006 var det kraftig vekst i antall unge med rett til videregående opplæring, samtidig som det var vekst i antall eldre 80 år og over.

De senere årene har det blitt flere barn i grunnskolealder og flere unge med rett til videregående opplæring. Flere eldre over 80 år og en tendens til stadig flere yngre mottakere (under 67 år) gir økt behov for pleie- og omsorgstjeneste. I 2006 utgjorde personer under 67 år omlag 1/3 av mottakerne av hjemmebaserte tjenester, og denne brukergruppen har ofte store behov for tjenester. Det har blitt færre barn i barnehagealder, men målsettingen om full barnehagedekning krever likevel utbygging av nye barnehageplasser. Samlet sett har det vært en økning i antall personer i de aldersgruppene som typisk mottar kommunale og fylkeskommunale tjenester. Veksten har imidlertid vært svakere enn veksten i det samlede innbyggertallet.

Den sterke barnehageutbyggingen siden 2001 tiltok ytterligere i 2006. Økningen i antall barnehageplasser, og til en viss grad også færre barn i barnehagealder, har bidratt til at barnehagedekningen økte fra 63 prosent i 2001 til i overkant av 80 prosent i 2006. I løpet av

perioden har oppunder 43 000 flere barn fått plass i barnehage, hvorav i underkant av 11 600 i fjor. I tillegg har en stadig større andel av barna heldagsplasser. Kapasitetsveksten i sektoren har således vært større enn økningen i antall barn med plass tyder på.

Elevtallet i grunnskolen gikk ned i 2006 etter å ha økt hvert år siden 2001. Antall årsverk av undervisningspersonale og antall årstimer til undervisning økte fra 2005 til 2006. Som følge av dette har årstimer til undervisning i alt per elev økt.

Innen pleie- og omsorgssektoren viser utviklingen samlet sett en endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene, samt en relativt sterk vekst i antall årsverk. For de eldre er tjenestetilbudet utvidet i takt med befolkningsveksten. Det skjer imidlertid en vridning fra institusjonsbaserte tjenester til en større grad av omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester, samt i retning av relativt flere mottakere over 90 år. Samtidig mottar stadig flere yngre (under 67 år) hjemmetjenester. Antall yngre mottakere av hjemmetjenester har økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi. Ressursinnsatsen i form av årsverk i pleie og omsorg økte med 3 900 i løpet av fjoråret, tilsvarende en vekst på 3,5 prosent.

For barnehager, grunnskoler og pleie- og omsorgssektoren har utvalget beregnet i hvilken grad kvantitative mål på tjenesteproduksjonen i 2006 har økt i takt med ressursinnsatsen målt ved antall årsverk. Beregningene gir som resultat at det innenfor barnehage- og grunnskolesektoren har vært mindre endringer, mens det i pleie- og omsorgssektoren var en klar nedgang i det kvantitative målet på tjenesteproduksjonen per årsverk i 2006. Resultatene må tolkes med varsomhet, blant annet fordi det er forbundet betydelige problemer med å etablere en god indikator for omfanget av den samlede tjenesteproduksjonen i pleie- og omsorgssektoren.

Innen videregående opplæring har den kraftige elevtallsveksten gjennom de siste årene fortsatt i 2006, samtidig som en stadig høyere andel av 16-18-åringene tar videregående opplæring. I 2006 var elevtallsveksten svakere enn befolkningsutviklingen blant unge skulle tilsi, som følge av færre voksne i videregående opplæring. Veksten i antall lærerårsverk har vært noe mindre enn veksten i elevtallet. En økt andel elever fikk førstevalget oppfylt, mens det året før var en nedgang.

Utviklingen i tjenestetilbudet må i tillegg til befolkningsveksten og barnehagereformen ses i sammenheng med kommunesektorens økonomiske situasjon. Sektoren har i perioden 2004-2006 hatt en vesentlig høyere inntektsvekst enn i de tre foregående årene, noe som har bidratt til høyere aktivitet i sektoren. Deler av inntektsveksten i perioden er imidlertid også benyttet til å styrke kommunesektorens økonomi og dekke inn tidligere underskudd, etter flere år med svak økonomi og ubalanse mellom inntekter og utgifter.

1.2 Utvalgets situasjonsforståelse

I 2004, 2005 og 2006 har realveksten i kommunesektorens inntekter vært høy med hhv. 3,7 prosent, 3,0 prosent og 5,0 prosent. Sysselsettingen og driftsutgiftene har også økt de siste årene, men mindre enn inntektene. Deler av inntektsveksten har dermed vært benyttet til å styrke den økonomiske balansen, noe som var nødvendig etter flere år med svake driftsresultater.

De foreløpige kommuneregnskapstallene indikerer at det i 2006 var en sterkere vekst i kommunal sysselsetting og investeringer enn i foregående år. Det var en klar økning i

investeringene i 2006 etter to år med nedgang. Styrking av driftsresultatene indikerer at sektorens handlefrihet i 2006 ble vesentlig forbedret i forhold til noen år tilbake.

Den høye inntektsveksten i 2006 må ses i sammenheng med uventet høy skatteinngang mot slutten av året. Kommunene er imidlertid kjent med den etablerte praksis gjennom mange år at inntektsveksten i budsjettopplegget for et år blir regnet i forhold til inntektsnivået i revidert nasjonalbudsjett for året før. Kommunesektorens skatteinntekter i 2006 ble oppjustert med drøyt 6,0 mrd. kroner i løpet av andre halvår, og det kan være en viktig årsak til at aktivitetsveksten i 2006 ble lavere enn inntektsveksten. De ekstra skatteinntektene synes å være en viktig årsak til den betydelige økningen i driftsresultatet til 5,5 prosent i 2006, fra 3,6 prosent i 2005. Driftsresultatet for sektoren samlet sett anslås nå til i underkant av 15 mrd. kroner.

Som følge av den uvanlig høye skatteinngangen i 2006, anslås kommunesektorens samlede inntekter i 2007 å vokse lite i forhold til det faktiske inntektsnivået i 2006. Regnet i forhold til det oppjusterte inntektsnivået for 2006 ligger det an til en reduksjon i frie inntekter fra 2006 til 2007.

Den demografiske utviklingen med flere eldre over 90 år og flere elever i videregående opplæring trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Utvalget har utført en revidert beregning av merutgiftene i 2007 knyttet til den demografiske utviklingen. I beregningene er det som tidligere forutsatt konstant dekningsgrad, uendret standard og uendret produktivitet i produksjonen. Beregningene indikerer at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør om lag 1,9 mrd. 2006-kroner i 2007. Dette er om lag ½ mrd. kroner mer enn utvalgets anslag foretatt våren 2006. Dersom vi ser kommuneopplegget for 2007 i sammenheng med den faktiske inntektsutviklingen i 2006, har sektoren et økonomisk grunnlag for å øke den samlede kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen utover det som følger av den demografiske utviklingen.

Del I
Utviklingen i økonomi
og tjenesteyting

2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenesteproduksjonen de siste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien kan illustreres med en del indikatorer, jf. tabell 2.1. For en nærmere forklaring av begrepene i dette kapitlet vises det til vedlegg 8 definisjonskatalog.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	1990-99 ¹⁾	2000	2001	2002 ³⁾	2003	2004 ⁴⁾	2005	2006 ⁶⁾
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi								
Kommunalt konsum, pst. av BNP for Fastlands-Norge	15,2	15,5	16,4	13,0	13,4	13,0	12,7	12,7
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP for Fastlands-Norge	21,0	20,7	21,4	17,1	17,6	17,2	17,2	17,3
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent av landet	18,4	18,8	19,0	15,3	15,3	15,1	15,1	15,0
Sysselsatte personer i kommunesektoren, prosent av landet	22,4	23,1	23,6	19,3	19,5	19,2	19,1	19,1
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien								
BNP for Fastlands-Norge, prosent volumendring	3,3	2,9	2,0	1,4	1,3	4,4	4,5	4,6
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent endring	2,2	-0,4	0,0	0,2	-2,3	1,6	1,1	1,6
Produktinnsats, prosent volumendring	3,5	2,0	8,3	2,8	4,4	4,6	-0,2	2,4
Bruttorealinvesteringer, prosent volumendring	6,7	-7,8	8,0	4,8	10,6	-3,1	-7,4	5,0
Aktivitetseendring i kommunesektoren, reell endring, prosent	3,1	-0,9	2,8	1,4	0,9	1,6	-0,4	2,2
Kommunal deflator, prosent endring	3,0	4,5	6,3	4,2	3,6	3,4	3,0	3,7
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, prosent ²⁾	2,3	2,1	1,9	0,2	0,6	3,7	3,0	5,0
Sysselsatte normalårsverk i kommunesektoren, prosent endring	2,5	0,8	1,4	0,6	-0,2	-0,3	0,8	2,6
Bruttoinvesteringer i prosent av inntekter	10,1	10,5	10,7	11,7	12,2	11,8	10,5	10,5
Overskudd før lånetransaksjoner, mrd. kroner	-1,9	-5,5	-8,7	-14,6	-15,8	-10,4	-3,3	3,1
Overskudd før lånetransaksjoner, prosent av inntekter	-1,0	-2,4	-3,4	-7,0	-7,1	-4,5	-1,3	1,2
Netto gjeld, i prosent av inntekter ⁵⁾	25,7	11,5	14,0	11,1	17,6	24,7	24,6	:
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	2,9	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,6	5,5
Frie inntekter i prosent av samlede inntekter ⁷⁾	74,6	69,8	69,8	75,2	73,9	69,3	68,2	69,3
Frie inntekter, reell endring fra året før, prosent	0,7	0,9	1,6	-0,9	-0,4	3,3	2,3	6,1

¹⁾ Gjennomsnitt over perioden 1990-1999.

²⁾ Inntektsvekst innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigert for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002.

³⁾ Tallene for 2002 er påvirket av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. Denne funksjonsendringen er forklaringen på at kommunesektorens omfang ble redusert fra 2001 til 2002, jf. del A av tabellen. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigert for sykehusoverdragelsen. Tilskudd til gjeldslette mv. i forbindelse med sykehusreformen (21,6 mrd. kroner) er holdt utenom ved beregning av overskudd før lånetransaksjoner i 2002.

⁴⁾ Tallene for 2004 er påvirket av at funksjoner knyttet til barnevern, familievern og rusomsorg er flyttet over fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2004. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigert for denne funksjonsendringen.

⁵⁾ Gjeldstallene er ikke korrigert for omvurderinger av balanseposter. Fra 2003 til 2004 er den registrerte gjeldsøkningen særlig knyttet til kommunale særbedrifter.

⁶⁾ Tallene for 2006 er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 22. februar 2007 (Økonomisk Utsyn over året 2006) og tall for offentlige finanser publisert 6. mars 2007.

⁷⁾ Nedgangen i frie inntekter i prosent av samlede inntekter fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak innføring av en generell momskompensasjonsordning fra 2004.

2.1 Kommunesektorens størrelse

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi, jf. del A av tabell 2.1. Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge har kommunesektorens inntekter

holdt seg stabile på i overkant av 20 prosent fram til og med 2001. Andelen ble redusert til drøyt 17 prosent i 2002, i hovedsak på grunn av overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten. I 2006 anslås kommunesektorens inntekter til 17,3 prosent av BNP for Fastlands-Norge. Tabell 2.1 viser videre at kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge i perioden 2002 - 2006 har holdt seg omtrent konstant på rundt 13 prosent.

Målt i forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi har den kommunale andelen de siste årene vært ca. 15 prosent. Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer har den kommunale andelen i forhold til samlet sysselsetting de siste årene vært ca. 19 prosent.

En del av tallseriene i tabell 2.1 kan være noe endret i forhold til novemberrapporten 2006. Det skyldes blant annet en tilbakegående hovedrevisjon av nasjonalregnskapstall, som ble publisert av Statistisk sentralbyrå i desember 2006 og januar 2007. Reviderte tall for offentlige finanser har samtidig blitt publisert tilbake til 1995. De nye nasjonalregnskapstallene innebærer blant annet at nivået på den kommunale sysselsettingen er noe nedjustert.

Statistisk sentralbyrå publiserte foreløpige regnskapstall for 2006 for kommunesektoren 22. februar 2007 som en del av Økonomisk Utsyn over fjoråret. Den 6. mars 2007 publiserte Statistisk sentralbyrå videre mer omfattende tall for offentlige finanser for 2006, blant annet med mer detaljerte tall for inntekter og utgifter i kommunesektoren og øvrige deler av offentlig forvaltning.

2.2 Aktivitets- og inntektsutvikling

I del B av tabell 2.1 er utviklingen i BNP for Fastlands-Norge stilt sammen med anslag for inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren. Figur 2.1 belyser utviklingen fra år til år, mens utviklingen med 1990 som basisår framgår av figur 2.2.

Boks 2.1 Aktivitetsutvikling, produktinnsats og utførte timeverk

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelenes som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjorde av samlede utgiftene for de tre kostnadsartene året før. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av effektiviseringstiltak.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Produktinnsatsen skal registreres på anvendelsestidspunktet og ikke innkjøpstidspunktet. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

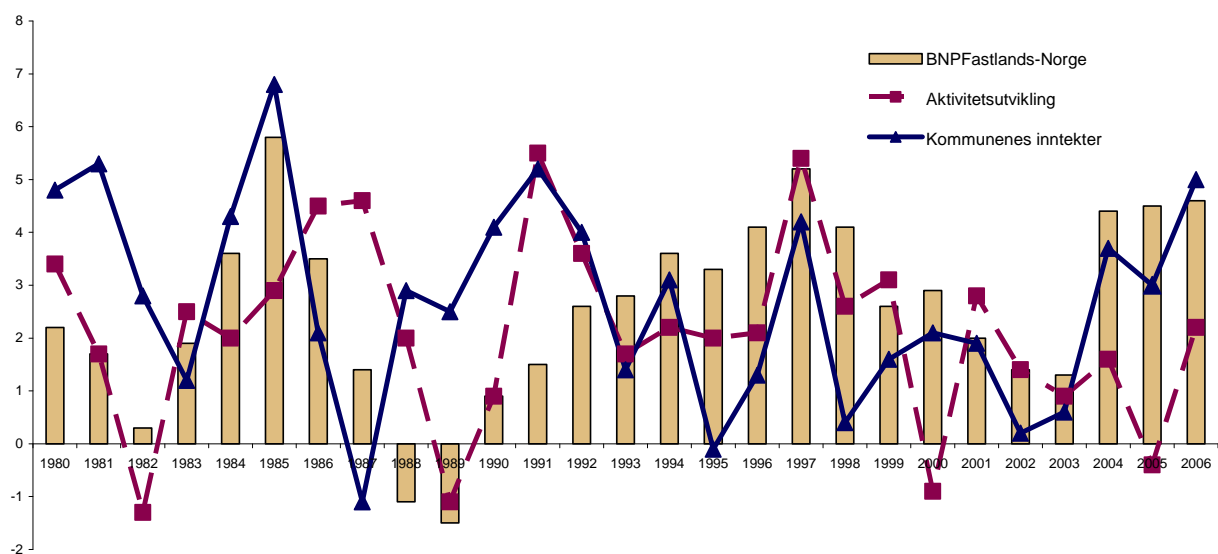
Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

Den kommunale aktiviteten økte gjennomgående mer enn BNP for Fastlands-Norge i andre halvdel av 1980-årene og fram til 1992, jf. figur 2.1. Deretter har aktiviteten i kommunesektoren vokst noe langsommere enn verdiskapningen i fastlandsøkonomien, selv om enkelte år viser et motsatt bilde. For årene 2002 og 2003 var det forholdsvis lav vekst i BNP for Fastlands-Norge med drøyt 1 prosent i årlig vekst, og veksten i den kommunale aktiviteten lå om lag på linje med BNP-veksten. I 2004, 2005 og 2006 har veksten i BNP for Fastlands-Norge tatt seg kraftig opp til rundt 4½ prosent årlig, reell vekst. Aktiviteten i kommunene økte moderat med 1,6 prosent i 2004 og ble redusert med 0,4 prosent i 2005 pga. nedgang i bruttoinvesteringene. Utførte timeverk i kommunesektoren er anslått å øke med 1,6 prosent fra 2005 til 2006. På grunn av to færre virkedager i 2006 i forhold til året før vil imidlertid veksten i antall utførte timeverk være lavere enn den underliggende, reelle veksten i sysselsettingen. Antall sysselsatte personer og årsverk i kommuneforvaltningen er anslått å øke med hhv. 3,1 og 2,6 prosent. Bruttoinvesteringene i kommuneforvaltningen er anslått å øke reelt med 5 prosent fra 2005 til 2006, etter to år med en samlet realnedgang på 10 prosent.

De nevnte sysselsettingsanslagene for kommunesektoren er basert på foreløpige tall fra nasjonalregnskapet, som tar utgangspunkt i de registrerte lønnstallene i kommuneregnskapene. Andre datakilder, blant annet registerstatistikk, kan vise en noe annen utvikling.

Figur 2.1 Aktivitets- og inntektsutviklingen (faste priser) i kommunesektoren 1980-2006. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Prosentvis volumendring fra året før.

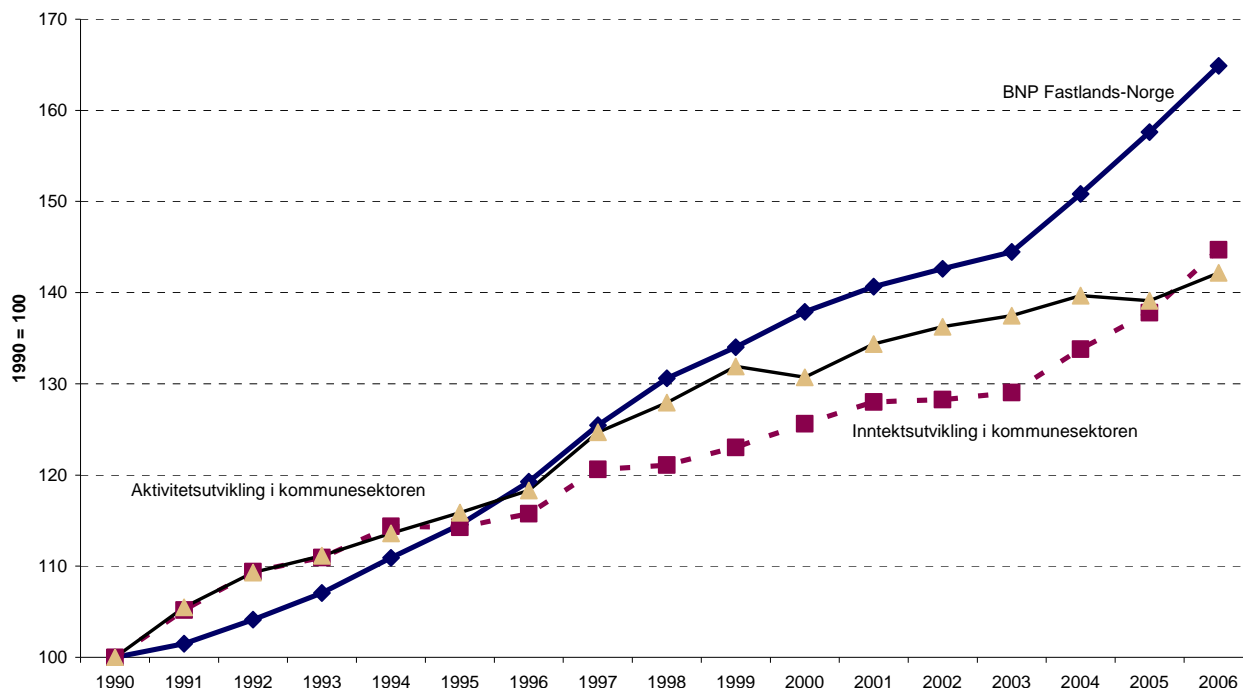

Figur 2.1 illustrerer også aktivitetsutviklingen i kommunesektoren i forhold til inntektsutviklingen i sektoren. I 2002 og 2003 økte aktiviteten i kommunesektoren med henholdsvis 1,4 og 0,9 prosent. Dette var høyere enn realveksten i kommunesektorens inntekter, som var på 0,2 prosent i 2002 og 0,6 prosent i 2003. I 2004 og 2005 var bildet motsatt med sterk realvekst i inntektene på hhv. 3,7 prosent og 3,0 prosent, mens aktiviteten som nevnt økte mer moderat. I 2006 har aktivitetsveksten i kommunesektoren tatt seg opp til 2,2 prosent, men realveksten i inntektene var høyere (5,0 prosent), blant annet som følge av sterk vekst i skatteinntektene. Utviklingen de siste årene har medført en markert bedring i den økonomiske balansen i kommunesektoren.

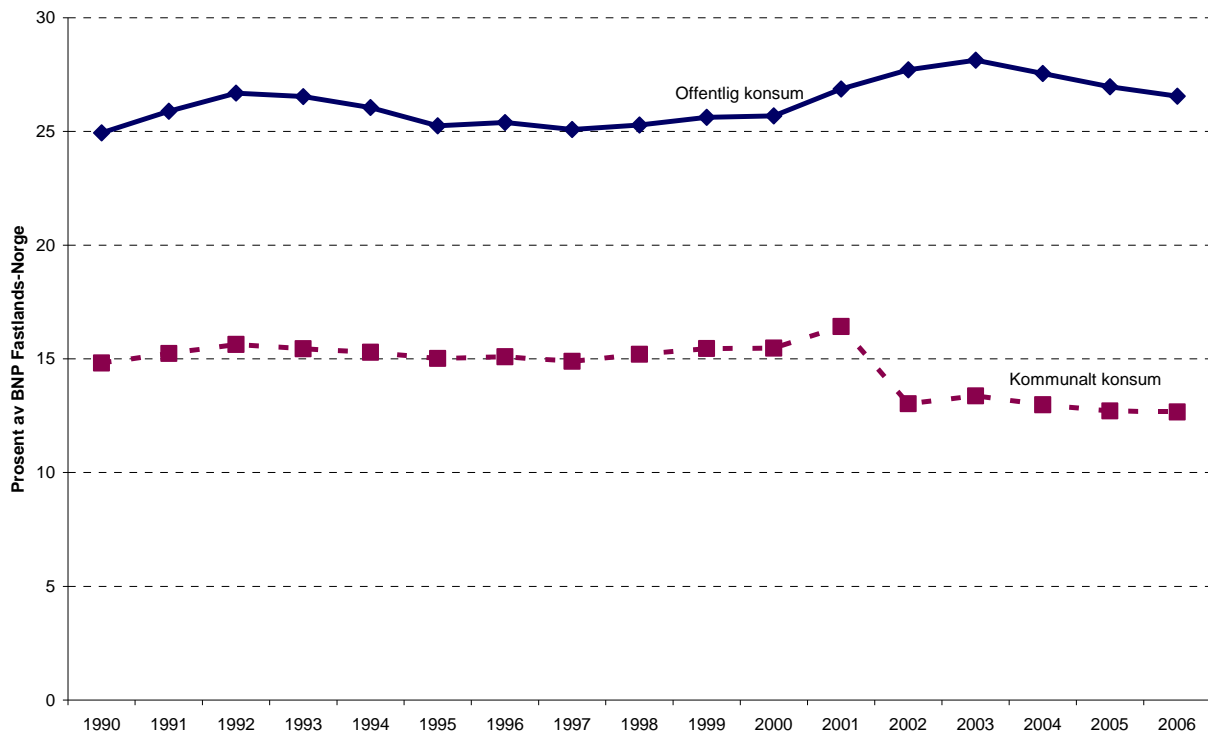
Inntektsveksten varierer gjennomgående mer enn aktivitetsveksten. Dette har blant annet sammenheng med at skatteinntangen avviker fra de prognosene som ble lagt til grunn i de økonomiske oppleggene. I 2003 og 2004 ble for eksempel skatteinntektene lavere enn opprinnelig lagt til grunn i budsjettopplegget for kommunesektoren. I 2006 ble kommunesektorens skatteinntekter om lag 7 mrd. kroner høyere enn det opprinnelige anslaget som ble lagt til grunn ved salderingen av statsbudsjettet.

Figur 2.2 *Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1990-2006. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Indekser med 1990 = 100*

Figur 2.2 viser at samlet for de siste 15 årene har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkere enn aktiviteten og inntektene i kommunesektoren. Dette må ses i sammenheng med den relativt sterke veksten i norsk økonomi i denne perioden. I løpet av denne perioden er det likevel slik at målt i løpende kroner stiger offentlig konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge, fra om lag 25 prosent i 1990 til rundt 27 prosent de siste 6 årene, jf. figur 2.3. En viktig forklaring på dette er det høye innslaget av lønnskostnader i offentlig tjenester, som i perioder med høy realinntektsvekst i økonomien bidrar til relativt høy prisvekst på offentlig tjenesteyting. Nedgangen i kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge fra 2001 til 2002 skyldes overføringen av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten.

Figur 2.3. Offentlig konsum og kommunalt konsum som andel i prosent av BNP for Fastlands-Norge. 1990-2006

2.3 Overskudd før lånetransaksjoner

Overskudd før lånetransaksjoner er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. Overskudd før lånetransaksjoner, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

Tabell 2.1 viser utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner samlet for kommuner og fylkeskommuner. Når aktivitetsveksten er høyere enn inntektsveksten trekker dette i retning av at underskuddet øker. Underskuddet økte fram til 2003, og utgjorde da knapt 16 mrd. kroner, tilsvarende 7,1 prosent av inntektene. Underskuddet ble redusert til drøyt 10 mrd. kroner i 2004 og videre til 3,3 mrd. kroner i 2005, tilsvarende 1,3 prosent av inntektene. For 2006 viser de foreløpige regnskapstallene et positivt overskudd før lånetransaksjoner på 3,1 mrd. kroner, tilsvarende 1,2 prosent av inntektene.

Tidsforløpet for de kommunale investeringene innvirker i stor grad på variasjonen i det årlige underskuddet i sektoren. Investeringsnivået i kommunesektoren var forholdsvis lavt første halvdel 1990-årene (9,3 pst. av inntektene) og høyt i andre halvdel av 1990-årene med knapt 11 pst. som andel av inntektene. Økningen i investeringsnivået var sterk fra 1997 pga. grunnskolereformen. Målt i forhold til inntektsnivået har investeringene avtatt noe de siste årene og anslås til 10,5 prosent i 2005 og 2006.

2.4 Netto driftsresultat

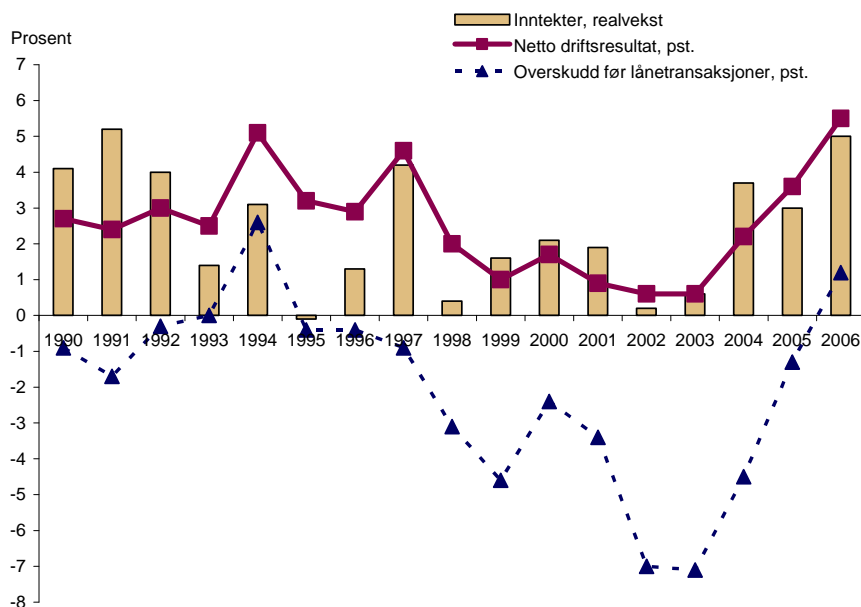
Netto driftsresultat er utvalgets hovedindikator for mål på økonomisk balanse i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Etter utvalgets vurdering bør netto driftsresultat over tid være om lag 3 prosent målt i forhold til driftsinntektene for at formuesbevaringsprinsippet skal være oppfylt.

På 1990-tallet var netto driftsresultatet i kommunesektoren knapt 3 prosent av inntektene som årlig gjennomsnitt. Fra 2000 til 2003 lå netto driftsresultat på et relativt lavt nivå på nær 1 prosent i årlig gjennomsnitt. Nivået på driftsresultatet var lavest i fylkeskommunene. I 2004 og 2005 er netto driftsresultatet samlet for kommuner og fylkeskommuner blitt vesentlig forbedret til 2,2 prosent av inntektene i 2004 og videre til 3,6 prosent av inntektene i 2005. På basis av foreløpige regnskapstall anslås netto driftsresultat samlet for kommuner og fylkeskommuner til 5,5 prosent av inntektene i 2006. Dette innebærer at netto driftsresultat i kommunesektoren har økt fra om lag 9 mrd. kroner i 2005 til i underkant av 15 mrd. kroner i 2006.

Foreløpige regnskapstall indikerer at kommunene utenom Oslo samlet sett hadde et netto driftsresultat på 5,2 prosent i 2006, en økning fra 3,5 prosent i 2005. I perioden 2002 - 2005 var netto driftsresultat i fylkeskommunene (utenom Oslo) vesentlig høyere enn for kommunene, og fra 2004 har netto driftsresultatet i fylkeskommunene vært 4 prosent og høyere. Resultatet for fylkeskommunene i 2006 er foreløpig anslått til 5,3 prosent. Netto driftsresultat i Oslo var 3,6 prosent av inntektene i 2005 og økte ytterligere til 8 prosent i 2006.

Figur 2.4 viser utviklingen i netto driftsresultat over perioden 1990-2006 sammenliknet med realveksten i kommunesektorens inntekter og utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner. Siden 2000 har netto driftsresultat og inntektsutviklingen i stor grad variert i takt. I perioden 2000-2003 økte inntektene moderat med om lag 1,2 prosent reell vekst i årlig gjennomsnitt, mens driftsresultatet i gjennomsnitt var nær 1 prosent av inntektene. I perioden 2004-2006 har den gjennomsnittlige årlige veksten i inntektene tatt seg opp til 3,9 prosent, mens nivået på driftsresultatet for disse årene har vært 3,8 prosent som årlig gjennomsnitt.

Figur 2.4 Utviklingen i kommunesektorens inntekter (reell prosentvis endring fra året før) 1990-2006, sammenliknet med utviklingen i netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) og overskudd før lånetransaksjoner i prosent av inntekter

2.5 Kommunesektorens inntekter i 2006

I Revidert nasjonalbudsjett 2006 ble realveksten i kommunesektorens inntekter fra 2005 til 2006 anslått til 7,1 mrd. kroner, tilsvarende 3,1 prosent. De frie inntektene ble anslått å øke med 4,7 mrd. kroner, tilsvarende 2,9 prosent.

Etter Revidert nasjonalbudsjett 2006 bidro ny informasjon om skatteinntekten til å trekke opp anslagene på inntektsveksten ytterligere i flere omganger. Kommunesektoren har fått beholde disse merinntektene i 2006.

I Nasjonalbudsjettet 2007 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2006 oppjustert med 3 mrd. kroner i forhold til anslaget i Revidert nasjonalbudsjett 2006. På den annen side ble kostnadsdeflatoren for kommunene økt med 0,4 prosentpoeng til 3,4 prosent, som følge av noe høyere anslått lønns- og prisvekst. Høyere lønns- og prisvekst bidrar til å redusere realverdien av inntektene. Etter dette ble det i Nasjonalbudsjettet 2007 lagt til grunn en reell styrking av kommuneøkonomien i 2006 med om lag 2 mrd. kroner sammenliknet med anslaget i Revidert nasjonalbudsjett. Veksten i kommunesektorens samlede inntekter ble anslått til 9,1 mrd. kroner, tilsvarende 4 prosent vekst fra 2005. Kommunesektorens frie inntekter ble anslått å øke reelt med 7,0 mrd. kroner, tilsvarende 4,3 prosent vekst fra 2005.

I en tilleggsproposisjon til statsbudsjettet for 2007, som ble lagt fram 10. november 2006, ble det innarbeidet ny informasjon om økte skatteinntekter. Anslåtte skatteinntekter til kommuneforvaltningen i 2006 ble oppjustert med 2,5 mrd. kroner i forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet 2007, jf. avsnitt 2.6. Etter dette kunne realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2006 anslås til 11,6 mrd. kroner, eller 5,1 prosent regnet i forhold til 2005.

Regnskapstall fra Statistisk sentralbyrå som ble publisert i januar 2007 viser at skatteinntektene på årsbasis samlet for kommuner og fylkeskommuner ble om lag 0,6 mrd. kroner høyere enn anslått i den overnevnte tilleggsproposisjonen for 2007.

Anslått lønns- og prisvekst for kommunale tjenester i 2006 er oppjustert fra 3,4 prosent i Nasjonalbudsjettet 2007 til 3,7 prosent i denne rapporten. Det er da innarbeidet at årslønnsveksten for kommunale arbeidstakere i 2006 er oppjustert til 4,1 prosent, som er på linje med gjennomsnittet for lønnstakere i Norge.

Kommunesektorens samlede inntekter i 2006 kan dermed anslås å øke med 11,5 mrd. kroner, tilsvarende 5,0 prosent. Realveksten i frie inntekter utgjør 9,9 mrd. kroner, tilsvarende 6,1 prosent.

2.6 Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2006

I Nasjonalbudsjettet 2007 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter oppjustert med om lag 3 mrd. kroner i forhold anslaget i Revidert nasjonalbudsjett 2006. I en tilleggsproposisjon til statsbudsjettet for 2007, som ble lagt fram 10. november 2006, ble det innarbeidet ny informasjon om økte skatteinntekter. Anslåtte skatteinntekter til kommuneforvaltningen i 2006 ble oppjustert med 2,5 mrd. kroner i forhold til anslagene i Nasjonalbudsjettet 2007. Likningen for inntektsåret 2005 viste sterk vekst i skattene fra personlig næringsdrivende. Gjennom økt innbetaling av restskatter og korreksjonsoppgjør mellom skattekreditorene, førte dette til en tiltakende vekst i skattene de siste månedene av 2006.

Regnskapstall fra Statistisk sentralbyrå viser at skatteinntektene på årsbasis samlet for kommuner og fylkeskommuner ble om lag 0,6 mrd. kroner høyere enn anslått i den overnevnte tilleggsproposisjonen for 2007. Totalt ble skatteinntektene i 2006 drøyt 6 mrd. kroner høyere enn anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2006. Ifølge regnskapstallene utgjør skatt på inntekt og formue etter dette om lag 114,8 mrd. kroner for kommunesektoren i 2006, en økning på 11,8 prosent fra 2005. Skatteinntektene til kommunene økte med 11,8 prosent i 2006, mens skatteinntektene til fylkeskommunene økte med 11,5 prosent i samme periode.

Tabell 2.2 viser veksten i skatteinntektene for kommunene og fylkeskommunene etter fylke fra 2005 til 2006. Tallene for skatteinngangen viser blant annet at veksten i skatteinntektene har vært relativt høy i Rogaland, Oslo og Aust-Agder.

Tabell 2.2 Utviklingen i skatteinntektene til kommunene og fylkeskommunene etter fylke. Prosentvis endring fra 2005 til 2006

	Kommunene	Fylkeskommunen
Østfold	8,1	7,4
Akershus	10,9	11,3
Oslo	15,4	14,8
Hedmark	6,7	6,5
Oppland	9,5	9,5
Buskerud	11,1	11,0
Vestfold	11,0	10,6
Telemark	9,9	8,6
Aust-Agder	14,5	14,8
Vest-Agder	12,1	11,2
Rogaland	17,4	16,6
Hordaland	11,8	11,3
Sogn og Fjordane	9,0	8,7
Møre og Romsdal	12,0	12,3
Sør-Trøndelag	11,0	10,9
Nord-Trøndelag	8,7	8,7
Nordland	8,6	8,0
Troms	9,2	8,0
Finnmark	10,9	11,1
I alt	11,8	11,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2.7 Demografisk utvikling og kommunesektorens utgifter

Utvalget har utarbeidet to notater om hvordan den demografiske utviklingen antas å påvirke kommunesektorens utgifter. Det første notatet ble lagt fram til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og KS om statsbudsjettet 2008, som ble avholdt 7. mars 2007. Utvalget presenterte her foreløpige beregninger av hvordan den demografiske utviklingen antas å påvirke kommunesektorens utgifter i 2008. Det ble også foretatt en oppdatering av tidligere utgiftsberegninger for 2007. Det andre notatet er lagt fram i forbindelse med 2. konsultasjonsmøte, som avholdes 2. mai 2007. I dette notatet er utgiftsberegningene for 2008 oppdatert på bakgrunn av en ny framskrivning av befolkningsutviklingen fra 1.1.2007 til 1.1.2008. I vedlegg 11 og 12 er notatene gjengitt i sin helhet. Det følgende er et sammendrag av metode for og resultater av beregningene.

Befolkningsframskrivninger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB) er et vesentlig grunnlagsmateriale for utvalgets beregninger av endringer i kommunesektorens utgifter som følge av demografiske endringer. Utvalgets utgiftsberegninger for det enkelte budsjettår er bl.a. basert på framskrivninger av endringer i befolkningstallet i løpet av året forut for budsjettåret. Både gjennom 2004, 2005 og 2006 ble faktisk befolkningsvekst vesentlig høyere enn det som følger av middelalternativet (alternativ MMMM) i befolkningsframskrivningene fra SSB, som utvalget har lagt til grunn for sine beregninger tidligere år. Dette er bakgrunnen for at utvalget har lagt fram reviderte utgiftsberegninger for 2008 til 2. konsultasjonsmøte.

Beregningene av endringer i utgifter tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter fordeler seg på de ulike aldersgruppene, og ikke i noen sentral

norm for tjenestetilbudet. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindretgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og forventet endring i antall personer. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindretgifter som summen av mer- og mindretgifter for alle aldersgruppene.

Beregningsopplegget bygger på forutsetninger som det er viktig å presisere. Det forutsettes bl.a. konstante gjennomsnittskostnader, mao. uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. I beregningene tas det altså ikke hensyn til politiske målsettinger knyttet til videre utbygging av tjenestetilbudet. Utvalget presiserer at beregningene av mer- og mindretgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

I utvalgets notat til 1. konsultasjonsmøte i 2006 ble de samlede merutgiftene for 2007 knyttet til den demografiske utviklingen anslått til om lag 1,4 mrd. kroner. Anslaget var bl.a. basert på en økning av folketallet fra 2006 til 2007 på knapt 29 000 i henhold til alternativ MMMM i SSBs befolkningsframskrivning. Denne framskrivningen ble publisert i desember 2005 og bygde på faktisk befolkningstall per 1.1.2005. Den faktiske befolkningsveksten fra 2006 til 2007 ble knapt 41 000. En oppdatert beregning basert på faktisk befolkningsvekst fra 2006 til 2007 anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2007 til om lag 1,9 mrd. 2006-kroner. Det er om lag ½ mrd. kroner høyere enn det opprinnelige anslaget fra våren 2006. Oppjusteringen av merutgiftene er i all hovedsak knyttet til kommunene.

Som grunnlag for å beregne kommunesektoren merutgifter i 2008 knyttet til den demografiske utviklingen, har SSB på oppdrag fra utvalget laget en ny framskrivning av veksten i folketallet fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Forutsetningene for SSBs framskrivning bygger på observerte tall for fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring i 2006. Framskrivningen er vist i tabell 2.3.

Tabell 2.3 Framskrevet demografisk utvikling fra 1.1.2007 til 1.1.2008.

Aldersgruppe	Absolutt endring	Pst. endring
0-5 år	2 742	0,8
6-15 år	-2 314	-0,4
16-18 år	4 667	2,5
19-66 år	31 339	1,1
67-79 år	3 812	1,0
80-89 år	-779	-0,4
90 år og over	1 590	5,0
Sum	41 057	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabellen viser en framskrevet befolkningsvekst fra 2007 til 2008 på vel 41 000 (tilsvarende 0,9 pst.) Det er betydelig variasjon i beregnet endring i de ulike aldersgruppene. Flere 0-5-åring, flere 16-18-åring og flere eldre, i særlig grad over 90 år, bidrar isolert sett til økte utgifter til barnehager, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester. Færre 6-15-åring trekker isolert sett i retning av reduserte utgifter i grunnskolen.

Utvalget vil understreke at framskrevet vekst i folketallet bygger på gitte forutsetninger. Andre forutsetninger for fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring vil gi andre tall for

befolkningsveksten. Til sammenlikning viser alternativ MMMM i SSBs befolkningsframskrivning fra 2005 en vekst på 28 097 fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Alternativ HHMH (høy befolkningsvekst) viser en vekst på 35 682. Den faktiske, gjennomsnittlige befolkningsveksten de siste tre årene vært 34 559 (tilsvarende 0,75 pst. per år). Dette viser at det er knyttet betydelig usikkerhet til framskrivninger av folketallet.

Tabell 2.4 viser beregnede endringer i utgifter for kommunesektoren i 2008 av den framskrevne demografiske utviklingen fra 1.1.2007 til 1.1.2008 som er gjengitt i tabell 1. Mer- eller mindreutgift knyttet til de enkelte aldersgruppene framkommer som produktet av beregnet utgift per innbygger og forventet endring i befolkningstallet.

Tabell 2.4 Beregnet endring i kommunesektorens driftsutgifter fra 2007 til 2008 fordelt på aldersgrupper

	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	72 901	2 742	200
6-15 år	124 950	-2 314	-289
16-18 år	146 306	4 667	683
19-66 år	9 109	31 339	285
67-79 år	51 141	3 812	195
80-89 år	176 099	-779	-137
90 år og over	381 401	1 590	606
Sum	47 409	41 057	1 543

Merutgiftene i 2008 som følge av forventet økning i folketallet og endret befolknings sammensetning anslås til *i underkant av 1 550 mill. kroner*, tilsvarende 0,7 prosent av utgiftene. Med uendret aldersfordeling ville den forventede økningen i folketallet ha betydd en økning i utgiftsbehovet på om lag 1 950 mill. kroner. At befolkningsveksten er relativt sett minst i de fleste aldersgrupper som bruker mye kommunale tjenester, bidrar til å trekke ned merutgiftene med om lag 400 mill. kroner.

Mindreutgiftene for aldersgruppene som har nedgang i folketallet (dvs. aldersgruppene 6-15 år og 80-89 år) summerer seg til om lag 425 mill. kroner. Merutgiftene for de øvrige aldersgruppene summerer seg til om lag 1 970 mill. kroner.

En betydelig del av merutgiftene kommer av at det blir flere ungdommer i alderen 16-18 år. Disse utgiftene er knyttet til videregående opplæring, som er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunen. Beregningen av merutgifter for denne gruppa er basert på en gitt fordeling av elevene på hhv. allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. De yrkesfaglige studieretningene er mer kostbare enn de allmennfaglige. Eventuelle endringer i fordelingen av elevene på ulike studieretninger vil derfor kunne påvirke utgiftene.

Merutgiftene for eldre over 67 år summerer seg til om lag 660 mill. kroner, og er i vesentlig grad knyttet til aldersgruppa 90 år og over.

Anslått utgiftsvekst for *kommunene* er om lag 825 mill. kroner, dvs. 0,4 pst. av utgiftene for kommunene. For *fylkeskommunene* anslås utgiftsveksten til om lag 720 mill. kroner, dvs. 2 prosent av utgiftene for fylkeskommunene. Årsaken til at den prosentvise utgiftsveksten er betydelig sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er den sterke økningen i antall 16-18-åringer.

2.8 Utvikling i tjenesteproduksjon

Tabell 2.5 viser en del sentrale indikatorer for utviklingen i det kommunale tjenestetilbudet. Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskole og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren. Tall for 2006 er basert på foreløpig KOSTRA-statistikk per 15. mars 2006 og tall fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

Tabell 2.5 Utvikling i tjenesteproduksjon og ressursinnsats 2001 – 2006

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Barnehagetjenester					
Barn med plass i barnehage i alt	192 400	223 400	235 000	11 600	5,2
- herav andel med plass i kommunal barnehage	60,0	52,9	52,2	-0,7	-1,3
Andel barn 1-5 år med plass	63,2	76,0	80,4	4,4	5,8
Andel barn 1-2 år med plass	37,6	53,9	61,9	8,0	14,8
Andel heldagsplasser (o.41 timer per uke)	57,3	68,8	74,6	5,8	8,4
Grunnskoleopplæring					
Elever i alt i grunnskolen	601 800	619 600	618 700	-900	-0,1
Årstimer til undervisning i alt	33 461 900	33 550 000	33 792 100	242 100	0,7
Årstimer til spesialundervisning	5 197 100	4 980 700	4 804 400	-176 300	-3,5
Årstimer til undervisning i alt per elev	55,6	54,1	54,6	0,5	0,9
Årsverk av undervisningspersonale	51 800	50 800	51 300	500	1,0
Pleie- og omsorgstjenester					
Årsverk i alt, register ¹		111 000	114 900	3 900	3,5
Antall beboere i alt i institusjon	41 900	40 700	40 300	-400	-1,0
Antall kommunale omsorgsboliger	23 200	25 600	27 700	2 100	8,3
Antall mottakere i alt av hjemmetjenester	161 200	164 600	171 700	7 000	4,3
- herav under 67 år	39 800	50 200	53 800	3 600	7,2
- herav 90 år og over	13 600	15 300	16 300	1 100	7,1
Andel 80 år og over som bor på institusjon		14,6	14,2	-0,4	-2,7
Andel 67 år og over som mottar hjemmetjenester	19,9	18,9	19,2	0,3	1,7
Andel 80 år og over som mottar hjemmetjenester	38,4	36,2	37,0	0,9	2,4
Videregående opplæring					
Antall elever i alt i videregående opplæring og fagskoleutdanning	162 300	185 200	191 900	6 700	3,6
Andel 16-18 åringer i videregående opplæring	88,3	90,1	90,9	0,8	0,9
Andel grunnkurselever med førstevalget oppfylt		74,9	81,4	6,5	8,7
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler		24 100	24 400	300	1,2
Befolkningsutvikling					
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 673 200	1 699 200	1 707 600	8 400	0,5
Antall innbyggere i alt	4 524 100	4 640 200	4 681 100	40 900	0,9
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over	37,0	36,6	36,5	-0,1	-0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

¹ Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrygdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

Befolkningsutvikling

Innbyggertallet i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester (dvs. barn og unge 1-18 år og innbyggere 67 år og over) økte fra 2001 til 2006, noe som isolert sett indikerer et økt behov for kommunale tjenester. I denne perioden har det vært en nedgang i antall barn i barnehagealder, mens antall barn i skolealder har økt. Antall eldre (67 år og over) ligger på samme nivå som i 2001, men det har vært en økning i eldre over 80 år. Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene.

I 2006 var det en kraftig vekst i antall unge med rett til videregående opplæring og i antall eldre over 90 år, mens det var en mindre nedgang i antall barn i barnehage- og grunnskolealder.

I løpet av de neste fem årene forventes antall barn i barnehagealder og i grunnskolen å reduseres noe, mens veksten i antall 16-18-åringene vil flate ut. I de eldre aldersgruppene vil det bli flere eldre mellom 67 og 79 år, mens det vil være en liten nedgang i antall eldre mellom 80 og 89 år. Aldersgruppen over 90 år vil fortsette å øke. Det knytter seg imidlertid usikkerhet til befolkningsframskrivningene.

Utvikling i produksjon og ressursinnsats

Barnehagedekningen økte fra 63 prosent i 2001 til i overkant av 80 prosent i 2006.

Hovedforklaringen er den sterke barnehageutbyggingen i perioden 2001-2006, men også færre barn i barnehagealder har bidratt til økt dekningsgrad. I løpet av perioden har nærmere 43 000 flere barn fått plass i barnehage, hvorav 11 600 i løpet av fjoråret. I tillegg har en stadig større andel av barna heldagsplasser, slik at kapasitetsveksten har vært enda høyere. Av de nye barnehageplassene i 2006 ble omlag 6 av 10 etablert i privat regi. Samlet sett drives nå nærmere halvparten av barnehageplassene av private.

Elevtallet i grunnskolen gikk ned i 2006 etter å ha økt hvert år siden 2001. Antall årsverk av undervisningspersonale og antall årstimer til undervisning økte fra 2005 til 2006. Som følge av dette har årstimer til undervisning i alt per elev økt. Omfanget av spesialundervisning er på sin side noe redusert fra 2005, men må ses i sammenheng med økningen i årstimer totalt og at det kan ha vært en forskyvning av timer fra spesialundervisning til mer tilpasset opplæring.

Innen pleie og omsorg er det økende behov knyttet til at det blir flere eldre over 90 år, samtidig som det blir flere yngre mottakere. De siste årene har antall mottakere av hjemmetjenester under 67 år økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi, og nærmere hver tredje mottaker tilhører nå denne aldersgruppen. For de eldre er tjenestetilbudet utvidet i takt med befolkningsveksten, men det skjer en vridning fra institusjonsbaserte tjenester til omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester. Samtidig blir det relativt flere mottakere over 90 år. Ressursinnsatsen i form av antall årsverk har økt kraftig i løpet av 2006. Økningen er på 3 900 nye årsverk, som tilsvarer en vekst på 3,5 prosent.

Antall 16-18 åringer har økt kraftig i flere år, og den demografiske utfordringen er som følge av dette større for fylkeskommunene enn for kommunene. Fylkeskommunene har utvidet tjenestetilbudet ved å øke undervisningskapasiteten. Til tross for at det blant 16-18-åringene er en stadig større andel som tar videregående opplæring, var elevtallsveksten i 2006 svakere enn befolkningsutviklingen blant unge skulle tilsi. Dette skyldes at det er rapportert færre voksne i videregående opplæring. Veksten i antall lærerårsverk har vært noe mindre enn veksten i elevtallet. En økt andel elever fikk førstevalget oppfylt i 2006, mens det året før var en nedgang.

3 Sosialtjenesten i kommunene

Sammendrag

I dette kapitlet beskrives utviklingen i den kommunale sosialtjenesten med særlig vekt på økonomisk sosialhjelp. Datagrunnlaget er tall fra KOSTRA og annen løpende statistikk fra Statistisk sentralbyrå.

Det var knapt 129 000 personer som mottok økonomisk sosialhjelp i 2005 og den totale utbetalingen var på i overkant av 4,8 milliarder kroner. I snitt fikk mottakerne knapt 37 600 kroner totalt i sosialhjelp i 2005, og for hver mottaker er den gjennomsnittlige utbetalingen på om lag 7 000 kroner per måned. Den gjennomsnittlige stønadstiden var 5,3 måneder. Økonomisk sosialhjelp blir i all hovedsak utbetalt som bidrag.

I 2005 ble det registrert 5 345 årsverk i sosialtjenesten eksklusive årsverk knyttet til introduksjonsordninga. Dersom årsverk knyttet til kommunale sysselsettingstiltak blir inkludert, øker tallet til 6 081 årsverk. Ser en på tallet på årsverk i forhold til folketallet (18 år og over), er det i gjennomsnitt 1,5 årsverk per 1 000 innbygger i 2005. Kommunenes netto driftsutgifter på sosialhjelpsområdet utgjorde 5,2 prosent av de samlede netto driftsutgiftene i 2005.

Utgiftene til sosialhjelp er høyest i de store kommunene. De store kommunene har både den høyeste gjennomsnittlige stønadsutbetalingen per måned og de lengste gjennomsnittlige stønadsperiodene blant sine sosialhjelpsmottakere. Utgiftene til sosialhjelp varierer lite med hvor store ressurser kommunen har til disposisjon, og synes således i stor grad å gjenspeile variasjoner mellom kommunene i omfanget av sosiale problemer og i prioriteringer.

3.1 Om sosialtjenesten

Den offentlige sosialtjenesten har som oppgave å gi opplysninger, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer. Dette reguleres i sosialtjenesteloven. Kommunene har ansvaret for de områder av sosialtjenesten som ikke er lagt til statlige organer. Dette er økonomisk sosialhjelp, samt tilbud om praktisk bistand, avlastningstiltak, støttekontakt, plass i institusjon eller bolig med heldøgns omsorgstjenester og omsorgslønn. Det er med andre ord ikke et skarpt skille mellom sosialtjenesten og omsorgstjenesten. I dette kapitlet vil utvalget drøfte økonomisk sosialhjelp.

3.1.1 Økonomisk sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp er ment å være en subsidiær ytelse av kort varighet, og et viktig vilkår er at alle andre muligheter er forsøkt før utbetalingen finner sted.

Sosialtjenesteloven har et todelt formål; inntektssikring og rehabilitering. Sosialhjelpen skal være en økonomisk sikring for den enkelte og dens hushold, samt gjøre den enkelte i stand til å klare seg selv. Sosialhjelpsutbetalingen er basert på en skjønnsmessig og individuell vurdering. Den ses i forhold til både søkerens egen inntekt og familiens totale inntekt, samt hvem søkeren skal forsørge og hvilke utgifter utbetalingen skal dekke. Sosialhjelpen utbetales normalt i form av kontantstønad (bidrag), men kan i særlige tilfeller gis i form av lån eller rekvisisjoner.

Sosialtjenesteloven inneholder ingen bestemmelser om stønadsnivået. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har imidlertid gitt retningslinjer for utmåling av stønad til livsopphold, herunder forslag til satser og hvilke utgifter som bør inngå.

Økonomisk sosialhjelp er en selvstendig ytelse, men økonomiske vanskeligheter er ofte en del av et større problemkompleks. Det bør derfor tas en vurdering av søkerens totale økonomiske, sosiale og helsemessige situasjon. For å oppfylle lovens mål på best mulig måte er det behov for samarbeid mellom sektorer og forvaltningsorganer på forskjellige nivåer.

3.1.2 NAV-reformen

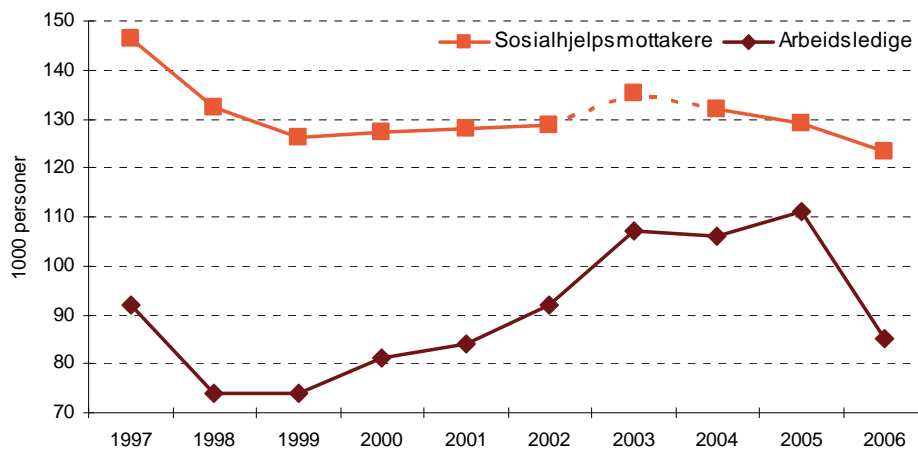
NAV-reformen ble vedtatt av Stortinget i mai 2005. Hensikten med reformen er å få til en bedre samordning mellom ulike støtteordninger fra forskjellige forvaltningsnivåer til brukernes beste. Reformen innebærer at det i hver kommune etableres en felles førstelinjetjeneste med et kommunalt-statlig arbeids- og velferdskontor. Dette kontoret skal som et minimum dekke kommunenes oppgaver knyttet til å yte økonomisk sosialhjelp (ytelser gitt etter sosialtjenestelovens kap.5) og Arbeids- og velferdetatens virksomhet. Det kan avtales at også andre deler av kommunens tjenester kan inngå i kontoret. Arbeids- og velferdskontorene skal være brukernes fysiske, lokale kontaktsted og tjenesteporteføljen skal være integrert og fremstå helhetlig for brukerne.

De lokale arbeids- og velferdskontorene skal være etablert innen 1.1. 2010. Reformen innebærer ingen endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune. Ansvar for arbeidsmarkedspolitikken og folketrygdens pensjons- og støtteordninger forblir statlig, mens kommunene beholder ansvaret for sosiale tjenester.

3.2 Sosialhjelpsmottakere

I 2005 var det knappe 129 000 mottakere av økonomisk sosialhjelp og det ble utbetalt i overkant av 4,8 milliarder kroner i bidrag og lån. På bakgrunn av foreløpige og ufullstendige KOSTRA-tall for 2006, er det beregnet at antall mottakere reduseres med om lag 5000 sammenlignet med året før. Utviklingen i antall personer som mottok økonomisk sosialhjelp er vist i figur 3.1, sammen med antall arbeidsledige.

Figur 3.1: Antall arbeidsledige (arbeidskraftundersøkelsen) og mottakere av økonomisk sosialhjelp, 1997 - 2006^{1,2}

¹ Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp i 2006 er beregnet ved hjelp av foreløpige tall fra KOSTRA.

² Linjen som viser antall mottakere av økonomisk sosialhjelp er stiptet i 2003 og 2004 for å illustrere at disse i liten grad kan sammenlignes med de andre årene. Årsaken er innføring av introduksjonsstønad. I 2003 og 2004 var det ikke er mulig å skille mottakere av økonomisk sosialhjelp og mottakere av introduksjonsstønad fra hverandre i statistikken, og begge gruppene er inkludert. Fra 2005 er kun mottakere av økonomisk sosialhjelp inkludert.

Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp falt kraftig fra midten av 1990-tallet og fram til 1999, noe som må ses i lys av konjunkturoppgangen og fallet i arbeidsledigheten i samme periode. Som det framgår av figuren, er det imidlertid ikke noen entydig sammenheng mellom arbeidsledigheten og antall mottakere av sosialhjelp. Siden rundt år 2000 har antall sosialhjelpsmottakere vært relativt stabilt, for så å avta noe i 2006. Tallene for sosialhjelpsmottakere i 2003 og 2004 kan i liten grad sammenlignes med de andre årene på grunn av svakheter i datagrunnlaget i forbindelse med innføringen av introduksjonsstønad (se merknad i tabellen).

Introduksjonsstønaden ble innført i 2003, og er en individuell stønad som skal dekke livsopphold for deltakerne i introduksjonsprogrammet. Introduksjonsstønaden utbetales til nyankomne utlendinger som har flyktningbakgrunn, er mellom 18 og 55 år og har et behov for grunnleggende kvalifisering.

Tabell 3.1: Nøkkeltall for økonomisk sosialhjelp, 1997 – 2005*. 2005-kroner

	Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp	Antall mottakere per 1 000 innbyggere	Stønad utbetalt som		Gjennomsnittlig stønad per mottaker (kr)
			bidrag (1000 kr)	lån (1000 kr)	
1997	146 454	33,2	4 573 846	127 752	32 103
1998	132 417	29,8	4 179 502	117 539	32 451
1999	126 083	28,2	4 185 413	119 405	34 143
2000	127 128	28,2	4 256 416	114 920	34 385
2001	127 914	28,3	4 469 225	111 578	35 812
2002	128 814	28,3	4 705 876	113 569	37 414
2003	135 381	29,6	5 000 289	112 452	37 766
2004	132 067	28,7	4 923 919	111 066	38 124
2005	128 964	27,8	4 744 048	100 273	37 563

*Fra og med 1997 er kun mottakere med et positivt beløp inkludert. Tall for 2003 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad. For 2004 er mottakere av introduksjonsstønad bare inkludert for noen kommuner

Tabell 3.1 viser enkelte nøkkeltall for økonomisk sosialhjelp. Tabellen viser at den totale utbetalingen var på i overkant av 4,8 milliarder kroner i 2005. Dette er om lag på samme nivå som i 2002, målt i faste priser. I snitt fikk mottakerne knappe 37 600 kroner totalt i sosialhjelp i 2005. Økonomisk sosialhjelp ble i all hovedsak utbetalt som bidrag.

Tabell 3.2 viser antall mottakere og gjennomsnittlig stønad og stønadstid i sosialhjelpstjenesten etter sivilstatus.

Tabell 3.2: Mottakere, stønad og stønadstid i sosialhjelpstjenesten etter sivilstatus. 2005

	Antall mottakere	Antall mottakere per 1000 innb.	Gjennomsnittlig stønad per måned (kr)	Gjennomsnittlig stønadstid (mnd)
I alt	128 964	27,8	7 022	5,3
Enslige menn	48 521	114,8	6 509	5,6
- 19 år	2 934	312,9	5 169	4,2
20 - 24 år	10 511	303,8	5 827	5,3
25 - 44 år	23 622	127,4	6 834	5,9
45 - 66 år	10 695	85,0	6 710	5,6
67 år og eldre	759	11,2	5 844	5,2
Enslige kvinner	26 679	60,4	6 108	5,2
- 19 år	2 360	236,4	5 335	4,2
20 - 24 år	6 247	212,8	5 781	4,9
25 - 44 år	9 247	99,3	6 533	5,5
45 - 66 år	7 035	59,0	6 061	5,1
67 år og eldre	1 790	9,4	5 911	6,6
Enslige med barn under 18 år	23 838	185,4	7 213	5,0
Menn	5 923	271,3	7 091	5,8
Kvinner	17 915	167,9	7 263	4,8
Par uten barn under 18 år	14 981	11,2	7 078	5,2
Par med barn under 18 år	14 932	15,7	9 901	5,6
Uoppgitt	13		2 779	1,8

Det var i 2005 i underkant av 129 000 mottakere av økonomisk sosialhjelp, slik tabell 3.2 viser. Disse mottok i gjennomsnitt om lag 7000 kroner i stønad per måned, og den gjennomsnittlige stønadstiden var 5,3 måneder. Enslige, særlig de under 25 år og de med barn, var kraftig overrepresentert blant de som mottar sosialhjelp. Videre viser tabellen at det blant enslige uten barn er flere menn enn kvinner som mottok sosialhjelp. Dette gjelder alle aldersgrupper under 67 år.

Også forskningen bekrefter at enslige er overrepresentert blant brukere av økonomisk sosialhjelp. Ifølge Borgeutvalgets utredning NOU 2005:18 *Fordeling, forenkling, forbedring*, er gruppen skilte og separerte og personer med overgangsstønad hyppigere brukere av økonomisk sosialhjelp enn andre. Samtidig er yrkesstatus en indikator på behov for sosialhjelp. Arbeidsledige er hyppigere brukere enn andre grupper. Hyppighetsraten er også høyere blant innvandrere enn i befolkningen for øvrig. Videre kan bruk av økonomisk sosialhjelp knyttes til rus og psykiatriske problemer. En analyse som Statens institutt for rusmiddelforskning gjennomførte for Kommunaldepartementet i 2003 viste at i underkant av halvparten av kommunenes sosialhjelpsutgifter kan knyttes til mennesker med rus og/eller psykiske problemer.

3.2.1 Langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp

Statistisk sentralbyrå har i 2006 utgitt en rapport¹ som kartlegger kjennetegn ved personer som mottar økonomisk sosialhjelp, med særlig fokus på langtidsmottakere av sosialhjelp. Personene som inngår i analysen er personer som mottok sosialhjelp i 2004. Langtidsmottakere er definert som personer som hadde minst én sammenhengende stønadperiode av minst seks måneders varighet i løpet av årene 1998-2004.

Rapporten viser at det er flere menn enn kvinner som mottar sosialhjelp, og at dette skillet er spesielt tydelig blant de som mottar langvarig sosialhjelp. Årsaken til forskjeller mellom kjønnene er ikke nødvendigvis at menn har større behov for sosialhjelp, men at menn oftere enn kvinner er søkere i familier som trenger støtte. Samtidig viser analysen at sosialhjelpsmottakere er en ung gruppe, og ved utgangen av 2004 er gjennomsnittlig alder for mottakere 36 år. Analysen viser at utdanningsnivået blant mottakerne var mye lavere enn hele befolkningens utdanningsnivå. Videre viser rapporten at sosialhjelpsmottakere, og spesielt langtidsmottakere, utgjør en klart større andel av befolkningen i Oslo og en del andre store byer enn i resten av landet.

Førstegenerasjonsinnvandrere som mottok sosialhjelp i 2004 utgjør 25 prosent av alle sosialhjelpsmottakere og 12 prosent av alle førstegenerasjonsinnvandrere 18 år og over. Andelen langtidsmottakere er betydelig høyere blant førstegenerasjonsinnvandrere som mottar sosialhjelp enn blant alle sosialhjelpsmottakere, henholdsvis 68 prosent mot 52 prosent. Blant førstegenerasjonsinnvandrere som mottar sosialhjelp er 96 prosent av langtidsmottakerne fra ikke-vestlige land.

3.3 Ressursbruk i sosialhjelpstjenesten

3.3.1 Årsverk i sosialhjelpstjenesten

Ved utgangen av 2005 ble det registrert 5 345 årsverk i sosialtjenesten. Dette omfatter årsverk innenfor de tradisjonelle arbeidsoppgavene rettet mot råd, veiledning og sosialforebyggende arbeid, og innenfor tilbud til personer med rusproblem. Årsverk til introduksjonsordninga er ikke medregnet. Dersom årsverk knyttet til kommunale sysselsettingstiltak blir inkludert øker tallet til 6 081 årsverk.

Bakgrunnmaterialet viser at sosionomer utgjør den største utdanningsgruppa blant de ansatte i sosialtjenesten med 43 prosent av årsverkene. Ser en på tallet på årsverk i forhold til folketallet (18 år og over), er det i gjennomsnitt 1,5 årsverk per 1 000 innbygger i 2005. Dette har holdet seg stabilt i perioden 2003 – 2005.

3.3.2 Variasjoner mellom kommuner

I det følgende belyses variasjoner mellom kommuner på sosialhjelpsområdet. Dette gjøres ved å dele kommunene inn i grupper basert på størrelse, målt ved antall innbyggere, og inntektsnivå, målt ved utgiftskorrigerede frie inntekter. Nøkketall etter disse inndelingene er vist i tabell 3.4 og 3.5, der sosialhjelpstjenesten er definert som i KOSTRA². Tallene i tabellene ikke

---

¹ Rapporter 2006/13 - Langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp. Grete Dahl, Anette Walstad Enes, Tor Jørgensen og Cassie Trewin.

² Funksjonene 242 (Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid), 243 (Tilbud til personer med rusproblemer) og 281 (Økonomisk sosialhjelp) i KOSTRAs kontoplan.

korrigert for at enkeltpersoner kan motta sosialhjelp i flere kommuner, og avviker derfor noe fra tilsvarende tall i avsnitt 3.2.

Tabell 3.3: Nøkkeltall i sosialhjelpstjenesten. Kommuner gruppert etter innbyggertall. 2005

Innbyggertall	Antall kommuner	Antall mottakere av stønad per 1000 innbyggere	Netto driftsutgifter til sosialtjeneste i pst av samlede nettdriftsutgifter	Netto driftsutgifter til sosialtjeneste per innb (kr)	Gjennomsnittlig utbetaling (stønad og lån) per stønads-måned (kr)	Gjennomsnittlig stønadsperiode (mnd)*
0 - 1 000	26	25,4	1,6	841	4 787	3,6
1 000 - 2 000	69	29,7	2,3	1 034	5 561	3,6
2 000 - 3 000	67	29,2	2,6	963	5 477	4,0
3 000 - 4 000	40	23,4	2,8	944	5 989	4,2
4 000 - 5 000	36	27,5	2,9	978	5 658	4,2
5 000 - 10 000	91	26,8	3,6	1 088	6 051	4,5
10 000 - 20 000	57	26,6	4,2	1 126	6 374	4,7
20 000 - 50 000	33	29,0	5,4	1 438	6 964	5,3
50 000 -	9	29,3	6,0	1 626	7 488	5,4
Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger	4	35,7	7,8	2 401	7 797	5,6
Landet	432	29,6	5,2	1 519	6 975	5,0

* Tallene for kommunegruppene med færrest innbyggere er noe lavt, da sosialhjelpsmottakere i kommuner med 3 eller færre mottakere ikke er registrert i datamaterialet.

Av tabell 3.3 ser vi at utgifter til sosialhjelp gjennomgående er økende med økende innbyggertall. De store kommunene har både flest mottakere av sosialhjelp per 1000 innbyggere, den høyeste gjennomsnittlige stønadsutbetalingen per måned og de lengste gjennomsnittlige stønadsperiodene. Mens netto driftsutgifter i sosialtjenesten i kommuner med færre enn 1000 innbyggere utgjorde 1,6 prosent av totale netto driftsutgifter, var det tilsvarende tallet for de største byene 7,8 prosent. For landet samlet utgjorde netto driftsutgifter 5,2 prosent av totale netto driftsutgifter. Dette tilsvarer drøyt 1 500 kroner per innbygger.

Et spørsmål er om kommunenes inntektsnivå har betydning for sosialhjelpsutgiftene, eller om det er andre forhold som har betydning. Dette spørsmålet belyses i tabell 3.4, hvor kommunene er gruppert etter utgiftskorrigerede frie inntekter. Denne inntektsvariabelen er frie inntekter per innbygger, der en har benyttet kriteriene i inntektssystemet for å korrigere for forskjeller i utgiftsbehov mellom kommunene.

Tabell 3.4: Nøkkeltall i sosialhjelpstjenesten. Kommuner gruppert etter nivå på utgiftskorrigerede frie inntekter. 2005

Inntektsnivå i forhold til landsgjennomsnittet	Antall kommuner	Antall mottakere av stønad per 1000 innbyggerenettodriftsutgifter	Netto driftsutgifter til sosialtjeneste i pst av samlede driftsutgifter	Netto driftsutgifter til sosialtjeneste per innb (kr)	Gjennomsnittlig utbetaling til (stønad og lån) per stønadsmåned (kr)	Gjennomsnittlig stønadsperiode (mnd)*
Over 150%	15	30,3	1,8	1 086	6 020	3,9
120-150%	54	31,9	2,8	1 201	5 625	4,1
110-120%	52	31,9	2,9	1 126	5 901	3,9
105-110%	38	26,9	4,4	1 297	6 522	4,9
100-105%	58	33,1	6,7	2 131	7 613	5,4
95-100%	86	29,6	5,2	1 430	7 122	5,0
Under 95%	129	27,3	4,6	1 244	6 551	4,9
Landet	432	29,6	5,2	1 519	6 975	5,0

* Tallene for kommunegruppene med færrest innbyggere er noe lavt, da sosialhjelpsmottakere i kommuner med 3 eller færre mottakere ikke er registrert i datamaterialet.

Tabell 3.4 viser ikke en klar sammenheng mellom kommunenes inntektsnivå og utgiftene i sosialhjelpstjenesten. Den gruppen som skiller seg ut med de høyeste utgiftene er kommuner med inntektsnivå på 100-105 prosent av landsgjennomsnittet. I disse kommunene finner vi de høyeste stønadsutbetalingene per måned og de lengste stønadsperiodene. Netto driftsutgifter til sosialtjenesten er derfor høyest i denne gruppen, både målt i forhold til totale netto driftsutgifter og antall innbyggere. Det er i denne gruppen vi finner noen av de største byene, blant andre Oslo og Bergen.

Den manglende sammenhengen mellom inntektsnivå og sosialhjelpsutgifter synes å tyde på at forskjeller i omfang av sosiale problemer er en viktigere forklaring bak variasjonene i kommunenes utgifter til sosialhjelp, enn forskjeller i hvor mye ressurser kommunene har til disposisjon. Variasjonene kan også være et resultat av forskjeller i lokale prioriteringer.

3.3.3 Årsaker til variasjoner mellom kommuner

Borgeutvalget (NOU 2005: 18) analyserte variasjoner i kommunenes driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp. De fant at faktorer som hadde særlig betydning for kommunenes bruk av sosialhjelp var:

- familiestatus
- arbeidsledig
- innvandere
- fattige
- psykiatriske innleggelse
- uføretrygdede
- kommunestørrelse

Enslige er oftere sosialhjelpsmottakere enn gifte og samboende, noe som blant annet har sammenheng med at husholdninger med kun ett voksent medlem har større problemer med å mestre vanskeligheter som følger for eksempel av arbeidsledighet. Videre ble det av Borgeutvalget påvist at blant arbeidsledige var det særlig antallet langtidsledige som hadde betydning for kommunens bruk av økonomisk sosialhjelp. En av flere forklaringer som ble trukket fram som årsak til at innvandere var overrepresentert, var at denne gruppen har lavere

tilknytning til arbeidsmarkedet enn befolkningen for øvrig. Et annet forhold som ble trukket fram var botid. Det er særlig i etableringsfasen innvandere har behov for ekstra sosialhjelp.

Fattigdom skaper behov for sosialhjelp, og utvalgets analyser viste at kommunenes sosialhjelpsutgifter økte med antall fattige. Fattigdomsgrensen ble definert som under halvparten av medianinntekten (husholdsinntekt etter skatt). I en litteraturstudie utført av Fafo i 2002 på oppdrag for Oslo kommune (Djuve og Hagen 2002³) vises at problematisk fattigdom i hovedsak fantes blant (unge) enslige menn, noen grupper funksjonshemmede, enslige forsørgere, langtidsarbeidsledige, personer med rusproblemer og blant personer med ikke-vestlig bakgrunn og med svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

I tillegg påpekte utvalget effekter av opphopning av sosiale problemer i storbyene. Med opphopningseffekter menes at hvis flere levekårsulemper inntreffer samtidig, vil dette føre til en vesentlig forsterking av problemene. Problemene ”summerer” ikke hverandre, men ”forsterker hverandre”. Opphopning av sosiale problemer gir seg utslag i høyere sosialhjelpsutgifter målt per innbygger. En levekårsindeks utviklet av SSB viser at foruten i de største byene, er det en konsentrasjon av levekårsproblemer i flere kommuner i Nord-Norge. For storbyene kan en forklaring på opphopningsproblematikken være at de tiltrekker seg personer med levekårsproblemer. I følge lov om sosiale tjenester er kommunene forpliktet til å yte hjelp til personer som oppholder seg i kommunen, uansett hvor de er folkeregistrert. Samtidig er gjerne levekostnadene høyere i storbyene, og da særlig Oslo, enn i landet for øvrig. Ved siden av at dette betyr at folk i disse kommunene lettere får økonomiske problemer, vil det også bety at sosialhjelpsutgiftene per innbygger blir høyere.

---

³ Djuve, Anne Britt og Kåre Hagen (2002): *Nyere levekårsforskning og kriteriesystemet i Oslo. En vurdering av kriteriene i Oslo kommunes kriteriesystem i lys av ny kunnskap om levekår og sosioøkonomiske kjennetegn ved befolkningen*, Fafonotat 2002: 23.

Vedleggsdel

Vedlegg 1

Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2003-2007. Nasjonalregnskapets gruppering

Tabell 1.1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt. 2004-2007.
Millioner kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner				Endring i prosent		
	2004	2005*	2006*	2007*	04/05*	05*/06*	06*07*
A. Brutto inntekter (B+C)	240 541	254 738	278 108	287 216	5,9	9,2	3,3
B. Løpende inntekter	238 211	251 870	274 618	284 237	5,7	9,0	3,5
Gebyrer	33 184	34 443	34 281	35 681	3,8	-0,5	4,1
Formuesinntekter	14 752	14 126	15 993	18 315	-4,2	13,2	14,5
Renter	4 465	4 936	5 400	..	10,5	9,4	..
Utbytte	2 637	3 396	4 800	..	28,8	41,3	..
Uttak fra forretningsdrift	3 352	2 466	2 290	..	-26,4	-7,1	..
Korreksjon indirekte målte finansielle	4 298	3 328	3 503	..	-22,6	5,3	..
Skatter i alt	101 255	107 746	120 205	119 542	6,4	11,6	-0,6
Produksjonsskatter	4 099	5 054	5 420	5 553	23,3	7,2	2,5
Eiendomsskatt	3 530	4 324	4 761	4 883	22,5	10,1	2,6
Andre produksjonsskatter	569	730	659	670	28,3	-9,7	1,7
Skatt på inntekt og formue	97 156	102 692	114 785	113 989	5,7	11,8	-0,7
Overføringer fra staten	85 981	92 128	100 874	107 312	7,1	9,5	6,4
Rammeoverføringer	47 052	48 574	53 931	57 708	3,2	11,0	7,0
Andre overføringer	38 929	43 554	46 943	49 604	11,9	7,8	5,7
Andre innenlandske løpende overføringer	3 039	3 427	3 265	3 387	12,8	-4,7	3,7
C. Kapitalinntekter	2 330	2 868	3 490	2 979	23,1	21,7	-14,6
Salg av fast realkapital	419	457	361	379	9,1	-21,0	5,0
Salg av fast eiendom	1 911	2 411	3 129	2 600	26,2	29,8	-16,9
D. Brutto utgifter (E+F)	250 955	258 038	274 989	288 709	2,8	6,6	5,0
E. Løpende utgifter	221 437	229 781	244 344	257 154	3,8	6,3	5,2
Lønnskostnader	130 989	136 897	145 515	153 391	4,5	6,3	5,4
Produktinnsats	52 053	52 565	55 313	56 675	1,0	5,2	2,5
Produktkjøp til husholdninger	8 220	10 017	12 074	12 622	21,9	20,5	4,5
Renter	6 870	6 758	7 300	9 400	-1,6	8,0	28,8
Overføringer til private	21 334	21 784	22 695	23 678	2,1	4,2	4,3
Produksjonssubsidier	7 077	7 837	8 253	8 585	10,7	5,3	4,0
Stønader til husholdninger	8 352	7 584	7 472	7 843	-9,2	-1,5	5,0
Sosialhjelpsstønader	5 152	4 943	4 695	4 954	-4,1	-5,0	5,5
Andre stønader til husholdninger	3 200	2 641	2 777	2 889	-17,5	5,1	4,0
Ideelle organisasjoner	5 905	6 363	6 970	7 250	7,8	9,5	4,0
Overføringer til staten	1 971	1 760	1 447	1 388	-10,7	-17,8	-4,1
F. Kapitalutgifter	29 518	28 257	30 645	31 555	-4,3	8,5	3,0
Anskaffelse av fast realkapital	27 952	26 663	28 711	30 155	-4,6	7,7	5,0
Kjøp av fast eiendom	391	673	1 238	700	72,1	84,0	-43,5
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	1 175	921	696	700	-21,6	-24,4	0,6
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	- 10 414	- 3 300	3 119	- 1 493			
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	27 533	26 206	28 350	29 776	-4,8	8,2	5,0

Kilde: SSB og Finansdepartementet

*Anslag

Tabell 1.2 *Inntekter og utgifter i kommunene inkl. Oslo 2003-2005.*

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2003	2004	2005*	03/04	04/05*
A. Brutto inntekter (B+C)	192 618	203 666	216 822	5,7	6,5
B. Løpende inntekter	190 701	201 585	214 294	5,7	6,3
Gebyrer	29 923	31 481	32 644	5,2	3,7
Formuesinntekter	10 112	9 566	9 791	-5,4	2,4
Renter	5 836	4 051	4 561	-30,6	12,6
Utbytte	2 435	2 163	2 764	-11,2	27,8
Uttak fra forretningsdrift	1 841	3 352	2 466	82,1	-26,4
Skatter i alt	82 691	87 820	92 781	6,2	5,6
Produksjonsskatter	3 725	4 061	5 053	9,0	24,4
Eiendomsskatt	3 215	3 530	4 324	9,8	22,5
Andre produksjonsskatter	510	531	729	4,1	37,3
Skatt på inntekt og formue	78 966	83 759	87 728	6,1	4,7
Overføringer fra staten	64 343	68 884	74 935	7,1	8,8
Rammeoverføringer	39 204	34 870	36 437	-11,1	4,5
Andre overføringer	25 139	34 014	38 498	35,3	13,2
Overføring fra fylkeskommunen	1 227	1 168	1 158	-4,8	-0,9
Andre innenlandske løpende overføringer	2 405	2 666	2 985	10,9	12,0
C. Kapitalinntekter	1 917	2 081	2 528	8,6	21,5
Salg av fast realkapital	230	415	453	80,4	9,2
Salg av fast eiendom	1 687	1 666	2 075	-1,2	24,5
D. Brutto utgifter (E+F)	206 485	214 019	219 789	3,6	2,7
E. Løpende utgifter	180 637	188 222	195 651	4,2	3,9
Lønnskostnader	110 324	115 723	120 754	4,9	4,3
Produktinnsats	38 789	41 556	42 546	7,1	2,4
Produktkjøp til husholdninger	5 991	7 182	8 827	19,9	22,9
Renter	7 726	6 257	6 187	-19,0	-1,1
Overføringer til private	15 879	16 272	15 981	2,5	-1,8
Produksjonssubsidier	3 408	3 491	3 703	2,4	6,1
Stønader til husholdninger	7 078	7 897	7 202	11,6	-8,8
Sosialhjelpsstønader	5 154	5 113	4 938	-0,8	-3,4
Andre stønader til husholdninger	1 924	2 784	2 264	44,7	-18,7
Ideelle organisasjoner	5 393	4 884	5 076	-9,4	3,9
Overføringer til staten	1 058	974	985	-7,9	1,1
Overføringer til fylkeskommunen	870	258	371	-70,3	43,8
F. Kapitalutgifter	25 848	25 797	24 138	-0,2	-6,4
Anskaffelse av fast realkapital	24 575	25 021	23 333	1,8	-6,7
Kjøp av fast eiendom	1 017	358	667	-64,8	86,3
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	256	418	138	63,3	-67,0
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	-13 867	-10 353	-2 967		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	24 345	24 606	22 880	1,1	-7,0

Kilde: SSB

*Anslag

Tabell 1.3 *Inntekter og utgifter i fylkeskommunene ekskl. Oslo. 2003-2005.*

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2003	2004	2005 *	03/04	04/05*
A. Brutto inntekter (B+C)	35 771	34 004	36 118	-4,9	6,2
B. Løpende inntekter	35 639	33 755	35 778	-5,3	6,0
Gebyrer	1 348	1 703	1 799	26,3	5,6
Formuesinntekter	1 000	889	1 007	-11,1	13,3
Renter	610	414	375	-32,1	-9,4
Utbytte	390	474	632	21,5	33,3
Skatter i alt	14 253	13 435	14 965	-5,7	11,4
Produksjonsskatter	6	38	1	533,3	-97,4
Skatt på inntekt og formue	14 247	13 397	14 964	-6,0	11,7
Overføringer fra staten	17 799	17 097	17 193	-3,9	0,6
Rammeoverføringer	14 221	12 182	12 137	-14,3	-0,4
Andre overføringer	3 578	4 915	5 056	37,4	2,9
Overføring fra kommunene	871	258	372	-70,4	44,2
Andre innenlandske løpende overføringer	368	373	442	1,4	18,5
C. Kapitalinntekter	132	249	340	88,6	36,5
Salg av fast realkapital	5	4	4	-20,0	0,0
Salg av fast eiendom	127	245	336	92,9	37,1
D. Brutto utgifter (E+F)	37 737	34 064	36 450	-9,7	7,0
E. Løpende utgifter	33 935	30 343	32 331	-10,6	6,6
Lønnskostnader	16 749	15 266	16 143	-8,9	5,7
Produktinnsats	6 184	6 199	6 691	0,2	7,9
Produktkjøp til husholdninger	1 181	1 038	1 190	-12,1	14,6
Renter	708	613	571	-13,4	-6,9
Overføringer til private	6 685	5 062	5 803	-24,3	14,6
Produksjonssubsidier	3 511	3 586	4 134	2,1	15,3
Stønader til husholdninger	996	455	382	-54,3	-16,0
Sosialhjelpsstønader	104	39	5	-62,5	-87,2
Andre stønader til husholdninger	892	416	377	-53,4	-9,4
Ideelle organisasjoner	2 178	1 021	1 287	-53,1	26,1
Overføringer til staten	1 201	997	775	-17,0	-22,3
Overføring til kommunene	1 227	1 168	1 158	-4,8	-0,9
F. Kapitalutgifter	3 802	3 721	4 119	-2,1	10,7
Anskaffelse av fast realkapital	2 998	2 931	3 330	-2,2	13,6
Kjøp av fast eiendom	14	33	6	135,7	-81,8
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	790	757	783	-4,2	3,4
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	-1 966	-60	-332		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	2 993	2 927	3 326	-2,2	13,6

Kilde: SSB

*Anslag

Vedlegg 2

Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2005 Kommuner og fylkeskommuner

Tabell 2.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner

	Kommunene	Oslo	Fylkes- kommunene	Sum
Drift				
1. Driftsinntekter	182 433	28 323	35 686	246 441
2. Driftsutgifter	171 839	27 182	33 955	232 977
(ekskl. avskrivninger)				
3. Brutto driftsres. (1-2)	10 594	1 140	1 730	13 465
4. Renteinntekter	6 201	1 094	945	8 240
4.a Herav utbytte	2 257	596	575	3 427
5. Renteutgifter	4 963	665	552	6 181
Netto renteutg.	-1 238	-429	-393	-2 060
6. Netto avdrag	5 389	556	709	6 654
6a. Herav netto avsetning avdragsfond				
7. Netto driftsres. (3+4-5-6)	6 442	1 013	1 415	8 870
Investeringer				
8. Brutto investeringsutg.	21 352	1 842	3 284	26 478
Herav fast eiendom, inventar og utstyr				
9. Tilskudd, refusjon, salg fast eiendom	5 611	671	881	7 163
Finansiering				
10. Overskudd før lån (3+4-5-8+9)	-3 910	397	-279	-3 792
11. Bruk av lån netto	15 553	957	1 774	18 285
12. Netto premieavvik	201	84	8	293
13. Netto anskaffelse av midler (11+9+7-8+12+6a)	6 456	881	795	8 132
Nøkkeltall				
Brutto driftsres i % av innt.	5,8	4,0	4,8	5,5
Renter/avdrag i % av innt.	2,3	0,5	0,9	1,9
Netto driftsres. i % av innt.	3,5	3,6	4,0	3,6
Brutto invest. i % av innt.	11,7	6,5	9,2	10,7
Overskudd i % av innt.	-2,1	1,4	-0,8	-1,5
Lån i % av brutto invest.	72,8	51,9	54,0	69,1

Vedlegg 3

Statlige overføringer til kommunesektoren i 2006 og 2007.

Tabell 3.1 Statlige overføringer til kommunesektoren i 2006 og 2007. 1 000 kr

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007
Øremerkede tilskudd				
<i>Kunnskapsdepartementet</i>				
225		Tiltak i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til landslinjer	144 841	150 055
	62	Tilskudd til digitale læremidler i videregående opplæring ¹⁾	0	0
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	43 060	47 775
	66	Tilskudd til leirskoleopplæring	30 797	35 782
	67	Tilskudd til opplæring i finsk	8 726	9 507
	68	Tilskudd til opplæring innenfor kriminalomsorgen	142 349	160 860
	69	Komp. for investeringskostnader ved grunnskole reformen	326 080	344 287
227		Tilskudd til særskilte skoler		
	60	Tilskudd til Moskvaskolen	1 142	1 183
	61	Tilskudd til Nordland kunst- og filmskole	2 359	2 444
	62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	4 345	4 501
231		Barnehager		
	60	Driftstilskudd til barnehager	12 110 297	13 692 105
	61	Investeringsstilskudd	253 301	255 000
	62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	736 173	762 675
	64	Tilskudd til midlertidige lokaler	0	40 000
	65	Skjønnsmidler til barnehager	2 310 271	3 081 331
		Sum	16 113 741	18 587 505
<i>Justisdepartementet</i>				
430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	23 233	42 000
		Sum	23 233	42 000
<i>Kommunal- og regionaldepartementet</i>				
551		Regional utvikling og nyskaping		
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 054 555	1 151 980
	61	Næringsrettede utviklingstiltak, komp. for økt arbeidsgiveravgift	1 255 292	755 000
	64	Utviklingsmidler til Oppland fylkeskommune	80 413	81 499
581		Bolig- og bomiljøtiltak		
	60	Handlingsplan for Oslo indre øst	39 000	0
582		Rentekompensasjon skoleanlegg og kirkebygg		
	60	Rentekompensasjon - skoleanlegg	323 877	541 000
	61	Rentekompensasjon - kirkebygg	3 144	39 000
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser		
	60	Oppstartingsstilskudd	773 387	8 900
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 142 104	1 474 200
		Sum	4 671 772	4 051 579

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>				
621		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet		
	63	Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte	124 233	143 300
		Sum	124 233	143 300
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
718		Alkohol og narkotika		
	63	Rusmiddeltiltak	11 322	11 707
719		Folkehelse		
	60	Kommunetilskudd	29 744	35 589
724		Personelltiltak		
	61	Tilskudd til turnustjenesten	124 618	149 335
726		Habilitering og rehabilitering		
	61	Rehabilitering, helsetiltak for rusmiddelmissbrukere	262	0
729		Annen helsetjeneste		
	60	Helsetjeneste for innsatte i fengsel	92 423	99 977
743		Statlige stimulerings tiltak for psykisk helse		
	62	Tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner	2 493 003	2 954 694
761		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet		
	60	Tilskudd til omsorgstjenester	109 440	118 079
	61	Tilskudd til vertskommuner	485 881	484 773
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak	138 646	143 695
	64	Ressurskrevende brukere	1 700 221	1 832 663
	66	Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse	71 237	74 704
	67	Tilskudd til særskilte utviklingstiltak	21 100	21 942
		Sum	5 277 897	5 927 158
<i>Barne- og likestillingsdepartementet</i>				
830		Samlivstiltak og foreldreveiledning		
	60	Tilskudd til kommuner til samlivstiltak	6 192	9 194
840		Krisetiltak		
	60	Tilskudd til krisesentre	119 881	123 000
	61	Tilskudd til incestsentre	40 304	41 000
		Sum	166 377	173 194
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>				
1062		Kystverket		
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	24 823	30 100
	61	Tilskudd til Hå kommune	2 475	0
		Sum	27 298	30 100
<i>Samferdselsdepartementet</i>				
1320		Statens vegvesen		
	60	Forsøk	848 712	867 000
1330		Særskilte transporttiltak		
	60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	199 687	157 200
		Sum	1 048 399	1 024 200

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007
<i>Miljøverndepartementet</i>				
1425		Vilt- og fisketiltak		
	61	Tilskudd til kommunale vilttiltak	5 260	4 500
		Sum	5 260	4 500
<i>Forsvarsdepartementet</i>				
1795		Kulturelle og allmenntilretteleggende formål		
	60	Tilskudd til kommuner	19 500	19 500
		Sum	19 500	19 500
<i>Folketrygden</i>				
2755		Helsetjeneste i kommunene		
	62	Tilskudd til fastlønsordning fysioterapeuter	190 591	215 000
		Sum	190 591	215 000
Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)			27 668 301	30 218 036
Tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget) ²⁾				
225		Tilskudd i grunnopplæringen		
	64	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i grunnskolen	850 541	66 905
	65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i videregående oppl.	28 839	29 880
231		Barnehager		
	63	Tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn	98 871	102 523
651		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	60	Integreringstilskudd	2 826 818	2 826 400
	61	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 067 465	1 368 300
	62	Kommunale innvandreriltak	53 932	72 600
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	64	Tilskudd for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	102 188	127 269
	65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverniltak enslige mindreårige	160 234	139 860
		Sum	5 188 888	4 733 737
Andre poster utenfor kommuneopplegget ²⁾				
1632		Kompensasjon for merverdiavgift		
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner, ny ordning	9 780 207	9 700 000
		Sum	9 780 207	9 700 000
Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget				
Overføringer gjennom inntektssystemet				
571		Rammetilskudd til kommuner		
	60	Innbyggertilskudd	31 002 000	34 382 548
	62	Nord-Norge-tilskudd	1 178 333	1 220 161
	63	Regionaltilskudd	780 846	824 414
	64	Skjønnstilskudd	2 733 996	1 497 042
	69	Kommunal selskapskatt	5 041 336	5 160 036
		Sum rammeoverføringer kommuner	40 736 511	43 084 201
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	11 156 994	12 829 455
	62	Nord-Norge-tilskudd	444 907	460 724
	64	Skjønnstilskudd	1 139 000	864 884
	65	Tilskudd til barnevern/hovedstadstilskudd	453 276	469 141

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007
		Sum rammeoverføringer fylkeskommuner	13 194 177	14 624 204
		Sum overføringer gjennom inntektssystemet	53 930 688	57 708 405

¹⁾ I Revidert nasjonalbudsjett 2006 ble det bevilget 50 mill. kr til digitale læremidler i VGO. Grunnet forsinkelser i søknadsprosessen ble midlene ikke utbetalt før i 2007.

²⁾ Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter.

Vedlegg 4

Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1990-2007

Tabell 4.1 Kommuneforvaltningens inntekter. I lht. nasjonalregnskapets definisjoner.
Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, unntatt linje 9 og 10 som viser kommuneopplegget i faste 2007-priser.

	Regnskap											Anslag						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ⁵⁾	2003	2004 ⁶⁾	2005	2006	2007
1. Skatteinntekter	61 552	64 019	65 322	68 306	74 986	75 898	80 751	85 185	88 640	89 968	93 634	107 644	90 881	96 943	101 255	107 746	120 205	119 542
1.1 Skatt på inntekt og formue	58 925	61 411	62 382	65 269	71 763	72 570	77 187	81 789	85 469	86 861	90 295	104 435	87 474	93 204	97 157	102 693	114 785	113 989
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	2 627	2 608	2 940	3 037	3 223	3 328	3 564	3 396	3 171	3 107	3 339	3 209	3 407	3 739	4 098	5 053	5 420	5 553
2. Overføringer fra staten ¹⁾	54 326	58 800	63 489	63 888	65 820	67 281	68 852	73 649	79 263	86 363	93 876	99 197	97 341	82 141	85 981	92 128	100 874	107 312
2.1 Rammetilskudd	41 034	40 887	42 951	40 697	41 823	42 453	42 701	46 242	46 699	49 199	54 186	52 944	53 063	53 425	47 052	48 573	53 931	57 708
2.2 Øremerkede tilsk. innenf. k.opplegget	10 472	14 768	16 557	17 755	16 833	18 354	19 863	21 271	26 121	30 883	33 457	36 124	14 632	17 619	21 480	24 200	29 767	32 393
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.opplegget ²⁾	2 820	3 145	3 981	5 436	7 164	6 474	6 288	6 136	6 443	6 281	6 233	10 129	29 646	11 097	9 393	8 641	7 396	7 511
2.4 Momskompensasjon																		
3. Gebyrer ³⁾	13 221	15 253	16 418	17 313	18 485	19 505	20 882	22 491	23 333	25 624	27 629	30 576	29 767	31 271	33 184	34 443	34 281	35 680
4. Renteinntekter	2 591	2 947	3 120	3 028	2 500	4 128	4 518	6 359	6 307	8 705	10 838	14 575	13 340	15 537	14 753	14 126	15 993	18 315
5. Tilskudd til folketrygden	-4 072	-2 093	-400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Andre innenlandske løpende overføringer	1 771	2 227	2 428	2 373	2 380	2 559	2 398	2 416	2 641	2 679	2 751	2 902	2 957	2 773	3 039	3 427	3 265	3 387
7.Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	129 389	141 153	150 377	154 908	164 171	169 371	177 401	190 100	200 184	213 339	228 728	254 894	234 286	228 665	238 212	251 870	274 618	284 236
8. Sum innt. kommuneopplegget (7-2.3-4)	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 769	166 595	177 605	187 434	198 353	211 657	230 190	191 300	202 031	214 066	229 103	251 229	258 410
9. Kommuneopplegget, faste priser ⁴⁾	222 458	233 923	243 286	246 692	254 422	254 072	257 084	265 833	266 172	271 890	277 632	284 047	226 543	230 938	236 649	245 895	260 022	258 410
10. Kroner per innbygger, faste priser ⁴⁾	52 552	55 043	56 927	57 381	58 828	58 429	58 830	60 517	60 253	61 163	61 992	63 073	50 075	50 730	51 699	53 382	56 037	55 202

¹⁾ Se også vedlegg 3

²⁾ Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkedsiltak, flyktninger, flom/hjemfall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes.

³⁾ Eksklusive bygg- og anleggsgebyrer til og med 2001.

⁴⁾ Priskesten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6

⁵⁾ Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilgning på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3).

⁶⁾ Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a. ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004. Videre er ny momscompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammetilskuddet.

Tabell 4.2. Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 1990 – 2007.

	Regnskap														Anslag			
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
I. Kommuneopplegget (tab.4.1 linje 8).Mill.kr	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 769	166 595	177 605	187 434	198 353	211 657	230 190	191 300	202 031	214 066	229 103	251 229	258 410
II. Frie innt. (tab.4.1 linje 1+2.1+5). Mill. kr	98 514	102 813	107 873	109 003	116 809	118 351	123 452	131 427	135 339	139 167	147 820	160 588	143 944	150 368	148 307	156 319	174 136	177 250
III. Skatteandel i pst. av frie inntekter	58,3	60,2	60,2	62,7	64,2	64,1	65,4	64,8	65,5	64,6	63,3	67,0	63,1	64,5	68,3	68,9	69,0	67,4
IV. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	41,7	39,8	39,8	37,3	35,8	35,9	34,6	35,2	34,5	35,4	36,7	33,0	36,9	35,5	31,7	31,1	31,0	32,6
V. Frie inntekter i pst. av l.	79,5	76,1	75,3	74,4	75,6	74,5	74,1	74,0	72,2	70,2	69,8	69,8	75,2	74,4	69,3	68,2	69,3	68,6

Tabell 4.3. Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 1991-2007

	Regnskap														Anslag		
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004 ²⁾	2005	2006	2007
1. Skatteinntekter	4,0	2,0	4,6	9,8	1,2	6,4	5,5	4,1	1,5	4,1	15,0	-15,6	6,7	4,4	6,4	11,6	-0,6
1.1 Skatt på inntekt og formue	4,2	1,6	4,6	9,9	1,1	6,4	6,0	4,5	1,6	4,0	15,7	-16,2	6,6	4,2	5,7	11,8	-0,7
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	-0,7	12,7	3,3	6,1	3,3	7,1	-4,7	-6,6	-2,0	7,5	-3,9	6,2	9,7	9,6	23,3	7,3	2,5
2. Overføringer fra staten	8,2	8,0	0,6	3,0	2,2	2,3	7,0	7,6	9,0	8,7	5,7	-1,9	-15,6	4,7	7,1	9,5	6,4
2.1 Rammetilskudd	-0,4	5,0	-5,2	2,8	1,5	0,6	8,3	1,0	5,4	10,1	-2,3	0,2	0,7	-11,9	3,2	11,0	7,0
2.2 Ørem. tilsk. innenf. kommuneopplegget	41,0	12,1	7,2	-5,2	9,0	8,2	7,1	22,8	18,2	8,3	8,0	-59,5	20,4	21,9	12,7	23,0	8,8
2.3 Ørem. tilsk. utenf. kommuneopplegget	11,5	26,6	36,5	31,8	-9,6	-2,9	-2,4	5,0	-2,5	-0,8	62,5	192,7	-62,6	-15,4	-8,0	-14,4	1,6
2.4 Momskompensasjon																	
3. Gebyrer	15,4	7,6	5,5	6,8	5,5	7,1	7,7	3,7	9,8	7,8	10,7	-2,6	5,1	6,1	3,8	-8,7	-0,8
4. Renteinntekter	13,7	5,9	-2,9	-17,4	65,1	9,4	40,7	-0,8	38,0	24,5	34,5	-8,5	16,5	-5,0	-4,2	13,2	14,5
5. Tilskudd til folketrygden	-48,6	-80,9	-100,0														
6. Andre innenlandske løpende overføringer	25,7	9,0	-2,3	0,3	7,5	-6,3	0,8	9,3	1,4	2,7	5,5	1,9	-6,2	9,6	12,8	-4,7	3,7
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	9,1	6,5	3,0	6,0	3,2	4,7	7,2	5,3	6,6	7,2	11,4	-8,1	-2,4	4,2	5,7	9,0	3,5
8. Sum inntekter kommuneopplegget (7-2.3-4)	8,9	6,1	2,2	5,5	2,8	4,9	6,6	5,5	5,8	6,7	8,8	-16,9	5,6	6,0	7,0	9,7	2,9
9. Kommuneopplegget, faste priser	5,2	4,0	1,4	3,1	-0,1	1,2	3,4	0,1	2,1	2,1	2,3	-20,2	1,9	2,5	3,9	5,7	-0,6
10. Kroner per innbygger	4,7	3,4	0,8	2,5	-0,7	0,7	2,9	-0,4	1,5	1,4	1,7	-20,6	1,3	1,9	3,3	5,0	-1,5

¹⁾ Se note 5 tabell 4.1

²⁾ Se note 6 tabell 4.1

Vedlegg 5

Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering

1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over i nasjonalregnskapets gruppering oppnår man imidlertid en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets grupperinger er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor. For å vurdere utviklingen i kommunesektoren over tid, kan det også være en fordel å bruke nasjonalregnskapets tall. Nasjonalregnskapets tall blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, vareinnsats/produktinnsats, lønninger mv. I tillegg kan det i nasjonalregnskapet være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune.

Med forbehold om virkningen av de ulikeheter i omfang mv. som nevnes i punkt 2 nedenfor, gir de to tabellsett opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 Omfang av kommunesektoren i de to tabellsett

Med basis i forskriftene av 15. desember 2000 vil kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet omfatte den virksomhet som kommunene fører på de ulike kostrafunksjonene med unntak av funksjonene 320 (Kommunal næringsvirksomhet), 330 (Samferdselsbedrifter/transporttiltak) og 373 (Kino). Kommunal næringsvirksomhet, kinoer etc. regnes i nasjonalregnskapet som forretningsdrift. Hos fylkeskommunene er funksjon 710 (Fylkeskommunal næringsvirksomhet) holdt utenfor og behandlet som forretningsdrift i nasjonalregnskapet. Som en del av kommuneforvaltningen regnes også kommunale bedrifter som rapporterer regnskaper etter § 11 i kommuneloven, samt interkommunale sammenslutninger innunder kommunelovens § 27. I tillegg kommer foretak som rapporterer regnskaper etter kommunelovens kapittel 11.

Nasjonalregnskapets noe bredere definisjon og oppdeling av kommuneforvaltningen som forvaltningssektor, medfører f.eks. at lønnskostnadene i kommunale bedrifter grupperes sammen med lønnskostnadene i kommunene. Tilsvarende omfatter tallene for bruttoinvesteringer i kommunene også investeringer i felles kommunal avløps- og renovasjonsvirksomhet.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte omfatter bare de ordinære fylkes- og kommunekasser. Felleskommunal virksomhet er her bare med i form av de tilskudd som blir bokført i kommunekassenes regnskap. De ulikheter i omfang som er nevnt over er imidlertid ikke så omfattende at de to tabellsett ikke kan sees i sammenheng.

3 Ulike underskuddsbegrep

I tabeller etter nasjonalregnskapets gruppering er "underskudd før lånetransaksjoner" en viktig indikator ved vurdering av utviklingen i kommuneforvaltningen. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det tilsvarende begrep "underskudd før lån og avsetning".

4 Sammenhengen mellom nasjonalregnskapets artsinndeling og kostraarter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene. De funksjonene som er definert som kommuneforvaltningens forretningsdrift ifølge nasjonalregnskapets gruppering holdes utenfor. Summering over alle andre funksjoner i kostra vil generelt kunne frembringe følgende nasjonalregnskapsarter:

Lønnskostnader	Artene 010 - 099 i kostra, fratrukket sykelønnsrefusjoner (710).
Produktinnsats	Kostraartene 100 - 270, minus artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets gruppering defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgiftene) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0).
Gebyrer	Summering av artene 600 - 650 i kostra. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.
Renteinntekter/ formuesinntekter	Art 900 (renter) + art 905 (utbytte og eieruttak).

Andre nasjonalregnskapsarter vil være litt vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter. Dette gjelder særlig skillet mellom produktinnsats og bruttoinvesteringer.

5 Enkelte avledede begreper

I tabeller og kommentarer som bygger på nasjonalregnskapets grupperinger blir det ofte brukt en del begreper som er avledet fra de som er ført opp under punkt 4. De viktigste av disse er:

a) **Konsum i kommuneforvaltningen** = Lønnskostnader
+ Produktinnsats
+ Kapitalslit
+ Produktkjøp til husholdninger
- Gebyrer
+ Driftsresultat i VAR-sektoren
(funksjonene 340 - 357)

b) **Bruttoprodukt** = Lønnskostnader
+ Kapitalslit
+ Driftsresultat i VAR-sektoren

Kapitalslitet fremkommer ikke direkte i kommuneregnskapet, men er beregnet ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

c) **Nettoinvesteringer** = Bruttoinvesteringer
- Kapitalslit

Vedlegg 6

Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester

Tabell 6.1 Nasjonale prisindekser for produktinnsats, bruttoinvestering i fast realkapital. Veid samlet prisendring (TBU's indikator)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁾	2001 ⁴⁾	2002	2003	2004	2005 ⁵⁾	2006	2007 ⁶⁾	
Prosentvis prisendring fra året før:																				
Veid samlet prisendring (deflator)	3,8	2,4	3,6	2,0	0,8	2,3	2,9	3,7	3,1	5,4	3,6	4,5	6,3	4,2	3,6	3,4	3,0	3,7	3,5	
Lønnskostnader per årsverk utenom tiltak ¹⁾	5,4	3,6	5,2	3,7	0,7	2,6	3,4	4,9	3,7	7,2	4,8	4,7	8,0	6,0	4,4	3,8	3,4	4,1	4,5	
Lønn per årsverk utenom tiltak	5,4	4,5	4,7	3,6	2,7	2,2	2,9	4,5	3,7	5,9	5,0	4,4	4,5							
Sosiale utgifter mv., vekstbidrag ²⁾	0,0	-0,9	0,5	0,1	-2,0	0,4	0,5	0,4	0,0	1,3	-0,2	0,3	3,5							
Produktinnsats	3,1	1,8	1,4	-0,4	1,6	1,8	1,9	2,5	2,9	2,4	1,3	4,5	2,9	0,6	2,9	1,9	2,3	2,8	1,7	
Bruttoinvestering	-1,3	-1,8	-0,5	-1,7	-1,1	1,1	2,1	-1,2	0,1	2,4	1,0	3,6	3,3	1,6	0,9	3,9	2,2	3,0	1,3	

¹⁾ Når det forekommer arbeidstidsforkortelser, må det korrigeres for endring i normalarbeidstid per full uke.

²⁾ Vekstbidrag utover årslønnsveksten fra endrede satser for arbeidsgiveravgift og kommunale pensjonspremier mv.

³⁾ Deflatoren for 2000 er påvirket av økt feriefrieferie, utvidet ferie fra 2001.

⁴⁾ Deflatoren for 2001 er påvirket av utvidet ferie, ny arbeidstidsavtale for lærere og økte kommunale pensjonspremier.

⁵⁾ Deflatoren for 2005 er eksklusive virkningen av en økning i momssatsene fra 1. januar 2005 med 1 prosentpoeng, som anslås å trekke opp prisene på varekjøp med 1/2 prosentpoeng i 2005.

⁶⁾ Anslag i Nasjonalbudsjettet 2007.

Vedlegg 7

Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 7.1 Maksimalskatteren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere¹⁾.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾	2003	2004	2005	2006	2007 ³⁾
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20	12,40	13,00	13,20	13,20	13,30	12,25
Fylkeskomm.	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90	1,90	3,24	2,60	3,00	2,90	2,70
Kommuneforv.	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10	14,30	16,24	15,80	16,20	16,20	14,95
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90	13,70	11,76	12,20	11,80	11,80	13,05
Alminnelig innt.	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

²⁾ Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skatteren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

³⁾ Vedtatt av Stortinget november 2006

Tabell 7.2 Maksimalskatteren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere¹⁾.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ²⁾
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

¹⁾ Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

²⁾ Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Vedlegg 8

Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultat effekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.
Se gjerne under begrepet "netto driftsresultat" i tillegg.

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet.

Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs petroleumsvirksomhet og utenrikssjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift og gebyrer/salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 890) - 690 - 790)". Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010... 480) + 590 - 690 - 790". Art 590 er avskrivninger. Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Ny lov om eiendomsskatt ble innført f.o.m. 1.1.2007. Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan skrives ut i "hele kommunen" eller i "klart avgrensede område som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang". Kommunene kan også velge å skrive ut eiendomsskatt bare på "verker og bruk". Utskriving av eiendomsskatt på verker og bruk kan også skje i tillegg til utskrivning av eiendomsskatt i områder utbygd på byvis. Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, EDB-software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie

inntekter”). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Korrigerte frie inntekter

Frie inntekter korrigeret for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigerte frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (KOMMune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for viderefremføring til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles

sammen og bearbejdes i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbejdes i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
((600..890)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(900+905+920) - (500+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.)

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.).

Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Overskudd før lånetransaksjoner

Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskuddet før lånetransaksjoner, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, kalles det gjerne underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet "deflator".

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under "samlede inntekter innenfor kommuneopplegget" for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattører angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangsmilitær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertid fraværene fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

Underskudd før lånetransaksjoner

Se under begrepet "overskudd før lånetransaksjoner".

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 9

Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2005

I dette vedlegget grupperes kommunene etter nivået på inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt. Inntekter fra konsesjonskraft er definert som summen av hjemfallsinntekter og konsesjonskraftinntekter som fritt kan benyttes til dekning av kommunale utgifter.

Konsesjonsavgifter som er bundet til næringsformål er holdt utenfor. Naturressursskatt er inkludert i skatt på inntekt og formue.

Tabell 9.1 Antall kommuner i hver gruppe når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*	2005*
>100 prosent	9	13	14	14	11	6	6	7	6	9
50-100 prosent	13	10	13	14	11	16	13	15	18	15
25-50 prosent	28	23	28	31	30	21	21	23	21	28
10-25 prosent	50	47	51	54	53	45	46	54	54	53
5-10 prosent	47	58	49	56	49	66	68	68	66	72
0-5 prosent	108	95	98	83	92	106	119	109	116	122
0 prosent	179	188	181	182	188	174	160	157	152	133
Total**)	434	434	434	434	434	434	433	433	433	432

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter.

***) Utenom Oslo

Tabell 9.2 Gjennomsnittlig kommunestørrelse når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*	2005*
>100 prosent	2 097	1 623	1 569	1 868	1 713	1 453	1 467	1 518	1 610	1 729
50-100 prosent	2 149	2 739	3 805	3 305	3 643	3 126	2 552	2 615	2 583	3 231
25-50 prosent	3 532	4 012	3 957	3 743	3 925	4 492	4 220	3 853	3 502	3 284
10-25 prosent	6 794	5 737	6 186	8 252	13 080	5 353	4 973	5 315	7 100	9 386
5-10 prosent	24 868	21 812	23 706	20 948	16 695	19 769	19 288	20 054	20 042	18 265
0-5 prosent	7 285	7 822	7 130	6 620	7 636	8 068	7 704	7 819	7 416	7 583
0 prosent	8 047	7 869	8 618	8 714	8 408	8 280	8 898	8 876	8 944	8 894
Total**)	8 943	8 981	9 027	9 084	9 150	9 204	9 264	9 318	9 366	9 436

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter

***) Utenom Oslo

Tabell 9.3 Kommunenes inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i 2005 rangert etter kommunenes nivå på disse skattene målt i andel av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt.

Tabell 9.3.1 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger over 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0941 Bykle	857	118 567	37 077	13 340	168 984	0	168 984
1232 Eidfjord	914	49 577	33 508	7 025	90 109	7 768	97 877
1046 Sirdal	1 760	47 505	23 378	6 369	77 252	2 951	80 203
1259 Øygarden	3 975	19 041	27 078	0	46 119	7 463	53 582
1252 Modalen	361	57 983	26 693	0	84 676	11 443	96 119
1421 Aurland	1 783	40 053	17 186	4 553	61 792	5 321	67 113
1134 Suldal	3 901	31 992	18 371	454	50 817	9 399	60 216
1129 Forsand	1 102	37 662	18 751	0	56 413	13 509	69 922
1026 Åseral	907	35 811	13 506	4 452	53 770	13 735	67 505

Tabell 9.3.2 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 50 og 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0940 Valle	1 384	37 190	12 445	3 671	53 306	12 490	65 796
1845 Sørfold	2 153	22 720	12 679	2 471	37 870	17 892	55 763
1665 Tydal	902	35 039	11 183	2 952	49 174	14 082	63 256
0833 Tokke	2 463	26 269	9 359	4 685	40 313	11 153	51 467
1740 Namsskogan	941	26 173	9 951	2 648	38 773	19 250	58 022
0834 Vinje	3 758	31 951	9 275	2 761	43 987	8 577	52 565
0633 Nore og Uvdal	2 635	27 227	6 868	4 965	39 060	11 181	50 241
1422 Lærdal	2 158	25 273	6 229	5 274	36 776	12 628	49 404
1146 Tysvær	9 370	15 926	10 682	0	26 608	8 619	35 227
1266 Masfjorden	1 693	22 854	6 063	4 448	33 366	16 753	50 119
1233 Ulvik	1 163	26 525	3 973	6 400	36 898	15 218	52 116
1426 Luster	4 927	23 415	7 990	2 338	33 743	11 544	45 287
0826 Tinn	6 380	24 645	7 791	1 664	34 100	8 274	42 374
1563 Sunndal	7 370	20 000	8 464	746	29 211	8 949	38 160
1839 Beiarn	1 165	20 215	5 991	2 712	28 918	22 994	51 912

Tabell 9.3.3 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 25 og 50 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1569 Aure (t.o.m. 2005)	2 620	14 470	8 568	0	23 038	18 248	41 286
1133 Hjelmeland	2 736	27 812	5 947	2 505	36 265	10 412	46 677
0831 Fyresdal	1 353	21 661	4 160	4 180	30 001	17 996	47 998
1922 Bardu	3 874	20 988	3 760	4 552	29 301	10 377	39 677
1145 Bokn	769	14 780	8 187	0	22 967	20 362	43 329
1424 Årdal	5 631	24 244	7 876	0	32 120	6 972	39 092
1837 Meløy	6 759	20 608	4 804	3 009	28 421	13 714	42 135
1739 Røyrvik	542	30 179	4 683	2 976	37 838	31 804	69 642
1251 Vaksdal	4 154	18 055	3 667	3 829	25 551	13 419	38 970
1832 Hemnes	4 566	20 908	7 475	0	28 383	13 629	42 012
1228 Odda	7 378	24 589	5 800	1 320	31 709	9 281	40 990
1438 Bremanger	4 031	19 137	3 836	2 666	25 640	15 707	41 347
1231 Ullensvang	3 517	17 240	555	5 760	23 554	16 452	40 006
0545 Vang	1 613	28 882	2 534	3 762	35 177	19 136	54 314
1524 Norddal	1 817	24 194	6 145	0	30 340	18 110	48 449
2004 Hammerfest	9 261	20 161	5 993	0	26 154	10 136	36 290
1417 Vik	2 881	20 097	2 513	3 316	25 926	16 556	42 482
1416 Høyanger	4 502	21 018	3 953	1 626	26 598	11 265	37 863
1811 Bindal	1 778	15 805	3 546	1 938	21 289	28 018	49 307
1850 Tysfjord	2 150	15 849	4 192	1 224	21 265	25 789	47 053
1037 Kvinesdal	5 582	20 507	4 974	305	25 786	9 385	35 171
1418 Balestrand	1 431	17 022	2 368	2 704	22 093	30 262	52 355
0830 Nissedal	1 408	20 526	3 241	1 822	25 589	17 393	42 982
0432 Rendalen	2 105	16 111	3 687	1 214	21 013	20 599	41 612
1939 Storfjord	1 934	16 521	2 363	2 311	21 196	17 018	38 214
1943 Kvænanen	1 401	14 186	2 239	2 424	18 849	30 384	49 233
1135 Sauda	4 819	19 264	3 071	1 409	23 744	10 988	34 732
0938 Bygland	1 327	24 685	2 916	1 541	29 142	21 626	50 768

Tabell 9.3.4 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 10 og 25 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0632 Rollag	1 441	18 982	2 366	1 913	23 262	21 006	44 267
0620 Hol	4 557	30 033	4 212	9	34 254	4 925	39 179
1849 Hamarøy	1 836	17 939	2 403	1 642	21 984	25 422	47 406
0935 Iveland	1 154	17 056	3 210	833	21 099	18 330	39 429
1841 Fauske	9 549	15 730	1 867	2 071	19 667	11 003	30 670
1711 Meråker	2 560	16 831	2 459	1 444	20 734	16 173	36 906
2022 Lebesby	1 430	15 108	2 222	1 538	18 868	30 076	48 944
1265 Fedje	661	15 483	3 734	0	19 216	31 613	50 829
0513 Skjåk	2 394	18 129	2 080	1 618	21 827	14 812	36 640
1263 Lindås	13 043	17 293	3 697	0	20 991	7 462	28 452
1940 Gaivuotna Kåfjord	2 288	13 048	1 663	1 962	16 674	23 460	40 134
1826 Hattfjelldal	1 530	17 173	1 159	2 446	20 778	25 448	46 227
0827 Hjartdal	1 633	19 442	3 389	4	22 835	19 534	42 369
0516 Nord-Fron	5 896	17 954	3 383	0	21 337	9 199	30 536
1567 Rindal	2 101	15 787	2 084	1 257	19 129	18 294	37 423
1635 Rennebu	2 660	16 165	2 051	1 280	19 496	17 636	37 132
0616 Nes (Busk.)	3 485	19 785	3 318	0	23 103	10 099	33 202
0929 Åmli	1 801	17 035	2 577	575	20 187	18 689	38 876
1242 Samnanger	2 322	18 931	1 783	1 357	22 071	11 721	33 792
1566 Surnadal	6 160	15 068	1 911	1 186	18 165	15 419	33 583
0104 Moss	28 040	17 229	2 990	4	20 222	6 623	26 846
1805 Narvik	18 512	17 175	2 949	0	20 124	9 700	29 824
1833 Rana	25 320	16 275	2 262	637	19 174	10 470	29 644
1742 Grong	2 481	17 148	2 192	676	20 016	17 684	37 700
0814 Bamble	14 154	17 282	2 850	0	20 132	6 066	26 197
1021 Marnardal	2 167	15 526	1 646	1 162	18 334	18 854	37 187
1264 Austrheim	2 527	20 226	2 807	0	23 033	10 315	33 348
0124 Askim	14 089	17 839	2 628	177	20 644	5 792	26 436
1543 Nesset	3 181	19 537	2 031	758	22 326	13 567	35 893
1224 Kvinnherad	13 122	17 007	2 787	0	19 794	10 870	30 663
0437 Tynset	5 405	16 486	1 619	1 146	19 251	13 958	33 208
1738 Lierne	1 509	15 893	1 474	1 278	18 645	26 946	45 590
0619 Ål	4 670	21 222	2 735	2	23 958	10 448	34 407
0106 Fredrikstad	70 418	16 569	2 686	0	19 255	7 540	26 795
0828 Seljord	2 919	17 449	1 518	1 101	20 069	11 951	32 020
1664 Selbu	3 988	15 555	1 617	959	18 131	15 987	34 119
0429 Åmot	4 398	17 317	1 545	959	19 820	13 055	32 875
0127 Skiptvet	3 355	16 344	2 227	188	18 759	9 176	27 935
0519 Sør-Fron	3 271	16 616	2 084	307	19 007	12 815	31 822
1825 Grane	1 544	14 857	1 932	394	17 183	24 010	41 193
0805 Porsgrunn	33 407	17 718	2 286	0	20 004	7 306	27 310
0403 Hamar	27 439	17 956	2 140	0	20 096	7 494	27 590
0618 Hemsedal	1 909	27 217	2 116	13	29 346	7 061	36 407

1824 Vefsn	13 486	15 933	1 937	178	18 047	11 862	29 910
1838 Gildeskål	2 178	16 762	2 049	0	18 811	24 466	43 277
1617 Hitra	4 025	14 048	2 013	0	16 061	19 135	35 196
0543 Vestre Slidre	2 245	17 434	1 417	592	19 444	12 917	32 360
1724 Verran	2 670	13 176	1 534	468	15 178	21 304	36 481
1238 Kvam	8 334	17 114	851	1 150	19 115	12 635	31 750
0514 Lom	2 467	16 633	623	1 369	18 625	14 817	33 441
0604 Kongsberg	23 244	21 804	1 904	0	23 708	3 956	27 664
0542 Nord-Aurdal	6 442	18 213	1 510	337	20 060	10 254	30 314
1001 Kristiansand	76 066	17 470	1 765	0	19 234	6 670	25 904

Tabell 9.3.5 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 5 og 10 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0515 Vågå	3 773	14 376	1 299	404	16 080	15 032	31 112
1420 Sogndal	6 794	16 482	1 572	128	18 182	7 498	25 680
0538 Nordre Land	6 847	14 887	1 668	0	16 556	13 257	29 813
0919 Froland	4 672	15 624	1 364	289	17 277	9 540	26 816
1227 Jondal	1 078	21 151	1 622	0	22 773	21 886	44 659
0544 Øystre Slidre	3 114	20 080	314	1 281	21 674	12 910	34 584
0438 Alvdal	2 416	16 243	1 533	53	17 829	15 344	33 173
0105 Sarpsborg	49 753	15 924	1 583	1	17 508	8 322	25 829
1014 Vennesla	12 427	14 408	1 190	390	15 987	10 099	26 086
1539 Rauma	7 336	16 315	1 376	204	17 894	13 000	30 894
1201 Bergen	239 209	19 572	1 514	0	21 085	6 019	27 104
1612 Hemne	4 277	14 894	859	651	16 404	12 197	28 601
1924 Målselv	6 658	17 329	1 098	407	18 834	12 415	31 249
0617 Gol	4 375	20 032	1 452	45	21 530	12 303	33 832
1149 Karmøy	37 567	16 289	1 497	0	17 786	7 809	25 595
1502 Molde	24 124	17 983	1 483	6	19 472	5 957	25 429
1929 Berg	1 014	14 381	1 045	390	15 816	33 419	49 235
1804 Bodø	44 414	17 628	1 428	4	19 059	7 305	26 365
0426 Våler (Hedm.)	3 924	14 815	708	710	16 234	14 284	30 518
1235 Voss	13 850	16 637	1 417	0	18 054	10 815	28 869
1127 Randaberg	9 099	22 630	1 403	0	24 033	2 928	26 961
1634 Oppdal	6 473	16 573	881	516	17 970	10 793	28 763
0807 Notodden	12 359	16 834	1 396	0	18 230	11 504	29 734
1601 Trondheim	156 161	18 308	1 389	1	19 698	4 812	24 510
1144 Kvitsøy	511	16 112	1 368	0	17 479	26 820	44 299
0819 Nome	6 565	16 747	1 172	186	18 105	12 811	30 916
1836 Rødøy	1 443	11 772	1 128	229	13 128	37 272	50 401
0615 Flå	1 014	21 137	1 331	0	22 468	16 981	39 450
1151 Utsira	213	14 643	1 324	0	15 967	62 502	78 469
0815 Kragerø	10 529	15 690	1 235	84	17 009	11 384	28 393
1719 Levanger	18 001	14 647	1 319	0	15 965	9 649	25 614

0123 Spydeberg	4 798	19 839	866	448	21 153	5 797	26 950
0101 Halden	27 582	15 735	1 312	0	17 047	9 648	26 695
0806 Skien	50 676	16 734	1 307	0	18 041	7 305	25 346
1432 Førde	11 151	17 490	1 207	66	18 763	6 488	25 250
1503 Kristiansund	17 026	16 666	1 262	0	17 927	7 665	25 593
0428 Trysil	6 882	16 416	1 032	212	17 660	14 387	32 046
1111 Sokndal	3 309	15 911	1 195	25	17 131	12 194	29 325
0540 Sør-Aurdal	3 265	16 297	1 207	0	17 504	16 454	33 957
1573 Smøla	2 195	16 640	1 206	0	17 846	18 442	36 288
2012 Alta	17 628	14 796	1 169	0	15 965	15 467	31 433
0521 Øyer	4 840	16 211	1 156	0	17 367	10 419	27 786
1241 Fusa	3 709	17 350	772	372	18 494	14 469	32 963
2030 Sør-Varanger	9 463	16 482	1 143	0	17 625	15 343	32 968
1548 Fræna	9 023	14 825	1 134	0	15 959	11 246	27 205
0623 Modum	12 541	17 234	1 123	0	18 357	8 070	26 426
1902 Tromsø	62 558	17 775	1 118	0	18 892	6 925	25 818
1547 Aukra	3 050	18 839	1 111	0	19 950	11 865	31 814
1870 Sortland	9 536	14 708	1 036	51	15 794	14 883	30 677
1411 Gulen	2 459	14 921	985	94	16 000	25 104	41 103
0605 Ringerike	28 079	18 093	1 074	0	19 167	6 704	25 871
1640 Røros	5 636	16 155	1 052	0	17 207	11 687	28 894
0402 Kongsvinger	17 279	15 646	965	65	16 676	8 509	25 184
1103 Stavanger	113 991	22 493	1 008	20	23 521	3 544	27 066
1101 Eigersund	13 408	17 518	988	26	18 532	9 374	27 905
0501 Lillehammer	25 075	17 860	995	0	18 855	6 569	25 424
1901 Harstad	23 108	16 115	993	0	17 108	10 614	27 722
0829 Kviteseid	2 598	16 147	701	291	17 139	17 988	35 127
1854 Ballangen	2 736	12 637	428	548	13 613	21 382	34 995
1419 Leikanger	2 209	16 898	967	0	17 865	9 278	27 143
2011 Guovdageaidnu Kautokeino	2 997	10 609	204	747	11 560	24 051	35 611
1702 Steinkjer	20 527	15 075	939	11	16 025	10 265	26 290
1865 Vågan	9 034	13 788	935	0	14 723	14 605	29 328
1813 Brønnøy	7 585	13 927	811	117	14 856	16 510	31 366
0904 Grimstad	18 885	16 141	881	33	17 055	6 768	23 823
0502 Gjøvik	27 648	16 554	870	42	17 466	7 265	24 731
1662 Klæbu	5 279	16 145	650	260	17 054	10 524	27 578
1840 Saltdal	4 800	14 224	401	505	15 130	24 099	39 229
1820 Alstahaug	7 398	14 105	891	0	14 996	13 570	28 566
1003 Farsund	9 479	17 048	886	0	17 935	7 688	25 623
1211 Etne	3 904	16 098	488	398	16 984	12 384	29 368
0439 Follidal	1 717	13 952	547	338	14 837	21 893	36 730

Tabell 9.3.6 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 0 og 5 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt pr. innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0631 Flesberg	2 517	18 118	723	111	18 953	10 456	29 409
1122 Gjesdal	9 273	16 452	609	207	17 268	7 695	24 963
1933 Balsfjord	5 560	12 820	804	0	13 624	19 699	33 323
1401 Flora	11 364	16 664	799	0	17 464	10 084	27 548
1244 Austevoll	4 451	19 337	789	0	20 127	10 588	30 714
1004 Flekkefjord	8 878	17 099	683	103	17 885	9 906	27 792
0520 Ringebu	4 586	16 363	776	0	17 139	13 879	31 018
0821 Bø (Telem.)	5 249	15 733	774	0	16 506	8 792	25 298
1106 Haugesund	31 530	17 968	747	0	18 715	7 194	25 909
1721 Verdal	13 815	13 909	742	0	14 651	11 231	25 882
1750 Vikna	4 013	13 597	737	0	14 334	14 694	29 028
0517 Sel	6 059	13 772	700	36	14 508	14 816	29 324
0901 Risør	6 909	14 463	735	0	15 198	13 201	28 399
1114 Bjerkreim	2 463	16 294	704	15	17 013	11 933	28 946
1027 Audnedal	1 575	14 903	432	282	15 617	20 982	36 599
0811 Siljan	2 372	16 228	702	0	16 930	11 920	28 850
1866 Hadsel	8 039	13 803	701	0	14 504	15 515	30 020
1942 Nordreisa	4 744	13 789	699	0	14 488	17 150	31 638
0533 Lunner	8 505	16 546	696	0	17 242	7 343	24 585
1648 Midtre Gauldal	5 797	13 740	159	536	14 436	15 926	30 362
1636 Meldal	3 934	14 700	384	309	15 394	18 836	34 230
0231 Skedsmo	42 094	20 845	691	0	21 535	2 594	24 130
1736 Snåsa	2 260	13 400	531	157	14 088	19 976	34 064
0427 Elverum	18 844	15 913	681	0	16 594	8 501	25 095
0906 Arendal	39 676	16 646	663	12	17 322	6 869	24 191
0529 Vestre Toten	12 546	15 656	660	0	16 316	9 593	25 909
1723 Mosvik	888	13 257	643	0	13 900	27 553	41 453
1431 Jølster	2 918	15 028	514	121	15 663	16 931	32 595
1130 Strand	10 441	16 431	597	0	17 028	8 108	25 135
2017 Kvalsund	1 080	14 568	594	0	15 161	34 116	49 277
0822 Sauherad	4 323	14 243	593	0	14 836	13 212	28 048
1653 Melhus	13 977	15 357	310	282	15 949	8 825	24 774
0226 Sørumsund	12 925	19 426	488	95	20 009	4 355	24 365
1703 Namsos	12 498	14 757	578	0	15 335	11 461	26 796
1751 Nærøy	5 233	12 721	558	0	13 279	17 244	30 523
0417 Stange	18 427	15 345	553	0	15 898	9 257	25 155
0434 Engerdal	1 499	12 330	444	99	12 873	24 979	37 851
0928 Birkenes	4 340	14 311	541	0	14 852	12 096	26 948
1744 Overhalla	3 476	14 494	449	78	15 020	14 939	29 959
2002 Vardø	2 366	14 057	525	0	14 581	24 583	39 164
0512 Lesja	2 184	16 157	515	0	16 672	20 031	36 703
1504 Ålesund	40 295	18 598	509	0	19 107	5 331	24 438
0937 Evje og Hornnes	3 305	16 587	452	42	17 082	11 261	28 343

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms- skatt	Konsesjons- kraftinntekt	Sum skatt	Ramme- tilskudd	Sum inntekter
1822 Leirfjord	2 156	11 277	486	0	11 763	24 580	36 343
1941 Skjervøy	3 003	11 907	479	0	12 386	20 306	32 692
2019 Nordkapp	3 415	14 667	472	0	15 139	18 727	33 866
0817 Drangedal	4 143	13 813	379	56	14 248	16 040	30 288
1557 Gjemnes	2 700	14 994	367	34	15 395	17 206	32 601
0430 Stor-Elvdal	2 832	15 773	0	399	16 172	17 299	33 472
0511 Dovre	2 875	14 176	386	0	14 562	16 647	31 209
1630 Åfjord	3 337	12 849	227	156	13 232	19 315	32 547
1029 Lindesnes	4 484	14 448	293	67	14 807	14 538	29 345
0423 Grue	5 275	14 447	356	1	14 804	16 821	31 625
1860 Vestvågøy	10 764	13 611	356	0	13 967	15 818	29 785
1913 Skånland	2 954	14 256	254	99	14 610	22 112	36 721
1554 Averøy	5 448	15 296	336	0	15 632	10 735	26 366
1520 Ørsta	10 233	15 169	0	334	15 503	10 314	25 817
1253 Osterøy	7 207	15 136	287	31	15 453	11 773	27 226
1154 Vindafjord (t.o.m. 2005)	4 700	16 697	316	0	17 014	11 107	28 121
0419 Sør-Odal	7 623	15 506	304	12	15 823	10 785	26 607
1413 Hyllestad	1 526	13 788	0	314	14 102	21 573	35 675
0436 Tolga	1 778	11 507	280	30	11 818	24 425	36 243
0441 Os (Hedm.)	2 087	12 336	306	0	12 642	20 111	32 753
1853 Evenes	1 417	14 384	306	0	14 689	26 022	40 711
0534 Gran	13 010	15 904	290	13	16 207	10 805	27 012
1256 Meland	5 861	15 370	301	0	15 671	9 584	25 254
1931 Lenvik	11 035	14 135	287	0	14 422	15 420	29 842
0926 Lillesand	9 043	17 387	274	0	17 661	6 989	24 651
0233 Nittedal	19 578	19 990	272	0	20 262	3 965	24 227
1743 Høylandet	1 247	13 635	265	0	13 901	25 288	39 188
0425 Åsnes	7 779	14 596	258	0	14 854	15 852	30 706
1936 Karlsøy	2 372	12 805	237	0	13 042	25 579	38 621
1620 Frøya	4 114	13 492	219	0	13 712	18 165	31 877
1834 Lurøy	2 028	12 965	219	0	13 185	31 220	44 405
1919 Gratangen	1 268	11 122	217	0	11 339	33 699	45 038
1159 Ølen (t.o.m. 2005)	3 420	16 423	205	0	16 627	13 427	30 054
0418 Nord-Odal	5 073	14 096	201	0	14 297	13 981	28 278
1142 Rennesøy	3 350	18 570	198	0	18 769	9 241	28 010
0622 Krødsherad	2 151	18 760	197	0	18 956	13 183	32 139
0621 Sigdal	3 537	19 505	0	185	19 690	11 263	30 953
0702 Holmestrand	9 604	16 754	183	0	16 937	7 693	24 630
1874 Moskenes	1 201	14 614	0	175	14 789	24 007	38 795
1624 Rissa	6 433	13 097	0	167	13 264	16 269	29 533
1632 Roan	1 074	12 610	0	166	12 776	32 359	45 135
0119 Marker	3 439	15 057	163	0	15 220	13 332	28 552
2024 Berlevåg	1 133	14 056	0	138	14 193	30 737	44 930
0230 Lørenskog	30 675	21 813	135	0	21 949	1 109	23 058
2027 Unjarga Nesseby	901	12 942	0	134	13 077	44 320	57 396

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms- skatt	Konsesjons- kraftinntekt	Sum skatt	Ramme- tilskudd	Sum inntekter
1511 Vanylven	3 693	14 327	0	130	14 457	16 842	31 299
1246 Fjell	20 043	17 292	124	0	17 416	5 282	22 697
1260 Radøy	4 656	14 763	120	0	14 883	13 140	28 022
1525 Stranda	4 605	16 739	0	117	16 856	11 101	27 957
1848 Steigen	2 802	11 877	113	0	11 990	25 803	37 793
1644 Holtålen	2 132	13 356	108	0	13 465	22 183	35 648
1429 Fjaler	2 916	13 948	0	106	14 054	19 776	33 830
0541 Etnedal	1 397	14 510	97	0	14 608	24 329	38 937
1112 Lund	3 129	15 490	0	81	15 570	12 005	27 576
0122 Trøgstad	4 962	16 708	0	80	16 788	9 846	26 633
1445 Gloppen	5 793	15 207	0	75	15 282	15 660	30 942
1430 Gaular	2 749	14 603	74	0	14 677	18 868	33 545
1121 Time	14 461	18 167	0	73	18 240	4 859	23 100
1514 Sande (M. og R.)	2 576	14 646	0	68	14 714	20 364	35 078
1859 Flakstad	1 470	14 033	0	61	14 095	24 817	38 912
0211 Vestby	12 990	18 668	60	0	18 728	4 181	22 909
0216 Nesodden	16 231	19 077	56	1	19 133	3 526	22 659
1560 Tingvoll	3 105	13 487	49	0	13 535	19 632	33 167
1034 Hægebostad	1 594	15 401	0	24	15 425	17 507	32 932
1528 Sykkylven	7 446	17 048	0	24	17 073	7 738	24 810
0532 Jevnaker	6 335	15 680	0	24	15 704	10 120	25 824
2018 Måsøy	1 393	14 821	0	14	14 836	30 110	44 945
0125 Eidsberg	10 203	16 528	0	12	16 540	7 884	24 424
1714 Stjørdal	19 562	15 322	0	10	15 332	9 100	24 431
1002 Mandal	14 010	15 717	0	4	15 722	8 794	24 516
0536 Søndre Land	6 008	13 352	0	4	13 356	22 495	35 851
0728 Lardal	2 419	15 049	0	3	15 053	12 936	27 988
0723 Tjøme	4 582	17 714	0	3	17 717	7 891	25 608
0136 Rygge	13 712	18 046	0	1	18 048	5 071	23 119
0237 Eidsvoll	18 637	16 758	0	1	16 759	6 898	23 657
1718 Leksvik	3 508	13 493	0	1	13 494	18 017	31 511
0138 Hobøl	4 557	17 241	0	1	17 242	7 483	24 725
0137 Våler (Østf.)	4 020	16 627	0	0	16 627	8 425	25 053
0220 Asker	50 858	25 196	0	0	25 197	935	26 132

Tabell 9.3.7 Kommuner uten inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendomsskatt	Konsesjonskraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0111 Hvaler	3 773	19 296	0	0	19 296	7 170	26 466
0118 Aremark	1 425	16 409	0	0	16 409	17 192	33 601
0121 Rømskog	667	16 598	0	0	16 598	25 186	41 784
0128 Rakkestad	7 284	15 759	0	0	15 759	11 827	27 586
0135 Råde	6 465	17 519	0	0	17 519	6 294	23 813
0213 Ski	26 800	20 635	0	0	20 635	2 048	22 683
0214 Ås	14 472	19 216	0	0	19 216	4 545	23 761
0215 Frogn	13 358	21 697	0	0	21 697	3 045	24 741
0217 Oppegård	23 586	23 113	0	0	23 113	1 261	24 374
0219 Bærum	104 690	27 126	0	0	27 126	1 724	28 851
0221 Aurskog-Høland	13 275	15 729	0	0	15 729	8 441	24 170
0227 Fet	9 567	19 180	0	0	19 180	3 407	22 587
0228 Rælingen	14 797	19 753	0	0	19 753	1 974	21 726
0229 Enebakk	9 297	17 494	0	0	17 494	5 443	22 937
0234 Gjerdrum	5 064	19 611	0	0	19 611	5 954	25 565
0235 Ullensaker	24 556	19 127	0	0	19 127	4 379	23 506
0236 Nes (Ak.)	18 025	16 835	0	0	16 835	6 461	23 296
0238 Nannestad	10 141	17 048	0	0	17 048	8 580	25 628
0239 Hurdal	2 602	15 178	0	0	15 178	14 636	29 814
0412 Ringsaker	31 824	15 056	0	0	15 056	10 271	25 327
0415 Løten	7 271	14 285	0	0	14 285	10 212	24 497
0420 Eidskog	6 499	13 365	0	0	13 365	16 007	29 372
0522 Gausdal	6 175	15 048	0	0	15 048	12 374	27 422
0528 Østre Toten	14 604	15 144	0	0	15 144	12 159	27 304
0602 Drammen	57 148	19 932	0	0	19 932	3 921	23 853
0612 Hole	5 229	25 864	0	0	25 864	1 802	27 666
0625 Nedre Eiker	21 522	16 221	0	0	16 221	7 098	23 319
0626 Lier	21 725	20 128	0	0	20 128	5 158	25 286
0627 Røyken	17 280	19 526	0	0	19 526	3 845	23 370
0628 Hurum	8 799	17 838	0	0	17 838	7 048	24 886
0701 Horten	24 768	16 569	0	0	16 569	7 152	23 721
0704 Tønsberg	36 452	18 427	0	0	18 427	7 325	25 752
0706 Sandefjord	41 289	17 084	0	0	17 084	7 709	24 792
0709 Larvik	41 142	16 847	0	0	16 847	7 812	24 659
0711 Svelvik	6 441	17 459	0	0	17 459	8 580	26 039
0713 Sande (Vestf.)	7 690	17 331	0	0	17 331	7 779	25 110
0714 Hof	3 048	15 000	0	0	15 000	12 771	27 772
0716 Re (fra 2002, Våle til 2001)	8 182	15 901	0	0	15 901	10 544	26 445
0719 Andebu	5 083	15 291	0	0	15 291	10 676	25 967
0720 Stokke	10 014	16 759	0	0	16 759	7 585	24 344
0722 Nøtterøy	20 022	18 586	0	0	18 586	5 672	24 258
0911 Gjerstad	2 500	32 949	0	0	32 949	0	32 949
0912 Vegårshei	1 854	13 383	0	0	13 383	19 787	33 170
0914 Tvedestrand	5 889	15 616	0	0	15 616	10 946	26 562
1017 Songdalen	5 556	14 532	0	0	14 532	10 139	24 671
1018 Søgne	9 547	16 989	0	0	16 989	5 461	22 450
1032 Lyngdal	7 244	15 543	0	0	15 543	9 088	24 631
1102 Sandnes	57 618	19 295	0	0	19 295	4 119	23 414

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1119 Hå	14 784	16 742	0	0	16 742	7 920	24 662
1120 Klepp	14 536	18 209	0	0	18 209	5 699	23 908
1124 Sola	19 832	22 163	0	0	22 163	2 663	24 826
1141 Finnøy	2 772	15 254	0	0	15 254	19 565	34 819
1216 Sveio	4 672	15 134	0	0	15 134	13 628	28 762
1219 Bømlo	10 830	16 037	0	0	16 037	10 739	26 776
1221 Stord	16 516	16 400	0	0	16 400	6 467	22 867
1222 Fitjar	2 895	15 997	0	0	15 997	12 170	28 166
1223 Tysnes	2 825	15 069	0	0	15 069	19 343	34 412
1234 Granvin	1 008	14 334	0	0	14 334	26 218	40 553
1243 Os (Hord.)	14 908	18 282	0	0	18 282	4 946	23 228
1245 Sund	5 537	16 348	0	0	16 348	7 502	23 850
1247 Askøy	22 020	15 709	0	0	15 709	7 623	23 332
1412 Solund	875	17 096	0	0	17 096	29 112	46 208
1428 Askvoll	3 229	13 669	0	0	13 669	21 190	34 859
1439 Vågsøy	6 218	16 616	0	0	16 616	10 218	26 834
1441 Selje	2 999	14 400	0	0	14 400	15 718	30 118
1443 Eid	5 766	15 380	0	0	15 380	10 484	25 864
1444 Hornindal	1 197	13 059	0	0	13 059	22 739	35 798
1449 Stryn	6 843	15 450	0	0	15 450	12 522	27 972
1515 Herøy (M. og R.)	8 386	19 074	0	0	19 074	6 918	25 992
1516 Ulstein	6 795	17 169	0	0	17 169	9 341	26 510
1517 Hareid	4 658	14 656	0	0	14 656	10 289	24 946
1519 Volda	8 351	15 540	0	0	15 540	9 442	24 982
1523 Ørskog	2 121	15 921	0	0	15 921	19 486	35 407
1526 Stordal	1 007	14 913	0	0	14 913	21 203	36 115
1529 Skodje	3 597	14 901	0	0	14 901	12 106	27 007
1531 Sula	7 453	14 576	0	0	14 576	9 911	24 486
1532 Giske	6 591	15 163	0	0	15 163	9 048	24 211
1534 Haram	8 715	17 323	0	0	17 323	10 105	27 429
1535 Vestnes	6 390	14 776	0	0	14 776	17 749	32 525
1545 Midsund	1 939	15 270	0	0	15 270	18 351	33 621
1546 Sandøy	1 274	18 976	0	0	18 976	23 775	42 751
1551 Eide	3 304	14 958	0	0	14 958	13 130	28 088
1556 Frei	5 301	15 147	0	0	15 147	9 698	24 845
1571 Halså	1 697	13 895	0	0	13 895	23 995	37 890
1572 Tustna (t.o.m. 2005)	1 006	13 923	0	0	13 923	25 863	39 786
1613 Snillfjord	1 026	13 981	0	0	13 981	30 771	44 751
1621 Ørland	5 136	15 051	0	0	15 051	11 186	26 237
1622 Agdenes	1 799	12 818	0	0	12 818	25 793	38 610
1627 Bjugn	4 685	13 236	0	0	13 236	15 915	29 151
1633 Osen	1 052	13 513	0	0	13 513	29 905	43 418
1638 Orkdal	10 512	15 458	0	0	15 458	9 162	24 620
1657 Skaun	6 063	14 715	0	0	14 715	10 323	25 038
1663 Malvik	12 095	16 794	0	0	16 794	5 549	22 343
1717 Frosta	2 493	12 932	0	0	12 932	17 965	30 897
1725 Namdalseid	1 781	11 992	0	0	11 992	24 994	36 985
1729 Inderøy	5 908	13 858	0	0	13 858	12 521	26 379
1748 Fosnes	717	12 001	0	0	12 001	38 951	50 953

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1749 Flatanger	1 205	12 472	0	0	12 472	31 184	43 656
1755 Leka	609	12 117	0	0	12 117	39 516	51 632
1812 Sømna	2 075	11 910	0	0	11 910	23 761	35 672
1815 Vega	1 356	12 539	0	0	12 539	27 306	39 845
1816 Vevelstad	524	11 492	0	0	11 492	42 622	54 115
1818 Herøy (Nordl.)	1 739	13 256	0	0	13 256	25 318	38 574
1827 Dønna	1 528	11 355	0	0	11 355	28 866	40 221
1828 Nesna	1 801	12 911	0	0	12 911	25 192	38 103
1835 Træna	444	14 838	0	0	14 838	41 236	56 074
1851 Lødingen	2 349	14 906	0	0	14 906	20 344	35 250
1852 Tjeldsund	1 421	14 723	0	0	14 723	25 508	40 232
1856 Røst	602	14 860	0	0	14 860	30 460	45 321
1857 Værøy	743	15 170	0	0	15 170	30 673	45 843
1867 Bø (Nordl.)	3 003	11 476	0	0	11 476	23 097	34 573
1868 Øksnes	4 550	13 094	0	0	13 094	17 838	30 932
1871 Andøy	5 341	14 571	0	0	14 571	17 465	32 036
1911 Kvæfjord	3 072	13 354	0	0	13 354	42 790	56 144
1915 Bjarkøy	535	13 393	0	0	13 393	44 469	57 862
1917 Ibestad	1 649	12 312	0	0	12 312	31 272	43 583
1920 Lavangen	1 029	12 264	0	0	12 264	34 558	46 822
1923 Salangen	2 244	14 098	0	0	14 098	22 495	36 593
1925 Sørreisa	3 330	14 603	0	0	14 603	14 898	29 501
1926 Dyrøy	1 288	12 018	0	0	12 018	32 005	44 023
1927 Tranøy	1 632	12 461	0	0	12 461	32 688	45 149
1928 Torsken	1 033	13 746	0	0	13 746	38 030	51 776
1938 Lyngen	3 158	13 218	0	0	13 218	20 237	33 454
2003 Vadsø	6 181	16 822	0	0	16 822	13 383	30 205
2014 Loppa	1 266	12 783	0	0	12 783	38 597	51 380
2015 Hasvik	1 049	13 570	0	0	13 570	36 303	49 873
2020 Porsanger Porsángu Porsanki	4 299	15 090	0	0	15 090	16 613	31 703
2021 Kárásjohka Karasjok	2 876	12 028	0	0	12 028	24 028	36 056
2023 Gamvik	1 114	13 232	0	0	13 232	38 180	51 412
2025 Deatnu Tana	3 037	13 506	0	0	13 506	22 786	36 292
2028 Båtsfjord	2 185	10 642	0	0	10 642	20 765	31 406
0624 Øvre Eiker	15 633	17 070	0	-10	17 059	7 421	24 481
1433 Naustdal	2 682	14 386	-16	0	14 370	17 946	32 315

Vedlegg 10

Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet for 2008

I forbindelse med det første konsultasjonsmøtet om statsbudsjettet for 2008 har Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fått i oppdrag å utarbeide et notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Notatet gir en kort beskrivelse av den økonomiske situasjonen ved utgangen av 2006 og bygger på tilgjengelig informasjon per 1. mars 2007. Tallene for 2006 er basert på foreløpige regnskapstall for et utvalg av kommuner og fylkeskommuner.

1 Utviklingen i netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren på mål for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Utviklingen i brutto og netto driftsresultat for perioden 2000 - 2006 er vist i tabell 10.1. Anslagene på brutto og netto driftsresultat i 2006 bygger på en regnskapsundersøkelse utført av KS i februar 2007. Tallene er basert på oppgaver fra 222 kommuner og 15 fylkeskommuner. Tallene for kommunene dekker om lag 72 prosent av landets befolkning.

For kommunesektoren som helhet lå netto driftsresultat på et relativt lavt nivå i perioden 2000 - 2003, om lag 1 prosent av inntektene. Netto driftsresultat var særlig lavt i 2002 og 2003, noe som hadde sammenheng med uventet lav skatteinntang og økte pensjonskostnader. Svekkelsen av netto driftsresultat ble imidlertid begrenset av at kommuner og fylkeskommuner maktet å holde en forholdsvis lav vekst i sysselsettingen.

I 2004 og 2005 ble netto driftsresultat vesentlig økt, til 2,2 prosent av inntektene i 2004 og 3,6 prosent i 2006. På basis av foreløpige regnskapstall fra et utvalg kommuner og fylkeskommuner anslås netto driftsresultat samlet for kommuner og fylkeskommuner til om lag 5½ prosent av inntektene i 2006. Det innebærer at netto driftsresultatet i kommunesektoren har økt fra om lag 9 mrd. kroner i 2005 til om lag 15 mrd. kroner i 2006.

Økningen i netto driftsresultat fra 2005 til 2006 har sammenheng med høy skatteinntang. Skatteinntektene til kommunesektoren i 2006 er oppjustert med drøyt 6 mrd. kroner etter Revidert nasjonalbudsjett 2006.

Tabell 10.1: Brutto^{*)} og netto driftsresultat som andel av inntekter (prosent). 1999-2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^{**)}
Kommunesektoren							
Brutto driftsresultat	4,1	3,8	3,2	2,5	4,5	5,5	7,3
Netto driftsresultat	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,6	5,6
Kommunene (inkl. Oslo)							
Brutto driftsresultat	4,7	5,1	3,4	2,7	4,3	5,6	7,4
Netto driftsresultat	2,5	2,0	0,5	0,5	1,8	3,5	5,7
Fylkeskommunene (ekskl. Oslo)							
Brutto driftsresultat	2,7	1,0	2,1	1,8	5,4	4,9	6,7
Netto driftsresultat	-0,2	-1,8	0,9	1,1	4,3	4,0	5,3

^{*)} Ekskl. avskrivninger

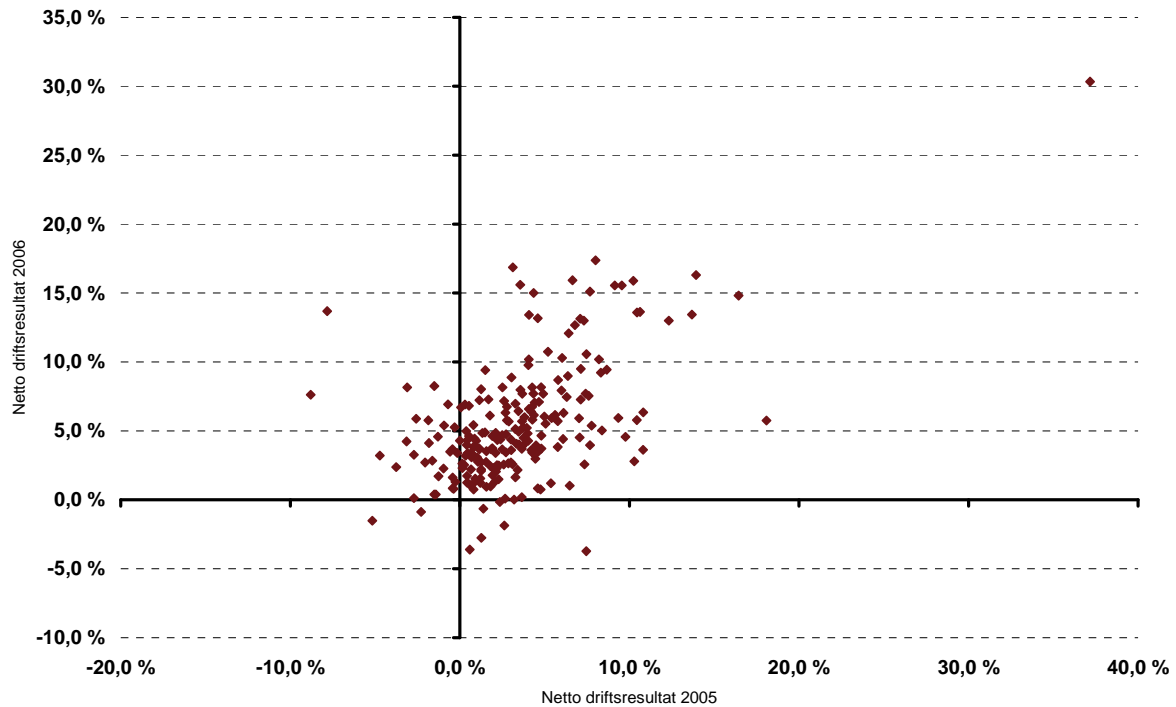
^{**)} Anslag basert på regnskapsundersøkelse foretatt av KS med data fra (222) kommuner (inkl. Oslo) og (15) fylkeskommuner.

I perioden 2002 - 2005 var netto driftsresultatet i fylkeskommunene vesentlig høyere enn for kommunene (medregnet Oslo). Helt siden 2004 har netto driftsresultat i fylkeskommunene vært høyere enn 4 prosent av driftsinntektene, mens resultatet for 2006 foreløpig er anslått til 5,3 prosent. I kommunene medregnet Oslo økte netto driftsresultatet betydelig fra 2004 til 2005, fra 1,8 prosent til 3,5 prosent av inntektene. I 2006 økte driftsresultatet ytterligere med nærmere 2,2 prosentpoeng og anslås til 5,7 prosent i 2006. Dersom en holder Oslo kommune utenfor, kan netto driftsresultat i kommunene anslås til 5,3 prosent i 2006, dvs. det samme nivået som fylkeskommunene utenom Oslo. Netto driftsresultat i Oslo var 3,6 prosent i 2005 og 8,0 prosent i 2006.

Kommuner som hadde et positivt nettodriftsresultat i 2005, hadde også i hovedsak et positivt resultat i 2006, og kommuner som hadde høye driftsresultater i 2005 hadde gjennomgående også høye resultater i 2006, jf. figur 10.1 som illustrerer samvariasjonen mellom de enkelte kommunenes driftsresultater i de to årene. Bare 8 av kommunene som leverte oppgaver til KS sin regnskapsundersøkelse, hadde et negativt driftsresultat i 2006. Videre viser regnskapsundersøkelsen at netto driftsresultat er høyest i små kommuner (under 5 000 innbyggere) og kommuner med et folketall over 40 000 innbyggere.

Figur 10.1 Netto driftsresultat i 2005 og 2006 i prosent av inntektene. Tall for (222) kommuner

2 Utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd

I tabell 10.2 presenteres en del indikatorer som gir uttrykk for utviklingen i inntekter, aktivitet og overskudd før lånetransaksjoner i kommunesektoren i perioden 2000 - 2006. Statistisk sentralbyrå publiserte 10. januar 2007 reviderte tall for 2005 og tidligere år tilbake til 1995. Denne publiseringen var en del av en tallrevisjon av nasjonalregnskapstall. De reviderte tallene er innarbeidet i tabell 10.2.

I perioden 2000 - 2005 hadde kommunesektoren en gjennomsnittlig realinntektsvekst på 1,9 prosent per år etter at det er korrigert for oppgaveendringer. I 2006 var veksten 5 prosent. I årene 2000 - 2003 var aktivitetsveksten gjennomgående klart høyere enn inntektsveksten. En tilnærmet balanse mellom inntekter og utgifter på midten av 1990-tallet ble dermed snudd til betydelige underskudd før lånetransaksjoner. I 2003 var underskuddet nærmere 16 mrd. kroner, tilsvarende nesten 7 prosent av inntektene. Underskuddene disse årene hadde sammenheng med en klar svekkelse av driftsresultatet, noe som gjenspeiler en svekket balanse mellom løpende inntekter og løpende utgifter. I tillegg bidro et høyt investeringsnivå knyttet til reformer og satsinger innen grunnskole, eldreomsorg og helsesektoren til økende underskudd.

Tabell 10.2 Utviklingen i kommuneøkonomien 2000-20061

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Inntekter, realvekst (%) ²⁾	2,0	1,9	0,2	0,6	3,7	3,0	5,0
Deflator, vekst (%)	4,6	6,3	4,2	3,6	3,4	3,0	3,6
Aktivitetsendring i kommunesektoren (%) ³⁾	-0,9	2,8	1,4	0,9	1,6	-0,4	2,2
Utførte timeverk, vekst (%) ³⁾	-0,4	0,0	0,2	-2,3	1,6	1,1	1,6
Bruttoinvesteringer, realvekst (%) ³⁾	-7,8	8,0	4,8	10,6	-3,1	-7,4	5,0
Bruttoinvesteringer, andel av inntekter (%)	10,6	10,7	11,5	12,0	11,6	10,4	10,3
Oversk. før lånetransaksjoner, milliarder kroner	-5,5	-8,7	-14,6	-15,8	-10,4	-3,3	3,1
Oversk. før lånetransaksjoner, andel av innt.(%)	-2,4	-3,4	-6,9	-6,9	-4,4	-1,3	1,1
Netto driftsresultat, andel av inntekter (%)	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,6	5,6
Frie inntekter, andel av samlede inntekter (%) ⁵⁾	69,8	69,8	75,2	73,9	69,3	68,2	69,5
Frie inntekter, realvekst (%) ⁴⁾	0,8	1,6	-0,9	-0,4	3,3	2,3	6,2

1) Oppdaterte tall siden utvalgets novemberrapport for 2005 og tidligere år.

Foreløpige tall for 2006 basert på Økonomisk Utsyn fra Statistisk sentralbyrå og regnskapsundersøkelse fra KS.

2) Inntekter innenfor kommuneopplegget korrigert for oppgaveendringer

3) Korrigert for oppgaveendringer

4) Korrigert for oppgaveendringer og innlemming av øremerkede tilskudd

5) Nedgangen i frie inntekter i prosent av samlede inntekter fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak innføring av generell momskompensasjonsordning fra 2004

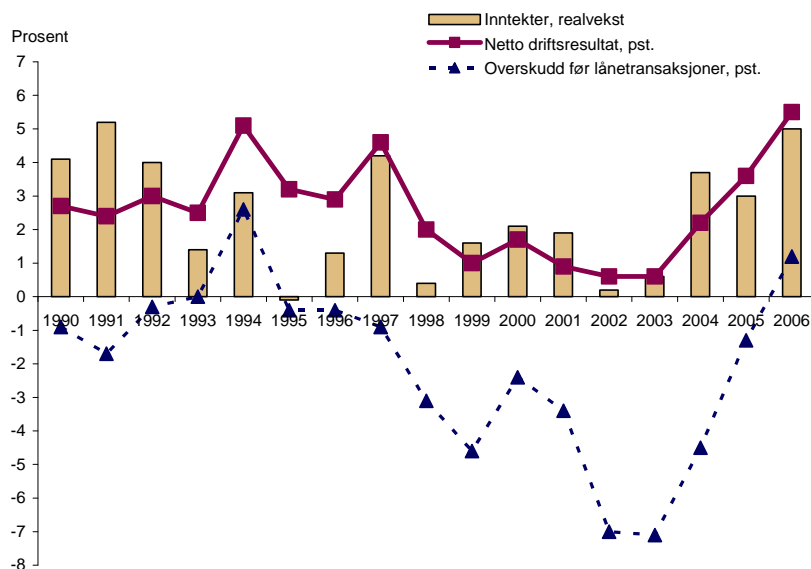
Siden 2004 har høyere inntektsvekst enn aktivitetsvekst bidratt til å redusere sektorens underskudd før lånetransaksjoner og til å øke driftsresultatene. I 2004, 2005 og 2006 har realveksten i kommunesektorens inntekter vært høy, hhv. 3,7 prosent, 3 prosent og 5 prosent. I denne perioden var det lavere vekst i aktiviteten (vel 1 prosent pr. år), selv om de foreløpige Utsynstallene fra Statistisk sentralbyrå for 2006 viser noe tiltakende vekst i kommunal sysselsetting og investeringer. Utførte timeverk i kommunesektoren er anslått å øke med 1,6 prosent fra 2005 til 2006. På grunn av to færre virkedager i 2006 i forhold til året før vil veksten i antall utførte timeverk være lavere enn den underliggende, reelle veksten i sysselsettingen. Antall sysselsatte personer og årsverk er anslått å øke med hhv. 3,1 og 2,6 prosent. Veksten i sysselsettingen i kommunesektoren i 2006 var på linje med sysselsettingsveksten i norsk økonomi. 2006 var et år med høykonjunktur og meget høy vekst i samlet sysselsetting i Norge. I årene 2002 til 2006 sett under ett var sysselsettingsveksten i kommunesektoren derimot svakere enn for økonomien i alt, 2,3 prosent mot 3,4 prosent samlet. Investeringene er anslått å øke reelt med 5 prosent fra 2005 til 2006 etter to foregående år med en samlet realnedgang på ca. 10 prosent.

Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2005 til 2006 er som nevnt anslått til 5 prosent, tilsvarende 11,4 mrd. kroner. Inntektsveksten må ses i sammenheng med høy skatteinngang. Vi må helt tilbake til 1991 for å finne en like høy reell inntektsvekst som i 2006. I anslått realinntektsvekst for 2006 er det også innarbeidet at den kommunale kostnadsdeflatoren er oppjustert med 0,2 prosentpoeng til 3,6 prosent. TBU har her tatt hensyn til at årslønnsveksten for kommunale arbeidstakere i 2006 er oppjustert til 4 prosent, som er om lag på linje med gjennomsnittet for lønnstakere i Norge.

I Nasjonalbudsjettet 2007 ble det anslått at underskuddet før lånetransaksjoner for kommunesektoren i 2006 ville utgjøre 0,9 mrd. kroner. Dette underskuddet er snudd til overskudd på 3,1 mrd. kroner, ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene fra Statistisk sentralbyrå. Det tilsvarer 1,1 prosent av inntektene. I 2005 var det et underskudd på 3,3 mrd.

kroner. Utviklingen i overskuddet før lånetransaksjoner er illustrert i figur 10.2 sammen med utviklingen i inntektene og netto driftsresultat.

Figur 10.2 Utviklingen i kommunesektorens inntekter (prosent volumendring fra året før) 1990-2006, sammenliknet med utviklingen netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) og overskudd før lånetransaksjoner i prosent av inntekter

3 Utvalgets situasjonsforståelse

I 2004, 2005 og 2006 har realveksten i kommunesektorens inntekter vært høy med hhv. 3,7 prosent, 3 prosent og 5 prosent. Sysselsettingen og driftsutgiftene har også økt de siste årene, men mindre enn inntektsveksten. Deler av inntektsveksten har dermed vært benyttet til å styrke den økonomiske balansen, noe som var nødvendig etter flere år med svake driftsresultater.

De foreløpige kommuneregnskapstallene indikerer likevel at det i 2006 var en sterkere vekst i kommunal sysselsetting og investeringer i forhold til foregående år. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at utførte timeverk i kommunesektoren vokste med 1,6 prosent, mens antall sysselsatte økte med 3,1 prosent. Investeringene økte reelt med 5 prosent fra 2005 til 2006 etter to år med nedgang. Sammen med styrking av driftsresultatene indikerer dette at sektorens handlefrihet i 2006 ble vesentlig forbedret i forhold til noen år tilbake.

Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2005 til 2006 er som tidligere nevnt anslått til hele 5 prosent, tilsvarende 11,4 mrd. kroner. Dette er den høyeste inntektsveksten siden 1991. Den høye inntektsveksten i 2006 må ses i sammenheng med at uventet høy skatteinngang har ført til at kommunesektorens skatteinntekter i 2006 er blitt kraftig oppjustert siden Revidert nasjonalbudsjett 2006. Kommunene er imidlertid kjent med den etablerte praksis gjennom mange år at inntektsveksten i budsjettoplegget fra 2006 til 2007 ville bli regnet i forhold til inntektsnivået i revidert nasjonalbudsjett. Dette kan forklare at aktivitetsveksten er lavere enn inntektsveksten. Det synes således rimelig å anta at det er de ekstra skatteinntektene som har ført til den betydelige forbedring av driftsresultatet til 5 ½ prosent i 2006, fra 2,2 prosent i 2004 og 3,6 prosent i 2005. Merskatteveksten utgjorde drøyt 6 mrd.

kroner i forhold til skatteanslaget i Revidert nasjonalbudsjett. Driftsresultatet for sektoren samlet sett anslås nå til om lag 15 mrd. kroner.

Som følge av den etablerte praksis i kommuneopplegget om å regne inntektsveksten fra 2006 til 2007 ut fra inntektsnivået i revidert nasjonalbudsjett 2006, vil kommunesektorens samlede inntekter i 2007 vokse lite i forhold til det faktiske inntektsnivået i 2006. Regnet i forhold til det oppjusterte inntektsnivået for 2006 ligger det an til en reduksjon i frie inntekter fra 2006 til 2007. Dersom det legges til grunn om lag samme aktivitetsvekst i kommunesektoren i 2007 som i 2006, vil netto driftsresultat i 2007 kunne bevege seg ned mot 3 prosent. Dette er i størrelsesorden det nivået som utvalget mener at netto driftsresultat i kommunesektoren over tid bør ligge på.

Den demografiske utviklingen med flere eldre over 90 år og flere elever i videregående opplæring trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren. Utvalget har utført en revidert beregning av merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen i 2007. I beregningene er det som tidligere forutsatt konstant dekningsgrad, uendret standard og uendret produktivitet i produksjonen. Beregningene indikerer at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør om lag 1,9 mrd. 2006-kroner i 2007, som er om lag ½ mrd. kroner mer enn anslått i demografinotatet som utvalget utarbeidet i fjor vår. Dersom vi ser kommuneopplegget for 2007 i sammenheng med den faktiske inntektsutviklingen i 2006, har sektoren et økonomisk grunnlag for å øke den samlede kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen utover det som følger av den demografiske utviklingen.

Vedlegg 11

Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen?

1. mars 2007

Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2008.

1 Innledning og sammendrag

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2008-budsjettet legger Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram et notat om hvordan den demografiske utviklingen antas å påvirke kommunesektorens utgifter.

Befolkningsframskrivninger foretatt av Statistisk sentralbyrå (SSB) er et vesentlig grunnlagsmateriale for TBUs beregninger i dette notatet. Siste befolkningsframskrivning fra SSB ble publisert i desember 2005 og var basert på registrert folketall per 1.1.2005. Framskrivningen ble lagt til grunn for tilsvarende notat for budsjettåret 2007 som TBU la fram til 1. konsultasjonsmøte i 2006 (publisert i mars 2006).

Både i 2005 og 2006 har faktisk vekst i folketallet blitt vel 40 pst. høyere enn befolkningsframskrivningens middelalternativ (MMMM), som er lagt til grunn i TBUs tidligere beregninger. For de kommende årene er det et spørsmål om det kan forventes en markert høyere befolkningsvekst enn det som følger av middelalternativet, eller om den sterke veksten de seinere år er av midlertidig karakter. TBU har bedt SSB foreta en ny beregning av forventet vekst i folketallet fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Denne beregningen vil foreligge i midten av mars måned.

På denne bakgrunn er beregningene av virkninger for 2008 i dette notatet foreløpige. TBU vil til 2. konsultasjonsmøte legge fram et revidert notat som vil bygge på SSBs nye beregning av forventet befolkningsvekst fra 2007 til 2008. I den nye beregningen vil SSB legge til grunn oppdaterte forutsetninger for fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring.

Hovedtema i dette notatet er beregninger av kommunale og fylkeskommunale merutgifter for 2008 knyttet til den demografiske utviklingen. I tillegg har utvalget oppdatert tidligere beregninger av mer- og mindreutgifter for 2007 knyttet til den demografiske utviklingen.

Det benyttes samme beregningsopplegg og metode som i tilsvarende beregninger som utvalget har foretatt tidligere år. Det innebærer bl.a. at det forutsettes konstante gjennomsnittskostnader, mao. uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. I beregningene tas det ikke hensyn til politiske målsettinger knyttet til videre utbygging av tjenestetilbudet. Beregningene bygger videre på analyser av hvordan utgiftene påvirkes bl.a. av den demografiske utviklingen, ikke på noen sentralt vedtatt norm for tjenestetilbudet. Utvalget presiserer at beregningene av mer- og mindreutgifter for

kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

En oppdatert beregning basert på faktisk befolkningsvekst fra 2006 til 2007, anslår de samlede merutgiftene for kommunesektoren i 2007 til om lag 1,9 mrd. 2006-kroner. Det er om lag ½ mrd. kroner høyere enn anslaget fra våren 2006.

I tillegg til beregning av kommunale merutgifter i 2008 basert på SSBs middelalternativ (alternativ MMMM), er det foretatt beregning av merutgifter basert på et alternativ med høy befolkningsvekst (alternativ HHMH). Bakgrunnen er at dette er den av SSBs framskrivninger som de siste årene har ligget nærmest den faktiske befolkningsveksten. Alternativ HHMH er basert på høy fruktbarhet, høy levealder og høy nettoinnvandring.

Forventet befolkningsutvikling etter alternativ MMMM antas å medføre merutgifter for kommunesektoren til drift av såkalte nasjonale velferdstjenester på *knappt 700 mill. kroner* i 2008. Dette tilsvarer 0,3 prosent av utgiftene.

Med alternativ HHMH antas merutgiftene for kommunesektoren å bli *om lag 1 240 mill. kroner* (0,6 pst. av utgiftene). Dette er om lag 550 mill. kroner mer enn i alternativ MMMM. Ettersom dette alternativet har høyere befolkningsvekst i alle aldersgrupper, viser disse beregningene også økte merutgifter/reduerte mindreutgifter for alle aldersgrupper sammenliknet med alternativ MMMM. Utslagene er størst for den yngste aldersgruppa og de to eldste aldersgruppene.

Det understrekes at beregningene er beheftet med usikkerhet, og at SSBs nye framskrivninger av folketallet fra 2007 til 2008 må avventes.

Konsekvensene av den demografiske utviklingen slår ulikt ut for kommunenes og fylkeskommunenes utgifter i 2008. Kommunenes utgifter øker med om lag 80 mill. kroner i alternativ MMMM. Med alternativ HHMH anslås utgiftsveksten til vel 590 mill. kroner, dvs. 0,3 pst. av utgiftene for kommunene.

For fylkeskommunene anslås utgiftsveksten til om lag 610 mill. kroner med alternativ MMMM. Med alternativ HHMH anslås utgiftsveksten til knapt 650 mill. kroner. dvs. 1,8 prosent av utgiftene for fylkeskommunene. Årsaken til at veksten er relativt sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er den sterke veksten i antall 16-18-åringene. Videregående opplæring er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunene. De beregnede utgiftene i fylkeskommunene er i langt mindre grad enn kommunenes utgifter følsomme for valg av befolkningsframskrivning.

På bakgrunn av usikkerheten i befolkningsframskrivningene har TBU valgt å ikke foreta beregninger av utgiftsbehovet for kommunesektoren på lengre sikt, slik utvalget har gjort i notater til tidligere konsultasjonsmøter. Det vises til omtalen av demografiske utfordringer på lengre sikt i notatet til 1. konsultasjonsmøte i 2006.

Dette notatet er disponert som følger:

I kapittel 2 gjøres det rede for forventet demografisk utvikling fra 2007 til 2008. I kapittel 3 redegjøres det for metode og forutsetninger for beregning av mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. I kapittel 4 er TBUs tidligere beregninger av mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2007 oppdatert. I kapittel 5 presenteres resultater av beregningene for 2008, dvs. mer- og mindreutgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene og totalt.

2 Demografisk utvikling

Kommunesektoren har ansvaret for bl.a. barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester (eldreomsorg). Dette er tjenester som i hovedsak er rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, og hvor utgiftene påvirkes bl.a. av den demografiske utviklingen.

SSBs siste befolkningsframskriving ble publisert i desember 2005, og tar utgangspunkt i registrert folkemengde per 1. januar 2005. SSB publiserte 22. februar faktiske befolkningstall per 1. januar 2007. Den faktiske befolkningsveksten fra 1. januar 2006 til 1. januar 2007 ble knapt 41 000. Økningen i antall personer fra 2006 til 2007 ble større enn lagt til grunn i alternativ MMMM, som utvalget baserte sine beregninger i siste demografinotat på, for alle aldersgruppene bortsett fra aldersgruppene 6-15 år og 16-18 år. Avvikene skyldes betydelig høyere nettoinnvandring, men også høyere fruktbarhet og levealder. Også i 2005 ble befolkningsveksten høyere enn framskrivningene tilsa.

Tabell 11.1 viser forventet demografisk utvikling fra 2007 til 2008, basert på alternativ MMMM (middels nasjonal vekst) i framskrivningen. Dette alternativet har TBU lagt til grunn for sine beregninger for tidligere år. På bakgrunn av at faktisk befolkningsvekst i 2005 og 2006 ble betydelige høyere enn det som følger av alternativ MMMM, presenterer utvalget også en av SSBs alternative befolkningsprognoser. Tabell 11.1 presenterer også forventet demografisk utvikling fra 2007 til 2008 basert på alternativet HHMH (høy nasjonal vekst). Dette alternativet er basert på høy fruktbarhet, høy levealder og høy nettoinnvandring.

Tabell 11.1 Forventet demografisk utvikling fra 2007 til 2008 i to alternativer.

Aldersgruppe	Alternativ MMMM (middels nasjonal vekst)		Alternativ HHMH (høy nasjonal vekst)	
	Absolutt endring	Pst. endring	Absolutt endring	Pst. endring
0-5 år	-934	-0,3	1 494	0,4
6-15 år	-3 298	-0,5	-2 889	-0,5
16-18 år	4 098	2,2	4 240	2,3
19-66 år	25 567	0,9	28 559	1,0
67-79 år	3 020	0,8	3 573	0,9
80-89 år	-1 554	-0,8	-772	-0,4
90 år og over	1 198	3,8	1 477	4,7
Sum	28 097	0,6	35 682	0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå, desember 2005

Tabell 11.1 viser en forventet befolkningsvekst fra 2007 til 2008 på vel 28 000 (tilsvarende 0,6 pst.) med alternativ MMMM og knapt 35 700 (tilsvarende 0,8 pst.) med alternativ HHMH.

Felles i begge alternativene er at det er betydelig variasjon i beregnet økning i antall personer i de ulike aldersgruppene. Færre 6-15-åringer trekker isolert sett i retning av reduserte utgifter i grunnskolen. Flere 16-18-åringer trekker isolert sett i retning av økte utgifter i videregående opplæring. Flere eldre over 67 år - og i særlig grad over 90 år - bidrar isolert sett til økte utgifter til pleie- og omsorgstjenesten. Alternativ HHMH innebærer større økning i antall personer i alle aldersgrupper enn økningen i alternativ MMMM.

Det er som nevnt usikkerhet knyttet til befolkningsveksten framover. De to framskrivningsalternativene i tabell 11.1 viser en beregnet vekst på hhv. 28 097 og 35 682. Til sammenlikning har den gjennomsnittlige befolkningsveksten de siste tre årene vært 34 559 (tilsvarende 0,75 pst. per år).

3 Metode for beregning av mer- og mindreutgifter

Formålet med notatet er å anslå hvordan kommunesektorens utgifter påvirkes av den demografiske utviklingen. Utvalgets beregninger tar utgangspunkt i analyser av hvordan kommunesektorens utgifter fordeler seg på de ulike aldersgruppene. De bygger altså ikke på noen sentralt fastsatt norm for tjenestetilbudet. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindreutgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og forventet endring i antall personer. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Beregningsopplegget bygger på forutsetninger som det er viktig å presisere. Blant annet legges det til grunn konstante gjennomsnittskostnader, mao. uendret standard og uendret produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad for tjenestene. Høyere dekningsgrad eller høyere standard vil isolert sett trekke i retning av økte utgifter, mens økt produktivitet vil trekke i retning av reduserte utgifter.

I beregningene tas det ikke hensyn til mulige endringer i befolkningens helsetilstand og funksjonsevne. Slike endringer vil kunne ha betydning for behovet for tjenester og dermed for kommunenes utgiftsbehov.

Beregningene forutsetter uendret oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Eksempelvis vil beregningene ikke fange opp eventuelle endringer i behandlingstilbudet som måtte finne sted mellom primærhelsetjenesten (kommunenes ansvar) og spesialisthelsetjenesten (helseforetakenes ansvar).

Beregningene tar utgangspunkt i hoveddelen av kommunesektorens faktiske driftsutgifter. De delene av kommunenes og fylkeskommunenes brutto driftsutgifter som inngår i kostnadsnøkkelen for inntektssystemet er medregnet, sammen med kommunenes brutto driftsutgifter til barnehager. Det betyr at driftsutgifter knyttet til bl.a.

kulturformål, kirken, næringsformål og tekniske tjenester (herunder kommunale veier og brannvesen) ikke omfattes av utgiftsframskrivningen.

Framskrivningen for 2008 tar utgangspunkt i anslåtte utgifter i 2007. Det er tatt utgangspunkt i regnskapstall for 2005 (KOSTRA-tall), framskrevet til 2007 med anslått kostnadsvekst i kommunesektoren. Kommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den kommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 166 mrd. kroner i 2007.

Fylkeskommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den fylkeskommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 36 mrd. kroner. Kommunenes brutto driftsutgifter til barnehager er anslått til 20 mrd. kroner i 2007. De samlede utgiftene som framskrives er således anslått til 222 mrd. kroner i 2007.

Kommunesektorens brutto driftsutgifter til disse formålene og hvilken andel de utgjør er vist i tabell 11.2. Beregning av mer- og mindreutgifter for 2008 i kapittel 5 tar utgangspunkt i anslått utgiftsnivå for 2007 i tabell 11.2.

Tabell 11.2 Kommunesektorens driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester¹⁾. Anslag 2007

	Mrd. kr	Andel
Driftsutgifter relatert til kommunal kostnadsnøkkel	166	0,748
Driftsutgifter relatert til fylkeskommunal kostnadsnøkkel	36	0,162
Barnehager	20	0,090
Sum	222	1

¹⁾ Med nasjonale velferdstjenester menes barnehager og de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene.

Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er basert på en forenkling av kostnadsnøkklene i inntektssystemet. Kostnadsnøkkelen for kommunene omfatter grunnskole, helse- og sosialsektoren, kommunal administrasjon og landbruk og miljøvern. Kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene omfatter videregående opplæring, tannhelsetjenesten og samferdsel. For kommuner og fylkeskommuner konstrueres en forenklet kostnadsnøkkel hvor de andre kriteriene i kostnadsnøkklene utover alderskriteriene er tatt ut. Alderskriteriene er deretter økt proporsjonalt slik at de summerer seg til 1.

Barnehager er en viktig sektor for kommunene, og hvor befolkningens alderssammensetning har stor betydning. Siden barnehagene ikke omfattes av kostnadsnøkkelen i inntektssystemet, er det konstruert en egen kostnadsnøkkel for denne sektoren, hvor 100 prosent av utgiftene er knyttet til aldersgruppa 0-5 år.

De forenklete kostnadsnøkklene for kommuner og fylkeskommuner og kostnadsnøkkelen for barnehager er vist i tabell 11.3.

Tabell 11.3 Forenklete kostnadsnøkler.

Aldersgruppe	Kommune	Fylkeskommune	Barnehager
0-5 år	0,025	0,032	1,000
6-15 år	0,455	0,058	0,000
16-18 år	0,008	0,722	0,000
19-66 år	0,127	0,150	0,000
67-79 år	0,116	0,023	0,000
80-89 år	0,195	0,010	0,000
90 år og over	0,073	0,002	0,000
Sum	1	1	1

Når for eksempel aldersgruppa 0-5 år har en vekt på 0,025, betyr det at 2,5 prosent av kommunenes utgifter til administrasjon, grunnskole, helse- og sosialtjenester og landbruk og miljø kan knyttes til denne aldersgruppa.

4 Mer- og mindretgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2007 - oppdaterte beregninger

I TBUs notat til 1. konsultasjonsmøte i 2006 ble de samlede merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen i 2007 anslått til om lag 1,4 mrd. kroner. Anslaget var bl.a basert på en økning av folketallet fra 2006 til 2007 på knapt 29 000 i henhold til alternativ MMM i SSBs befolkningsframskrivning. Den faktiske befolkningsveksten ble imidlertid knapt 41 000, jf. omtale i kapittel 2. Utvalget har oppdatert beregningene av mer- og mindretgifter for 2007 som ble lagt fram til 1. konsultasjonsmøte i 2006 med de nye befolkningstallene. Beregningsmetoden er beskrevet i kapittel 3.

Tabell 11.4 Beregnede mer- og mindretgifter i kommunesektoren knyttet til endring i aldersgrupper fra 2006 til 2007. Mill. 2006-kroner.

	Beregning foretatt til 1. konsultasjonsmøte	Oppdatert beregning med nye
	2006	befolkningstall
0-5 år	-156	15
6-15 år	-102	-106
16-18 år	1 087	1 082
19-66 år	200	264
67-79 år	20	61
80-89 år	52	205
90 år og over	305	403
Sum merutgifter	1 405	1 924
Pst. av totale	0,7	0,9

De samlede merutgiftene for 2007 anslås nå til vel 1,9 mrd. kroner, dvs. om lag ½ mrd. kroner mer enn anslått i TBUs notat til 1. konsultasjonsmøte i 2006. Merutgiftene er oppjustert for alle aldersgruppene bortsett fra aldersgruppene 6-15 år og 16-18 år, hvor det er helt marginale endringer i forhold til beregningene til 1. konsultasjonsmøte i fjor. Det følger av dette at oppjusteringen av beregnede merutgifter på ½ mrd. kroner er knyttet til kommunene, fordi fylkeskommunenes merutgifter i all hovedsak er knyttet til utviklingen i antall 16-18-åringer.

5 Beregnede mer- og mindretgifter i 2008 knyttet til den demografiske utviklingen

5.1 Beregninger for kommunesektoren i to alternativer

I kapittel 2 ble det redegjort for forventet befolkningsvekst fra 2007 til 2008 etter hhv. alternativ MMMM (middelalternativet) og alternativ HHMH (høy nasjonal vekst). I dette avsnittet presenteres beregninger av utgiftsendringer etter begge alternativene.

Alternativ MMMM (middelalternativet)

Tabell 11.5 viser driftsutgiftene knyttet til de ulike aldersgruppene totalt og per innbygger. Mer- eller mindretgift knyttet til de enkelte aldersgruppene framkommer som produktet av beregnet utgift per innbygger og forventet endring i befolkningstallet etter alternativ MMMM. De forenklede kostnadsnøkklene for kommuner, fylkeskommuner og barnehager i tabell 11.3 er vektet sammen til én felles kostnadsnøkkel. Andelen som driftsutgiftene til de enkelte sektorene utgjør er benyttet som vekter (jf. tabell 11.2).

Tabell 11.5. Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2007 til 2008, alternativ MMMM.

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2007- kr)	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008 Alternativ MMMM	Mer-/mindretgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	0,114	25,4	72 901	-934	-68
6-15 år	0,350	77,7	124 950	-3 298	-412
16-18 år	0,123	27,3	146 306	4 098	600
19-66 år	0,120	26,6	9 109	25 567	233
67-79 år	0,090	20,0	51 141	3 020	154
80-89 år	0,148	32,8	176 099	-1 554	-274
90 år og over	0,055	12,2	381 401	1 197	457
Sum	1	222	47 409	28 096	690

Gitt forutsetningene omtalt i kapittel 3 og en befolkningsutvikling i tråd med alternativ MMMM, kan merutgiftene som følge av forventet økning i folketallet og endret befolkningssammensetning anslås til *om lag 690 mill. kroner*, tilsvarende 0,3 prosent av utgiftene. Med uendret aldersfordeling ville den forventede økningen i folketallet ha betydd en økning i utgiftsbehovet på 1,3 mrd kroner. Det at veksten er relativt sett minst i de fleste aldersgrupper som bruker mye kommunale tjenester, bidrar til å trekke ned utgiftene med ca 600 mill. kroner, til 690 mill. kroner.

Mindretgiftene for aldersgruppene som har nedgang i folketallet (dvs. gruppene 0-5 år, 6-15 år og 80-89 år) summerer seg til om lag 750 mill. kroner. Merutgiftene for de øvrige aldersgruppene som har økning i folketallet summerer seg til knapt 1 450 mill. kroner.

En betydelig del av merutgiftene kommer av at det blir flere ungdommer i alderen 16-18 år. Disse utgiftene er knyttet til videregående opplæring. Beregningen av merutgifter for

denne gruppa er basert på en gitt fordeling av elevene på hhv. allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. De yrkesfaglige studieretningene er mer kostbare enn de allmennfaglige. Eventuelle endringer i fordelingen av elevene på ulike studieretninger vil derfor kunne påvirke utgiftene.

Merutgiftene for eldre over 67 år summerer seg til knapt 350 mill. kroner, og er i vesentlig grad knyttet til aldersgruppa 90 år og over.

Det er viktig å minne om at beregningene bygger på forutsetninger om bl.a. konstante gjennomsnittskostnader og konstant dekningsgrad i tjenestetilbudet, jf. kapittel 3.

Alternativ HHMH (høy nasjonal vekst)

I tabell 11.6 er mer- og mindretgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene beregnet med utgangspunkt i alternativ HHMH. For øvrig er beregningsopplegget identisk med tabell 5.

Tabell 11.6 Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper. Endring fra 2007 til 2008, alternativ HHMH

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2007- kr)	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007- kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008 Alternativ HHMH	Mer-/mindretgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	0,114	25,4	72 901	1 494	109
6-15 år	0,350	77,7	124 950	-2 889	-361
16-18 år	0,123	27,3	146 306	4 240	620
19-66 år	0,120	26,6	9 109	28 559	260
67-79 år	0,090	20,0	51 141	3 573	183
80-89 år	0,148	32,8	176 099	-772	-136
90 år og over	0,055	12,2	381 401	1 477	563
Sum	1	222	47 409	35 682	1 238

Med disse forutsetningene anslås merutgiftene til knapt 1 240 mill. kroner, dvs. om lag 550 mill. kroner mer enn i alternativ MMMM. For alle aldersgruppene viser beregningene økte merutgifter/reduerte mindretgifter sammenliknet med alternativ MMMM. Utslagene er størst for den yngste og de to eldste aldersgruppene.

5.2 Beregninger for hhv. kommuner og fylkeskommuner

I tabellene 11.7 og 11.8 vises konsekvensene for *kommunene* og *fylkeskommunene* hver for seg av de demografiske endringene.

Kommunenes driftsutgifter omfatter utgifter som er knyttet til den kommunale kostnadsnøkkelen og barnehager, og utgjør i alt 186 mrd. kroner. De forenklede kostnadsnøkklene for hhv. kommune og barnehage er vektet sammen.

Fylkeskommunenes driftsutgifter omfatter utgifter som er knyttet til den fylkeskommunale kostnadsnøkkelen, og utgjør 36 mrd. kroner (jf. tabell 11.2 og 11.3).

Tabell 11.7. Kommunenes driftsutgifter fordelt på aldersgrupper.
Endring fra 2007 til 2008.

	Kostnads- nøkkel	Samlede utgifter (mrd. 2007-kr)	Utgift per innbygger i aldersgruppa (2007-kr)	Alternativ MMMM		Alternativ HHMH	
				Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/ mindreutgift (mill. 2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/ mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	0,130	24,2	69 545	-934	-65	1 494	104
6-15 år	0,406	75,6	121 589	-3 298	-401	-2 889	-351
16-18 år	0,007	1,3	7 067	4 098	29	4 240	30
19-66 år	0,114	21,2	7 259	25 567	186	28 559	207
67-79 år	0,103	19,2	48 984	3 020	148	3 573	175
80-89 år	0,174	32,4	174 150	-1 554	-271	-772	-134
90 år og over	0,065	12,1	379 512	1 197	454	1 477	561
Sum	1	186	39 734	28 096	80	35 682	592

Tabell 11.8 Fylkeskommunenes driftsutgifter fordelt på aldersgrupper.
Endring fra 2007 til 2008.

	Kostnads- nøkkel	Samlede utgifter (mrd. 2007-kr)	Utgift per innbygger i aldersgruppa (2007-kr)	Alternativ MMMM		Alternativ HHMH	
				Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/ /mindreutgift (mill. 2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/ /mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	0,032	1,2	3 356	-934	-3	1 494	5
6-15 år	0,058	2,1	3 361	-3 298	-11	-2 889	-10
16-18 år	0,722	26,0	139 240	4 098	571	4 240	590
19-66 år	0,150	5,4	1 850	25 567	47	28 559	53
67-79 år	0,023	0,8	2 157	3 020	7	3 573	8
80-89 år	0,010	0,4	1 949	-1 554	-3	-772	-2
90 år og over	0,002	0,1	1 889	1 197	2	1 477	3
Sum	1	36	7 675	28 096	610	35 682	647

Anslått utgiftsvekst for *kommunene* med alternativ MMMM er om lag 80 mill. kroner. Med alternativ HHMH anslås utgiftsveksten til vel 590 mill. kroner, dvs. 0,3 pst. av utgiftene for kommunene.

For *fylkeskommunene* anslås utgiftsveksten til om lag 610 mill. kroner med alternativ MMMM. Med alternativ HHMH anslås utgiftsveksten til knapt 650 mill. kroner, dvs. 1,8 prosent av utgiftene for fylkeskommunene.

Årsaken til at den prosentvise utgiftsveksten er betydelig sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er den sterke økningen i antall 16-18-åringer. Videregående opplæring er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunene.

Kommunene har betydelig høyere merutgifter i alternativ HHMH enn i alternativ MMMM. Det skyldes at alternativ HHMH innebærer en merkbart sterkere vekst i

antall personer den yngste aldersgruppa og de eldste aldersgruppene, enn det som er tilfellet i alternativ MMMM. En stor del av kommunale tjenester retter seg mot disse gruppene. Veksten i antall 16-18-åringar er om lag den samme i de to alternativene. Derfor er forskjellen i beregnede merutgifter i fylkeskommunene i de to alternativene relativt liten.

De beregnede merutgiftene som det er redegjort for her, er knyttet til sentrale nasjonale velferdstjenester. Med nasjonale velferdstjenester menes barnehager og de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene. For kommunene inngår administrasjon, barnehager, grunnskole, helse, pleie og omsorg, og landbruk og miljø. For fylkeskommunene inngår videregående skole, tannhelse og samferdsel. Disse tjenestene fanger opp om lag 82 prosent av de samlede driftsutgiftene i kommunesektoren.

Vedlegg 12

Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen?

19. april 2007

Notat fra TBU til 2. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2008.

I forbindelse med 1. konsultasjonsmøte mellom staten og KS om 2008-budsjettet la Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) fram foreløpige beregninger av hvordan den demografiske utviklingen antas å påvirke kommunesektorens utgifter i 2008 (notat av 1. mars 2007). Som grunnlag for de foreløpige utgiftsberegningene for 2008 la utvalget til grunn to ulike framskrivninger av endringer i folketallet fra 1.1.2007 til 1.1.2008¹. På grunnlag av en framskrivning med middels befolkningsvekst ble merutgiftene for kommunesektoren som følge av den demografiske utviklingen anslått til *knappt 700 mill. kroner* i 2008. I tillegg ble det foretatt en utgiftsberegning basert på en framskrivning med høy befolkningsvekst. Med denne framskrivningen ble merutgiftene i 2008 anslått til *om lag 1 240 mill. kroner*.

Det ble varslet at utvalget til 2. konsultasjonsmøte ville legge fram nye utgiftsberegninger for 2008 basert på en oppdatert framskrivning av befolkningsveksten fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Bakgrunnen for at utvalget varslet nye utgiftsberegninger, var den sterke befolkningsveksten de seinere år. Både gjennom 2004, 2005 og 2006 ble faktisk befolkningsvekst vesentlig høyere enn det som følger av middelalternativet (alternativ MMMM) i befolkningsframskrivningene fra Statistisk sentralbyrå (SSB), som utvalget har lagt til grunn for sine utgiftsberegninger tidligere år.

TBU legger med dette fram oppdaterte beregninger av kommunesektorens merutgifter for 2008 på grunnlag av en ny framskrivning fra SSB av veksten i folketallet fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Framskrivningen viser en sterkere befolkningsvekst enn det som ble lagt til grunn for de foreløpige beregningene til 1. konsultasjonsmøte.

Forutsetningene for SSBs framskrivninger av vekst i folketallet fra 2007 til 2008 bygger på observerte tall for fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring i 2006. Fruktbarheten i 2007 holdes på samme nivå som i 2006 (samlet fruktbarhetstall = 1,9). Antall dødsfall var litt lavere i 2006 enn i 2005, slik at den forventede levealderen forventes å ha økt i 2006². Forventet levealder i 2007 er forutsatt å være 78,28 år for menn og 82,83 år for kvinner. Nettoinnvandringen settes til 24 000, som er omtrent det som er registrert for 2006 (23 723).

---

¹ TBUs utgiftsberegninger for det enkelte budsjettår er basert på endringer i befolkningstallet i løpet av året forut for budsjettåret

² SSB publiserer tall for forventet levealder i 2006 i slutten av april 2007

Tabell 12.1 viser forventet demografisk utvikling fra 1.1.2007 til 1.1.2008, basert på ovenstående forutsetninger.

Tabell 12.1 Framskrevet demografisk utvikling fra 1.1.2007 til 1.1.2008

Aldersgruppe	Absolutt endring	Pst. endring
0-5 år	2 742	0,8
6-15 år	-2 314	-0,4
16-18 år	4 667	2,5
19-66 år	31 339	1,1
67-79 år	3 812	1,0
80-89 år	-779	-0,4
90 år og over	1 590	5,0
Sum	41 057	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 12.1 viser en framskrevet befolkningsvekst fra 2007 til 2008 på vel 41 000 personer (tilsvarende 0,9 pst.) Det er betydelig variasjon i beregnet endring i de ulike aldersgruppene. Flere 0-5-åring, flere 16-18-åring og flere eldre - i særlig grad over 90 år - bidrar isolert sett til økte utgifter til barnehager, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester. Færre 6-15-åring trekker isolert sett i retning av reduserte utgifter i grunnskolen.

Utvalget vil understreke at framskrevet vekst i folketallet bygger på gitte forutsetninger. Andre forutsetninger for fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring vil gi andre tall for befolkningsveksten. De to framskrivningsalternativene som ble presentert i notatet til det 1. konsultasjonsmøtet viste en vekst på hhv. 28 097 og 35 682 fra 1.1.2007 til 1.1.2008. Til sammenlikning har den gjennomsnittlige befolkningsveksten de siste tre årene vært 34 559 (tilsvarende 0,75 pst. per år). Dette viser at det er knyttet betydelig usikkerhet til framskrivninger av folketallet. Det skal også påpekes at SSB normalt utarbeider befolkningsframskrivninger hvert tredje år. Det innebærer at framskrivninger for enkelte år vil bygge på faktiske befolkningstall som ligger inntil 3 år tilbake i tid. Dette bidrar også til usikkerheten.

Oppdateringen av utgiftsberegningene er utelukkende knyttet til endringer i framskrevet vekst i folketallet. For øvrig er det lagt til grunn samme beregningsmetode og beregningsgrunnlag som i de foreløpige beregningene til 1. konsultasjonsmøte. Det er viktig å minne om at beregningene bygger på forutsetninger om bl.a. konstante gjennomsnittskostnader og konstant dekningsgrad i tjenestetilbudet. For nærmere omtale av beregningsmetode og -grunnlag vises det til utvalgets notat av 1. mars 2007 til 1. konsultasjonsmøte.

Tabell 12.2 viser beregnede endringer i utgifter for kommunesektoren i 2008 av den framskrevne, demografiske utviklingen fra 1.1.2007 til 1.1.2008 som er gjengitt i tabell 12.1. Beregnet utgift per innbygger er hentet fra tabell 5 i notatet til 1. konsultasjonsmøte. Mer- eller mindretgift knyttet til de enkelte aldersgruppene framkommer som produktet av beregnet utgift per innbygger og forventet endring i befolkningstallet.

Tabell 12.2 Beregnet endring i kommunesektorens driftsutgifter fra 2007 til 2008 fordelt på aldersgrupper

	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	72 901	2 742	200
6-15 år	124 950	-2 314	-289
16-18 år	146 306	4 667	683
19-66 år	9 109	31 339	285
67-79 år	51 141	3 812	195
80-89 år	176 099	-779	-137
90 år og over	381 401	1 590	606
Sum	47 409	41 057	1 543

Merutgiftene i 2008 som følge av forventet økning i folketallet og endret befolkningssammensetning anslås til *i underkant av 1 550 mill. kroner*, tilsvarende 0,7 prosent av utgiftene. Med uendret aldersfordeling ville den forventede økningen i folketallet ha betydd en økning i utgiftsbehovet på om lag 1 950 mill. kroner. At befolkningsveksten er relativt sett minst i de fleste aldersgrupper som bruker mye kommunale tjenester, bidrar til å trekke ned merutgiftene med om lag 400 mill. kroner.

Mindreutgiftene for aldersgruppene som har nedgang i folketallet (dvs. aldersgruppene 6-15 år og 80-89 år) summerer seg til om lag 425 mill. kroner. Merutgiftene for de øvrige aldersgruppene summerer seg til om lag 1 970 mill. kroner.

En betydelig del av merutgiftene kommer av at det blir flere ungdommer i alderen 16-18 år. Disse utgiftene er knyttet til videregående opplæring. Beregningen av merutgifter for denne gruppa er basert på en gitt fordeling av elevene på hhv. allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. De yrkesfaglige studieretningene er mer kostbare enn de allmennfaglige. Eventuelle endringer i fordelingen av elevene på ulike studieretninger vil derfor kunne påvirke utgiftene.

Merutgiftene for eldre over 67 år summerer seg til om lag 660 mill. kroner, og er i vesentlig grad knyttet til aldersgruppa 90 år og over.

I tabell 12.3 og 12.4 vises konsekvensene for *kommunene* og *fylkeskommunene* hver for seg av de demografiske endringene.

Tabell 12.3 Beregnet endring i kommunenes driftsutgifter fra 2007 til 2008 fordelt på aldersgrupper

	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	69 545	2 742	191
6-15 år	121 589	-2 314	-281
16-18 år	7 067	4 667	33
19-66 år	7 259	31 339	227
67-79 år	48 984	3 812	187
80-89 år	174 150	-779	-136
90 år og over	379 512	1 590	603
Sum	39 734	41 057	824

Tabell 12.4 Beregnet endring i fylkeskommunenes driftsutgifter fra 2007 til 2008 fordelt på aldersgrupper

	Utgift per innb. i aldersgruppa (2007-kr)	Forventet endring i folketall fra 2007 til 2008	Mer-/mindreutgift (mill. 2007-kr)
0-5 år	3 356	2 742	9
6-15 år	3 361	-2 314	-8
16-18 år	139 240	4 667	650
19-66 år	1 850	31 339	58
67-79 år	2 157	3 812	8
80-89 år	1 949	-779	-2
90 år og over	1 889	1 590	3
Sum	7 675	41 057	718

Anslått utgiftsvekst for *kommunene* er om lag 825 mill. kroner, dvs. 0,4 pst. av utgiftene for kommunene. For *fylkeskommunene* anslås utgiftsveksten til om lag 720 mill. kroner, dvs. 2 prosent av utgiftene for fylkeskommunene. Årsaken til at den prosentvise utgiftsveksten er betydelig sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er den sterke økningen i antall 16-18-åring. Videregående opplæring er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunene.

Vedlegg 13

Notat fra utvalget til konsultasjonsordningen mellom staten og KS om tjenesteproduksjon og ressursinnsats

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) er bedt om å lage et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats til konsultasjonsmøtet den 2. mai 2007 mellom staten og KS.

Notatet beskriver kort utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon med vekt på utviklingen fra 2005 til 2006. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen, som eksempelvis antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester. I vedlegg er det gjort nærmere rede for utviklingen.

Det er betydelige problemer forbundet med å finne egnede indikatorer for omfanget av tjenesteproduksjonen i kommunesektoren. Det gjelder særlig utviklingen i kvaliteten på tjenestene som ytes. I dette notatet fokuseres det på kvantitative mål for tjenesteyting. Notatet viser at det har vært en sterk økning i tjenestetilbudet innen barnehage, en viss økning innenfor pleie og omsorg og en svak økning i grunnskolen i 2006. Innenfor videregående opplæring har det vært en kraftig økning i elevtallet, som i første rekke kan henføres til den demografiske utviklingen. Som følge av problemene med å finne egnede indikatorer, må tallene tolkes med varsomhet.

Utviklingen i tjenestetilbudet må i tillegg til befolkningsveksten og barnehagereformen ses i sammenheng med kommunesektorens økonomiske situasjon. Sektoren har i perioden 2004-2006 hatt en vesentlig høyere inntektsvekst enn i de tre foregående årene, noe som har bidratt til høyere aktivitet i sektoren. Deler av inntektsveksten i perioden er imidlertid også benyttet til å styrke kommunesektorens økonomi og dekke inn tidligere underskudd, etter flere år med svak økonomi og ubalanse mellom inntekter og utgifter.

Kommunale tjenester

Barnehagedekningen økte fra 63 prosent i 2001 til i overkant av 80 prosent i 2006. Hovedforklaringen er den sterke barnehageutbyggingen i perioden 2001-2006, men også færre barn i barnehagealder har bidratt til økt dekningsgrad. I løpet av perioden har nærmere 43 000 flere barn fått plass i barnehage, hvorav 11 600 i løpet av fjoråret. I tillegg har en stadig større andel av barna heldagsplasser, slik at kapasitetsveksten har vært enda høyere. Av de nye barnehageplassene i 2006 ble om lag 6 av 10 etablert i privat regi. Samlet sett drives nå nærmere halvparten av barnehageplassene av private.

Elevtallet i grunnskolen gikk ned i 2006 etter å ha økt hvert år siden 2001. Antall årstimer til undervisning økte, men omfanget av spesialundervisning er på sin side noe redusert fra 2005.

Innen pleie og omsorg er det økende behov knyttet til at det blir flere eldre over 90 år. Samtidig blir det stadig flere yngre mottakere (mottakere under 67 år). De siste årene har antall mottakere av hjemmetjenester under 67 år økt betydelig mer enn befolkningsveksten skulle tilsi, og nærmere hver tredje mottaker tilhører nå denne aldersgruppen. For de eldre er tjenestetilbudet utvidet i takt med befolkningsveksten. Det skjer imidlertid en vridning fra

institusjonsbaserte tjenester til omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester, samtidig som det blir relativt flere mottakere over 90 år. Ressursinnsatsen i form av antall årsverk har økt kraftig i løpet av 2006. Økningen er på 3 900 nye årsverk, som tilsvarer en vekst på 3,5 prosent.

For barnehage, grunnskole og pleie og omsorg har utvalget fått gjennomført beregninger av i hvilken grad kvantitative mål på tjenesteproduksjonen har økt i takt med ressursinnsatsen målt ved antall årsverk. For dette formålet er det konstruert en kvantitetsindikator for hver sektor. Beregningene gir som resultat at det i pleie- og omsorgssektoren var en klar nedgang i kvantitetsindikatoren per årsverk i 2006, mens det innenfor barnehage- og grunnskolesektoren har vært mindre endringer. Resultatene må tolkes med betydelig varsomhet, blant annet fordi det er forbundet med betydelige problemer å etablere en god indikator for omfanget av den samlede tjenesteproduksjonen i pleie- og omsorgssektoren med hensyn til kvalitet, pleietyngde m.v.

Fylkeskommunale tjenester

Videregående opplæring er den største sektoren i fylkeskommunene. Antall 16-18 åringer har økt kraftig i flere år, og den demografiske utfordringen er som følge av dette større for fylkeskommunene enn for kommunene. Fylkeskommunene har utvidet tjenestetilbudet ved å øke undervisningskapasiteten. Til tross for at det blant 16-18-åringene er en stadig større andel som tar videregående opplæring, var elevtallsveksten i 2006 svakere enn befolkningsutviklingen blant unge skulle tilsi. Dette skyldes at det er rapportert færre voksne i videregående opplæring. Veksten i antall lærerårsverk har vært noe mindre enn veksten i elevtallet. En økt andel elever fikk førstevalget oppfylt i 2006, mens det året før var en nedgang.

Vedlegg: Beregninger av produksjon og ressursbruk i kommunesektoren

1 Innledning

En vesentlig del av kommunesektorens tjenesteproduksjon består av nasjonale velferdstjenester rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, først og fremst barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie og omsorg. *Kapittel 2* starter derfor med å gi en beskrivelse av den demografiske utviklingen i siden 2001. Deretter beskrives utviklingen i kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon i samme periode. Utviklingen beskrives i hovedsak gjennom kvantitative indikatorer for tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen, antall elever og lærlinger i videregående opplæring og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester.

Kapittel 2 presenterer også dekningsgrader hvor indikatorene for tjenesteproduksjonen relateres til behovet eller størrelsen på målgruppene. I tråd med etablert praksis defineres aldersgrupper som målgrupper. Eksempelvis måles barnehagedekningen ved andelen barn i alderen 1-5 år som har plass i barnehage. For enkelte tjenester vil det være vanskelig å avgrense målgruppen. Pleie- og omsorgssektoren har et økende antall yngre brukere, mens dekningsgradene ofte relateres til antall eldre. Videre er det slik at ikke alle i samme aldersgruppe har behov for eller ønske om å benytte den aktuelle tjenesten. Med unntak for grunnskole som er obligatorisk for alle, vil det typisk være slik at full behovsdekning nås ved en lavere dekningsgrad enn 100 prosent. Hva som skal betraktes som tilfredsstillende dekningsgrad, er et politisk spørsmål.

I *kapittel 3* presenteres beregninger som illustrerer i hvilken grad kvantitative indikatorer på tjenesteproduksjonen har økt i takt med ressursinnsatsen målt ved antall avtalte årsvverk. Beregningene omfatter barnehage, grunnskole og pleie og omsorg.

2 Utvikling i demografi og tjenesteyting 2001-2006

2.1 Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i tjenestebehovet. Den demografiske utviklingen i perioden 2001-2006 beskrives i tabell 13.1.

Tabell 13.1 Demografisk utvikling 2001-2006

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Barnehager:					
Antall barn 1-5 år	301 900	290 800	289 300	-1 500	-0,5
Antall barn 1-2 år	119 500	115 600	115 900	300	0,3
Grunnskole:					
Antall barn 6-15 år	602 500	622 700	621 800	-900	-0,1
Videregående opplæring:					
Antall unge 16-18 år	159 200	179 500	186 800	7 300	4,1
Barnevern:					
Antall barn og unge 0-17 år	1 067 500	1 092 700	1 096 000	3 300	0,3
Pleie- og omsorg:					
Antall eldre 67-79 år	408 100	390 300	391 600	1 300	0,3
Antall eldre 80 – 89 år	174 600	185 100	186 300	1 200	0,7
Antall eldre 90 år og over	26 800	30 800	31 900	1 100	3,5
Antall eldre 67 år og over	609 600	606 200	609 700	3 500	0,6
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 673 200	1 699 200	1 707 600	8 400	0,5
Antall innbyggere i alt	4 524 100	4 640 200	4 681 100	40 900	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nedgangen i antall barn i barnehagealder i perioden gjør det isolert sett lettere å oppnå målsettingen om full barnehagedekning, men regionvise variasjoner rundt demografi, flyttemønster o.l. gjør at det vil kunne være store geografiske forskjeller. Økningen i barne- og ungdomskullene i perioden betyr, foruten økt etterspørsel etter skoleplasser, også økt etterspørsel etter barnevernstjenester. Antall eldre i alt (67 år og over) har økt, og veksten er relativt sett sterkest i aldersgruppen over 90 år.

Innbyggertallet i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester (dvs. barn og unge i alderen 1-18 år og innbyggere over 67 år) økte med 2,1 prosent fra 2001 til 2006, mens antall innbyggere i alt økte med 3,5 prosent. Målt i forhold til den samlede befolkningen er derfor andelen innbyggere som normalt etterspør sentrale velferdstjenester, blitt redusert. Denne sammenstillingen fanger imidlertid ikke opp at den kraftige økningen i antall eldre over 80 år og i antallet hjemmetjenestemottakere under 67 år bidrar til økt etterspørsel etter pleie- og omsorgstjenester selv om antall eldre i alt har gått ned. For 2006 indikerer utvalgets beregninger at merkostnadene knyttet til den demografiske utviklingen var nær 1,8 mrd kroner eller 0,9 prosent, forutsatt samme standard og dekningsgrader som i 2005.

Ifølge Statistisk sentralbyrås (SSB) framskrivninger vil antall barn i barnehagealder og i grunnskolen reduseres noe de neste fem årene, mens antall elever i videregående opplæring vil fortsette å øke. I de eldre aldersgruppene vil det bli flere eldre mellom 67 og 79, mens det vil være en liten nedgang i antall eldre mellom 80 og 89 år. Aldersgruppen over 90 år vil fortsette å øke. Etter 2010 vil antallet i aldersgruppen 67-79 år øke kraftig. Det knytter seg imidlertid usikkerhet til befolkningsframskrivningene.

2.2 Kommunale tjenester

Barnehager

Tabell 13.2 Utvikling i barnehagesektoren 2001-2006 (private og kommunale)

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Produksjon:					
Barn med plass i barnehage i alt:	192 400	223 400	235 000	11 600	5,2
- herav andel med plass i kommunal barnehage	60,0	52,9	52,2	-0,7	-1,3
Barn 1-2 år med plass i barnehage	45 000	62 300	71 700	9 400	15,1
Dekningsgrad:					
Andel 1-5 år med plass	63,2	76,0	80,4	4,4	5,8
Andel 1-2 år med plass	37,6	53,9	61,9	8,0	14,8
Andel barn med heltidsplass (41 timer eller mer per uke)	57,3	68,8	74,6	5,8	8,4
Ressursinnsats:					
Antall årsverk	40 800	50 300	55 400	5 100	10,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Barnehagedekningen økte fra 63 prosent i 2001 til i overkant av 80 prosent i 2006. Hovedforklaringen er den sterke barnehageutbyggingen i perioden 2001-2006, men også færre barn i barnehagealder har gjort det lettere å oppnå økt dekning. I løpet av perioden har nærmere 43 000 flere barn fått plass i barnehage, hvorav 11 600 i løpet av fjoråret. Av de nye barnehageplassene i 2006 ble omlag 6 av 10 etablert i privat regi. Samlet sett drives nå om lag 48 prosent av barnehageplassene av private.

De fem siste årene har det vært en økning i andelen heldagsplasser. Det betyr at kapasitetsveksten har vært større enn det økningen i antall barn med barnehageplass tyder på.

Siden 2004 er det publisert ventelistetall for barnehagene. Selv med sterk utbygging de siste årene, har nedgangen i ventelistene vært beskjeden. Anslag tyder på at om lag 15 800 barn sto på venteliste ved inngangen til 2007, mot 15 400 barn ved inngangen til 2005. Dette er imidlertid et usikkert anslag. Økningen i etterspørselen de senere årene må ses i sammenheng med lavere priser, men kan også ha skyldes at bedre tilgang på barnehageplasser og et bedre arbeidsmarked kan ha gjort at flere foreldre søker om plass for barna sine.

Grunnskole

Tabell 13.3 Utvikling i grunnskoleopplæring 2001-2006 (private og kommunale)

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Produksjon*:					
Elever i alt i grunnskolen	601 800	619 600	618 700	-900	-0,1
Antall elever med plass i SFO	121 900	133 300	137 600	4 300	3,2
Dekningsgrad:					
Andel elever 6-9 år med plass i SFO	49,0	52,3	55,5	3,2	6,1
Ressursinnsats:					
Årsverk av undervisningspersonale	53 500	52 200	52 800	600	1,2
Årstimer til undervisning i alt**	33 461 900	33 550 000	33 792 100	242 100	0,7
- Derav årstimer til spesialundervisning	5 197 100	4 980 700	4 804 400	-176 300	-3,5
Andre årstimer ***	4 396 600	3 961 700	4 406 300	444 600	11,2
Årstimer til undervisn. i alt per elev**	55,6	54,1	54,6	0,5	0,9
Årstimer til spesialundervisning per elev	8,6	8,0	7,8	-0,3	-3,4
Gruppestørrelse****:					
Alle årstrinn	13,3	14,0	14,0	0,0	0,0
1-7 årstrinn	12,8	13,5	13,5	0,0	0,0
8-10 årstrinn	14,4	15,1	15,2	0,1	0,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

* Alle tall for produksjon, dekningsgrad og ressursinnsats er fra GSI. Elevtallene inkl. elever 1-10 trinn og elever i spesialundervisningsgrupper, samt elever i egne undervisningsgrupper for språklige minoriteter. Elever i frittstående skoler er inkludert i tallene.

** Begrepene årstimer og årstimer per elev kan illustreres gjennom et eksempel. På en skole med 10 lærere hvor alle underviser 26 timer per uke i 38 uker, vil antall årstimer ved skolen være 9 880 (10x26x38). Og dersom skolen har 135 elever, blir årstimer per elev 73,2 (9 880/135).

*** Andre årstimer inkl. bl.a timer til sosialpedagogiske tjenester/rådgiver, kontaktlærertjeneste for elevråd, kontaktlærer, pedagogisk veiledning, utvikling med mer.

**** Indikatoren viser beregnet gjennomsnittlig gruppestørrelse ved å se på forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Elevtimer er det samlede antall timer elevene har krav på etter forskriftsfestet fag- og timefordeling, herunder eventuelle kommunale tillegg til nasjonal norm. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser. Selv om antall elever i en gitt undervisningssituasjon vil variere innenfor den enkelte skole og det enkelte årstrinn, gir indikatorene et bilde av hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

Elevtallet i grunnskolen gikk ned i 2006 etter å ha økt hvert år siden 2001. Antall årsverk av undervisningspersonale og antall årstimer til undervisning økte fra 2005 til 2006. Som følge av dette har årstimer til undervisning i alt per elev økt.

Omfanget av spesialundervisning er på sin side noe redusert fra 2005, men må ses i sammenheng med økningen i årstimer totalt og at det kan ha vært en forskyvning av timer fra spesialundervisning til mer tilpasset opplæring.

I overkant av halvparten av barna mellom seks og ni år hadde i 2006 plass i skolefritidsordningen (SFO). Andelen gikk opp med over tre prosentpoeng i 2006 etter å ha vært relativt stabil siden 2002.

Pleie og omsorgstjenester

Tabell 13.4 Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 2001-2006 (private og kommunale)

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Produksjon:					
Antall mottakere av hjemmetjenester i alt	161 200	164 600	171 700	7 000	4,3
Antall mottakere av hjemmetjenester under 67 år	39 800	50 200	53 800	3 600	7,2
Antall mottakere av hjemmetjenester 67-79 år	43 900	36 400	36 300	-100	-0,2
Antall mottakere av hjemmetjenester 80-89 år	63 900	62 800	64 500	1 700	2,6
Antall mottakere av hjemmetjenester over 90 år	13 600	15 300	16 300	1 100	7,1
Antall beboere i institusjon	41 900	40 700	40 300	-400	-1,0
Kommunalt disponerte omsorgsboliger, i alt	23 200	25 600	27 700	2 100	8,3
Dekningsgrad:					
Andel 80 år og over som er brukere av institusjonsplasser		14,6	14,2	-0,4	-2,7
Andel 67 år og over som er brukere av hjemmetjenesten	19,9	18,9	19,2	0,3	1,7
Andel 80 år og over som er brukere av hjemmetjenesten	38,4	36,2	37,0	0,9	2,4
Ressursinnsats:					
Årsverk i alt *		111 000	114 900	3 900	3,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

* Årsverksstatistikken er registerbasert personellstatistikk fra KOSTRA. Statistikken baserer seg i hovedsak på Rikstrygdeverkets Arbeidstaker/Arbeidsgiverregister. SSB supplerer A/A-statistikken med tall fra andre registre. Innrapportering til A/A-registeret skjer løpende gjennom året. Registerstatistikk gir ikke mulighet til å skille ut vikarer. Årsverk er beregnet ut fra avtalt arbeidstid.

Innen pleie og omsorg er det økende behov knyttet til at det blir flere eldre over 90 år. Samtidig blir det også flere yngre mottakere (mottakere under 67 år). Det samlede antallet mottakere av hjemmetjenester har økt i perioden fra om lag 161 200 i 2001 til 171 700 i 2006, en økning på 4,3 prosent.

Utviklingen viser at antall yngre mottakere i perioden har økt betydelig mer enn befolkningsutviklingen skulle tilsi. Veksten har vært på hele 35 prosent siden 2001, og nærmere hver tredje mottaker tilhører nå denne aldersgruppen. Blant de eldre har det i samme periode vært en nedgang i antall mottakere i alderen 67-79 år på 17 prosent, mens antall mottakere i aldersgruppen 80-89 år er omlag uendret. Gruppen av brukere over 90 år har på sin side økt med om lag 20 prosent. Samlet sett viser utviklingen en betydelig endring i hvilke grupper som benytter de hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenestene. Endring i sammensetningen av brukergruppen med flere brukere blant yngre og de eldste kan tyde på økt pleietyngde blant brukerne.

I perioden 2001-2006 har antallet beboere i institusjon avtatt svakt. Det har blant annet sammenheng med en bevisst satsing i kommunene på mer bruk av omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester og mindre bruk av sykehjemssopphold som omsorgstilbud. Ser en antall plasser i sykehjem og pleie- og omsorgsboliger i perioden under ett, har tilbudet økt noe. Færre institusjonsplasser gjenspeiles også i at en mindre andel av befolkningen over 80 år bor i institusjon.

For de eldre er altså tjenestetilbudet utvidet i takt med befolkningsveksten, men det skjer en vridning fra institusjonsbaserte tjenester til omsorgsboliger og hjemmebaserte tjenester, samt i retning av relativt flere mottakere over 90 år.

Ressursinnsatsen i form av antall årsverk har gått kraftig opp i løpet av 2006. Økningen er på 3 900 nye årsverk, som tilsvarer en vekst på 3,5 prosent.

2.3 Fylkeskommunale tjenester

Videregående opplæring er det største ansvarsområdet i fylkeskommunen. Netto driftsutgifter til videregående opplæring utgjorde i 2006 om lag 64 prosent av fylkeskommunenes samlede netto driftsutgifter.

Tabell 13.5 Utvikling i videregående opplæring 2001-2006 (private og kommunale)

	2001	2005	2006	Absolutt endring 2005-06	Prosentvis endring 2005-06
Produksjon:					
Antall elever i videregående opplæring og fagskoleutdanning i alt	162 300	185 200	191 900	6 700	3,6
Antall elever i fylkeskommunale videregående skoler		171 100	174 000	2 900	1,7
Antall lærlinger	29 600	31 300	33 800	2 500	8,0
Andel grunnkurselever med førstevalget oppfylt		74,9	81,4	6,5	8,7
Andel elever som fullførte videregående opplæring i løpet av 5 år		67,7			
Dekningsgrad:					
Andel 16-18 åringer som er i videregående opplæring (elever og lærlinger)	88,3	90,1	90,9	0,8	0,9
Andel av elevene som er 20 år eller eldre		10,1	8,9	-1,2	-11,9
Ressursinnsats:					
Lærerårsverk i alt, fylkeskommunale skoler*		24 100	24 400	300	1,2
Tjenesteproduksjon ift. årsverkinnsettsen:					
Elever i fylkeskommunale skoler per lærerårsverk*		7,1	7,2	0,0	0,4

* Fra og med 2004 er årsverkstatistikken registerbasert personellstatistikk i KOSTRA, Statistikken er sammenlignbar med statistikken fra tidligere år som er innhentet fra STS (Statens tjenestemannsregister). Tidsserien for avtalte lærerårsverk går ikke lengre tilbake enn 2004. Tallene for 2005 og 2006 er korrigert i etterkant av publiseringen av de foreløpige KOSTRA-tallene 15. mars 2007 og avviker derfor fra tallene som SSB publiserte medio mars. Korrigeringen skyldes at data for yrkeskoder er bedret, etter at stilling fra PAI etter hvert erstattes av yrkeskode fra NAV Aa-registeret (dette påvirker tallet for 2005) samt ulik avgrensning av videregående opplæring for avtalte årsverk og antall elever i 2005 og 2006 (dette påvirker tallet for 2006).

Antall elever og lærlinger i alt har økt med i underkant av 34 000 fra 2001 til 2006, noe som reflekterer den sterke veksten i antallet unge mellom 16 og 18 år. Til tross for at en stadig større andel av 16-18-åringene tar videregående opplæring, var elevtallsveksten noe lavere enn befolkningsutviklingen blant unge skulle tilsi. Dette skyldes at færre voksne tar videregående opplæring.

Parallelt med den sterke elevtallsveksten har det fra 2005 til 2006 også vært en økning i antall lærerårsverk, men den prosentvise økningen i lærerårsverkene har vært noe lavere enn økningen i antall elever. En betydelig høyere andel av grunnkurselevne fikk oppfylt førstevalget sitt i 2006 sammenlignet med 2005.

3 Utviklingen i tjenesteproduksjon i forhold til årsverksinnsatsen i kommunene

Kommunesektoren er en sentral produsent av nasjonale velferdstjenester. Produktivitets- og effektivitetsutviklingen i sektoren vil blant annet avhenge av i hvilken grad økt ressursinnsats bidrar til mer og bedre tjenester. Men fordi det er vanskelig å etablere fullstendige mål på utviklingen i tjenesteproduksjonen, er det også vanskelig å måle produktivitet og effektivitet. Tidligere i dette notatet er det presentert en rekke kvantitative indikatorer for

tjenesteproduksjonen som antall barnehageplasser, antall årstimer i grunnskolen og antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester. Det finnes også relevante kvalitetsindikatorer som brukertilfredshet, karakterer og andel enerom i institusjon, men det er vanskelig å etablere et sett av indikatorer som fanger opp aspekter ved kvalitetsbegrepet.

I det følgende studeres utviklingen i kvantitative mål på tjenesteproduksjonen i forhold til utviklingen i antall årsverk innen barnehage, grunnskole og pleie og omsorg. Den sentrale indikatoren er forholdet mellom et kvantitativt mål på tjenesteproduksjonen og antall avtalte årsverk, og omtales som kvantitetsindikator per årsverk. En økning i kvantitetsindikatoren per årsverk betyr at det kvantitative målet på tjenesteproduksjonen har økt relativt mer enn årsverksinnsatsen, mens en reduksjon betyr at tjenesteproduksjonen har økt relativt mindre enn årsverksinnsatsen. Det er av betydelig interesse å undersøke om utviklingen i tjenesteproduksjon holder tritt med årsverksinnsatsen, men utviklingen i kvantitetsindikatoren per årsverk vil ikke nødvendigvis gi uttrykk for produktivitetsutviklingen. Utviklingen i kvantitetsindikator per årsverk vil overvurdere produktivitetsutviklingen i situasjoner hvor kvaliteten reduseres, og undervurdere produktivitetsutviklingen i situasjoner hvor kvaliteten øker.

I beregningene er det benyttet avtalte årsverk.¹ Det innebærer at også de ansatte som er fraværende som følge av sykdom eller fødselspermisjon, inngår i tallene. Avtalte årsverk sier dermed noe om hvor mange som er ansatt til å gjøre jobben, både fast ansatte, ekstrahjelper, og vikarer. Kvantitetsindikatoren for produksjon per årsverk, slik den brukes i dette kapitlet, sier derfor ikke nødvendigvis noe om hvor mye som blir produsert av dem som faktisk er på jobb, men indikerer kun hva som produseres i forhold til de ressursene samfunnet bruker. Det betyr at også endringer i forholdet mellom antall ansatte og antallet som er på jobb utgjør en potensiell feilkilde i beregningene. For eksempel vil en vekst i sykefravær som gjør det nødvendig å benytte vikarer undervurdere utviklingen i kvantitetsindikatoren per utført årsverk.

Beregningene av utviklingene i tjenesteproduksjon per årsverk fra 2005 til 2006 er basert på endelige KOSTRA-tall for 2005 og foreløpige KOSTRA-tall for 2006. Dataene for 2006 er oppblåste nasjonale tall basert på ureviderte KOSTRA-tall fra nærmere 90 prosent av kommunene.²

Beregningene tar utgangspunkt i ett eller flere kvantitative mål for tjenesteproduksjonen for den enkelte sektor. Endringene i indikatorene for tjenesteproduksjon og ressursinnsats i de ulike sektorene, er vist i tabell 13.6.

For *barnehagesektoren* benyttes "korrigerede oppholdstimer" i kommunale barnehager som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen. Korrigerede oppholdstimer fanger opp utviklingen i antall plasser, gjennomsnittlig oppholdstid og det forhold at de yngste barna er mer ressurskrevende enn de eldste. Målt på denne måten har produksjonen i barnehagesektoren økt med 8,7 prosent

---

¹ Avtalte årsverk defineres litt ulikt i ulike sektorer. For pleie og omsorg omfatter avtalte årsverk alle ansatte som har inngått skriftlig arbeidsavtale om ansettelse utover én uke. For barnehage og grunnskole registreres avtalte stillinger. Deltid er omregnet til heltid (normalårsverk).

² Tilsvarende beregninger for tidligere år er basert på reviderte KOSTRA-tall for enkeltkommuner, og hvor kommuner som ikke hadde innrapportert samtlige data og kommuner med ekstreme observasjoner var utelatt fra beregningene.

fra 2005 til 2006, mens årsverksinnsatsen økte med 8,4 prosent. Kvantitetsindikatoren per årsverk økte således med 0,3 prosent.

I *grunnskolen* benyttes antall lærertimer til undervisning og antall elever i SFO som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen, der de relative vektene for de to indikatorene er henholdsvis 94,7 og 5,3 prosent. Antall lærertimer økte med 0,7 prosent fra 2005 til 2006, og antall elever i SFO med 3,2 prosent, noe som medfører at den samlede kvantitetsindikatoren for grunnskole økte med 0,9 prosent. Antall årsverk økte med 1,0 prosent, og kvantitetsindikatoren per årsverk ble redusert med 0,2 prosent.

I *pleie- og omsorgssektoren* er antall brukere av hjemmetjenester og antall beboere i institusjon benyttet som kvantitetsmål på tjenesteproduksjonen, med vekt på henholdsvis 53,8 og 46,2 prosent. Fra 2005 til 2006 var det en vekst i antall brukere av hjemmetjenester og en reduksjon i antall institusjonsbeboere. Med de nevnte forutsetningene økte indikatoren for samlet produksjon med 1,9 prosent, mens antall årsverk økte med 3,5 prosent. Kvantitetsindikatoren per årsverk ble således redusert med 1,7 prosent.

Det har altså vært en svak økning i kvantitetsindikatoren per årsverk i barnehagesektoren, en svak reduksjon i grunnskolen og en klar reduksjon i pleie og omsorg. Det er grunn til å tro at beregningene undervurderer utviklingen i sistnevnte sektor i forhold til utførte årsverk. For det første har det, spesielt i første halvår av 2006, vært en økning i sykefraværet i forhold til 2005, noe som medfører at arbeidsinnsatsen målt i utførte årsverk øker prosentvis mindre enn årsverksindikatoren som er benyttet i beregningene. For det andre kan en økning i andelen brukere av hjemmetjenester over 90 år og under 67 år tilsi at den gjennomsnittlige pleietyngden har økt. Dersom økt pleietyngde har resultert i flere timer hjelp per bruker, vil de produksjonsindikatorer som er benyttet her undervurdere veksten i tjenesteproduksjonen.

Disse begrensningene ved beregningsopplegget gjør at den beregnede utviklingen i produksjonen i forhold til ressursinnsatsen må tolkes med varsomhet.

Tabell 13.6: Endring fra 2005 til 2006 i indikatorer for tjenesteproduksjon og ressursinnsats i kommunene*

	Prosentvis endring 2005- 2006
Barnehager	
Kvantitetsindikator	8,7
Korrigerte oppholdstimer	8,7
Årsverk	8,4
Kvantitetsindikator per årsverk	0,3
Grunnskole	
Kvantitetsindikator	0,9
Årstimer til undervisning	0,7
Elever i SFO	3,2
Årsverk	1,0
Kvantitetsindikator per årsverk	-0,2
Pleie og omsorg	
Kvantitetsindikator	1,9
Antall brukere av hjemmetjenester	4,3
Antall beboere i institusjoner	-1,0
Årsverk	3,5
Kvantitetsindikator per årsverk	-1,6

*Vektene er basert på budsjettandeler 2005. I grunnskolen er lærertimer gitt en vekt på 0,947 og antall elever i SFO en vekt på 0,053. I pleie- og omsorgssektoren er antall brukere av hjemmetjenester gitt en vekt på 0,538, mens beboere i institusjoner er gitt en vekt på 0,462.

Vedlegg 14

Utvalgets mandat og sammensetning

I kongelig resolusjon av 2. mars 1979 om oppnevning av utvalget ble mandatet formulert slik:

«Det blir oppnemnt eit berekningsutval til å utvikle eit system for rapportering, statistisk bearbeiding og fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane».

I premissene til resolusjonen ble mandatet nærmere presisert:

«Utvalget bør ha til oppgåve å gjere opplegg til og gjennomføre faglege analyser av økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane. Utvalget bør gje råd om kva slags data som bør hentast inn og om korleis dette bør gjerast ut frå ei fagleg vurdering. Siktemålet må vere etter kvart å utvikle eit praktisk tenleg rapporteringssystem og analyseopplegg for kommuneøkonomi med eintydig terminologi. Utvalget skal dessutan gje departementet og Regjeringa faglege vurderingar og råd i spørsmål som gjeld økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane, dette m.a. i samband med tiltak som kan ha kommunaløkonomiske konsekvensar».

I brev av 20. januar 1981 til de berørte instanser ga departementet en ytterligere presisering av Utvalgets oppgaver. Spesielt gjaldt dette arbeidet med spørsmål som har tilknytning til fastlegging av den statlige politikk for økonomien i kommuner og fylkeskommuner. Departementet uttalte bl.a.:

1) Det blir året igjennom arbeidd med saker og gjort vedtak som har verknader for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Dei endelege rammene for kommunal og fylkeskommunal økonomi for neste år blir stort sett fastlagt og gjennom arbeidet med revidert nasjonalbudsjett og skatteutjammingsproposisjonen om våren. Det tekniske berekningsutvalet skal til arbeidet med desse sakene og elles når departementet ber om det, leggje fram eit materiale som kan gjeve best mogleg grunnlag for utforminga av den statlege politikken som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane.

Bakgrunns materialet bør innehalde:

- ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomie i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar,
- ei analyse av korleis framlegg til statlege tiltak vil påverke økonomien i kommunane og fylkeskommunane,
- så langt utvalet finn det forsvarleg, oversyn over og analyse av hovudproblem i den næraste tida framover.

Utgreiingane bør så langt råd er, byggje på statistikk, men når statistikk manglar, bør utvalet basere analyser på overslag som utvalet sjølv utarbeider. Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunaldepartementet.

2) Ansvar for innhenting av data og det statistiske arbeidet med disse skal etter føresetnadene liggje til Statistisk Sentralbyrå. Byrået må og organisere innrapporteringsrutinane og herunder utnytte datatilfang som alt ligg føre, m.a. i dataanlegg. Men utvalet må gjeva råd om kva for data som bør hentast inn og kva tid dei bør liggje føre, med andre ord formulere krav som må stillast til analysegrunnlag og innrapporteringssystem. Det vil og vere sjølvstøtt at utvalet etter kvart under sitt arbeid, peikar på manglar ved statistikken og på ny statistikk som trengst.

3) Ut over det som er nevnt under 1 og 2 meiner departementet at det er aktuelt at utvalet tek initiativ til å få utvikle berekningsmodellar slik at det etter kvart på grunnlag av dei data som vil liggje føre, kan hjelpe departementet med konsekvensberekningar både for kommuneøkonomien samla og fordelt på kommunar og fylkeskommunar og for ulike typar av kommuner».

Utvalget har for tiden følgende sammensetning

Utvalgsmedlemmer:

Forsker Einar Bowitz, ECON analyse, leder

Sjeføkonom Per Richard Johansen, KS

Økonomisjef Berit Koht, Troms fylkeskommune

Økonomidirektør Kristine Hernes, Stavanger kommune

Økonomisjef Thor Fjellanger, Sandefjord kommune

Seksjonsleder Anne-Britt Svinnset, Statistisk sentralbyrå

Forsker Audun Langørgen, Statistisk sentralbyrå

Underdirektør Ann Helen Elgsæther, Kunnskapsdepartementet

Seniorrådgiver Ingvild Wold Strømsheim, Finansdepartementet

Seniorrådgiver Øyvind Brandt, Helse- og omsorgsdepartementet

Avdelingsdirektør Thor Bernstrøm, Kommunal- og regionaldepartementet

Sekretariatet:

Seniorrådgiver Anders Harildstad, Finansdepartementet

Spesialrådgiver Trond Hjelmervik Hansen, KS

Fagleder Rune Bye, KS

Førstekonsulent, Karolina Wojdak Dam, Statistisk sentralbyrå

Førstekonsulent Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå

Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og regionaldepartementet

Seniorrådgiver Einar Bye, Kommunal- og regionaldepartementet

Rådgiver Hege Rønning, Kommunal- og regionaldepartementet

Rådgiver Even Vaboen, Kommunal- og regionaldepartementet

Konsulent Kjersti Barsok, Kommunal- og regionaldepartementet

Utgitt av:
Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks 22 24 27 86

Husk å oppgi publikasjonsnummer: H - 2198

Rapporten er tilgjengelig på internett:
<http://www.regjeringen.no/krd>

Forsidebilde: Vår med hestehov mot blå himmel
Fotograf: Dag Røttereng/Samfoto

Trykk: Departementenes servicesenter - 04/2007 - 1800